

GÜNTER GRASS

Premiul Nobel pentru Literatură 1999

APARATUL DE FOTOGRAFIAT

POLIROM

GUNTER
GRASS

B

BIBLIOTECA POLIROM

APARATUL

FOTOGRAFAT

Povestiri din camera

obscură

PROZĂ XXI

Colecția BIBLIOTECA POLIROM este coordonată
de Bogdan-Alexandru Stănescu.

Günter Grass, *Die Box. Dunkelkammergeschichten*

Copyright © Steidl Verlag, Göttingen 2008
All rights reserved

© 2010 by Editura POLIROM, pentru prezenta traducere

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4, P.O. BOX 266, 700506

București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37 ;

P.O. BOX 1-728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României :

GRASS, GÜNTER

Aparatul de fotografiat : povestiri din camera obscură /
Günter Grass ; trad. din limba germană și note de Ana
Mureșanu. – Iași: Polirom, 2010

ISBN 978-973-46-1683-1

I. Mureșanu, Ana (trad.)

821.112.2-31=135.1

Printed in ROMANIA

GÜNTER GRASS

APARATUL DE FOTOGRAFIAT

Povestiri din camera
obscură

Traducere din limba germană
și note de Ana Mureșanu

POLIROM
2010

Poet, prozator, dramaturg, sculptor și grafician, **Günter Grass** s-a născut la 16 octombrie 1927 la Danzig (Gdańsk), unde și-a petrecut copilăria și adolescența. După război a urmat Academia de Artă din Düsseldorf (1947-1952), apoi Universitatea de Arte Plastice din Berlin. A trăit un timp la Paris, apoi în Italia, iar din 1960 în Berlinul de Vest și la țară, în Schleswig-Holstein. A debutat în 1956 cu volumul de poezii *Avantajele găinilor-giruetă* și s-a afirmat ca prozator la o întâlnire a Grupului 47 cu romanul care îl va consacra pe plan internațional, *Toba de tinichea* (1959; Polirom, 2005, 2007). Împreună cu *Pisica și șoarecele* (1961; Polirom, 2009) și *Ani de câine* (1963; în pregătire la Editura Polirom), acesta va alcătui „trilogia Danzigului”. Günter Grass a mai scris, printre altele, romanele *Calcanul* (1977) și *Un câmp prea departe* (1995), volumele de proză scurtă *Întâlnire la Telgte* (1979), *Nașterile din minte sau germanii dispar* (1980) și *Povestiri lugubre* (1992), volumul de eseuri și polemici politice *Din jurnalul unui melc* (1972), romanul autobiografic *Secolul meu* (1999; în pregătire la Editura Polirom), volumele de versuri *Ultimul dans* (2003) și *August stupid* (2007). În 2006 îi apare *Decojind ceapa* (Polirom, 2007), o carte de memorii care a stârnit controverse aprinse. Activitatea sa literară a fost încununată de cele mai importante distincții, culminând cu Premiul Nobel pentru Literatură (1999). La Editura Polirom au mai apărut *În mers de rac* (2002) și *Anestezie locală* (2008).

Aparatul de fotografiat (2008) este un experiment autobiografic în care Günter Grass se folosește de vocile celor opt copii ai săi și de amintirile acestora despre tatăl lor, întotdeauna ascuns în spatele mașinii de scris. Dacă în *Decojind ceapa* Grass scria despre propria tinerețe până în momentul publicării primului roman, *Toba de tinichea*, de data aceasta vorbește despre perioada 1960-1990, văzută din perspectivele contradictorii, critice, tandre și uneori acuzatoare ale copiilor săi. Aparatul de fotografiat care dă titlul cărții este un instrument realmente magic, ce poate surprinde trecutul și viitorul deopotrivă, dar și adevărul dincolo de detaliile trecătoare. Un model Agfa de modă veche, aparatul este folosit de Marie, asistenta lui Grass, iar instantaneele surprinse de aceasta îl inspiră pe scriitor și îi fascinează pe copii prin puterea lor asupra vieții și asupra artei. Cartea a fost receptată de critica literară drept un experiment extrem de îndrăzneț, „cea mai bună scriere a lui Grass de multă vreme încoace”.

2. Ceea ce rămâne

În memoria Mariei Rama

A fost odată un tată mare, pentru ca îmbătrânirea și-a adunat laolaltă fiii și nepoții — păruți, cinci, șase, opt la număr —, iar aceștia, după lungi scurțări, s-au așezat după dorința sa. Stau așezați de totuși în jurul unei mese și totuși de îndată să părăsescă locul. Încercă în legea lui și totuși de îndată să părăsescă locul și să vorbească tatălui, dar în sfârșit lui propriu și, cu toată iubirea pentru el, fără a dăi să-l crească. Încă se mai joacă cu înfruntările — cine începe?

La început nu erau pe lume gemenii înfruntări, nici de față: Patrick și Georg erau, pe scări, Pat și George, care în realitate se numesc altfel. Apoi, spre bucuria părinților, o fată, căreia îi vom spune Lara. Avești trei copii — cu îmbogățit lumea noastră suprapopulată înainte ca pătura anticoncepțională — și începi în vântare, înainte ca prevenirea sarcinii să devină regulă generală. Astfel se cheamă — pară prinț-veșnic și prinț-veșnic —, și apoi aparut încă unul, care ar trebui să răspundă la numele de Theodorus, dar totuși cei adunați în jurul mesei de Theodorus, dar totuși cei adunați în jurul mesei de Theodorus: „Theodorus, nu te mai joacă!”

Ceea ce rămâne

A fost odată un tată care, pentru ca îmbătrânise, și-a adunat laolaltă fiii și fiicele – patru, cinci, șase, opt la număr –, iar aceștia, după lungi ezitări, s-au supus dorinței sale. Stau așadar cu toții în jurul unei mese și încep de îndată să pălăvrăgească: fiecare în legea lui și toți deodată, desigur, după planul și cu vorbele tatălui, dar în felul lor propriu și, cu toată iubirea pentru el, fără a dori să-l cruțe. Încă se mai joacă cu întrebarea: cine începe?

La început au sosit pe lume gemenii biovulari, aici de față: Patrick și Georg sau, pe scurt, Pat și Jorsch, care în realitate se numesc altfel. Apoi, spre bucuria părinților, o fată, căreia îi vom spune Lara. Acești trei copii au îmbogățit lumea noastră supra-populată înainte ca pilula anticoncepțională să fie pusă în vânzare, înainte ca prevenirea sarcinii și *planning*-ul familial să devină regulă generală. Astfel că, nechemat – parcă printr-un capriciu al sorții –, a mai apărut încă unul, care ar trebui să răspundă la numele de Thaddeus, dar toți cei adunați în jurul mesei îl numesc Taddel: „Taddel, nu te mai prosti!“,

„Taddel, leagă-ți șireturile!“, „Hai, Taddel, mai arată-ne o dată numărul tău cu Rudi-Perplexul...“

Deși maturi, solicitați de profesii și de familie, fiicele și fiii vorbesc de parcă s-ar fi întors efectiv în timp, de parcă ceea ce e doar un contur vag ar putea fi totuși apucat cu mâna, de parcă vremea ar putea fi ținută în loc, iar copilăria nu s-ar termina nicicând.

De la masă poți arunca pe fereastră priviri care să distragă atenția: se zăresc acolo dealurile de pe ambele părți ale canalului Elba-Trave, mărginit de ploi bătrâni care, potrivit unei hotărâri a administrației, nu corespund culorii locale și, prin urmare, vor fi tăiați în curând.

În castronul încăpător aburește mâncarea de linte pe care tatăl a pregătit-o, spre deliciul micii adunări, la foc mic, împreună cu costițele de berbec, condimentând-o la sfârșit cu măghiran. Așa a fost dintotdeauna: tatălui îi face plăcere să gătească pentru mulți. Grijă părintească, așa numește el înclinația pentru varietatea epică. Cu un polonic imparțial, umple farfurie după farfurie și adaugă de fiecare dată una din zicalele sale, cum ar fi: „Chiar și Esau cel din Biblie a renunțat la dreptul primului născut pentru un blid de linte“. După masă se va retrage să-și petreacă timpul în atelierul său sau să șadă lângă nevastă-sa pe banca din grădină.

Afară e primăvară. Înăuntru încălzirea e încă în funcțiune. După ce și-au terminat linte, frații pot alege între berea la sticlă și suc de mere. Lara a adus niște fotografii pe care încearcă să le

așeze în ordine. Mai lipsește ceva: Georg – Jorsch, cum îi spun ceilalți –, care e de meserie, reglează microfoanele de masă, pentru că tatăl insistă asupra acurateței tonului, cere probe de microfon, se declară în cele din urmă mulțumit. De acum înainte, copiii au cuvântul.

Începe tu, Pat! Doar ești cel mai mare.

Te-ai născut cu zece minute bune înaintea lui Jorsch.

Păi, să vedem! Mult timp n-am fost decât noi. Dacă era după mine, patru ar fi fost de-ajuns, mai cu seamă că nimeni nu ne-a întrebat dacă ne-ar plăcea să fim mai mult de doi, trei, apoi patru. Chiar și noi, gemenii, ne simțeam, cu rândul, supra-numerar.

Și tu, Lara, care nu-ți mai doreai nimic altceva decât un cățeluș, ai fi preferat, probabil, fiind și fată, să rămâi mezina.

Am rămas ani în șir, chiar dacă uneori mi-am dorit, în afară de un câine, și o surioară. S-a întâmplat așa pentru că între mama și tată nu mai era mare lucru: el o dorea pe alta, așa cum și ea l-a luat pe altul.

Și, pentru că el și femeia cea nouă voiau ceva al lor și amândoi au fost de părere că se pot lipsi de pilulă, ai apărut tu, o altă fetiță, care în realitate a fost botezată după mama tatălui nostru, dar acum – conform propriei dorințe – ia parte la discuții cu numele de Lena.

Nu, nu vă grăbiți. Acum e rândul vostru. Eu pot să aștept, m-am deprins cu asta. O să intru în scenă mai târziu.

Când am fost nevoiți să ne obișnuim cu ideea unei noi surioare, Pat și Jorsch aveau aproape șaisprezece ani, eu – treisprezece și Taddel – aproape nouă.

Am fost nevoiți să ne obișnuim și cu mama ta, care avea la rândul ei copii. Anume, două fete...

Dar pentru că tăticul nostru nu-și găsea astâmpărul, a lăsat-o baltă pe femeia cea nouă și nu mai știa încotro s-o apuce cu cartea sa începută, cu care s-a instalat când ici, când colo, să-și poată scrie textul la mașina sa Olivetti.

Și tot căutând așa, i-a mai dăruit unei femei o fetiță...

Pe scumpa noastră Nana.

Pe care, din păcate, am cunoscut-o mai târziu, mult mai târziu.

Prințesa, mezina...

Așa, luați-mă peste picior! Dar eu, în locul numelui meu adevărat, trebuie să-l port pe acela al păpușii despre care tata a scris odinioară o lungă poezie pentru copii, care începe așa...

Cu toate astea, tu rămâi mezina. Și la scurt timp după aceea tata și-a găsit în cele din urmă liniștea cu o altă femeie. Aceasta v-a adus cu ea pe voi, băieții mai mici decât Taddel – numele pe care le purtați de-acum înainte, inventate de mine și Pat, sunt Jasper și Paul.

Dar nu v-ați gândit să întrebați dacă celor doi li se potrivesc asemenea nume?

Nici o problemă, e în ordine.

În realitate ne cheamă cu totul altfel...

...ca pe voi toți, de altminteri.

Erați mai mari decât Lena și mult mai mari decât Nana, dar asta e, făceați parte din familie, așa că de atunci încolo am fost opt copii, de exemplu aici, ia uitați-vă la fotografii – le-am adus intenționat –, ba singuri, ba împreună, o dată unii, o dată alții, și aici, asta a fost mai târziu, toți laolaltă...

...cum creștem și creștem, aici eu, acolo Jorsch, când cu părul scurt, când cu plete, și uite cum ne strâmbăm în poza asta...

... sau cum eu, plictisit, fac pe nebunul.

În asta Lara își drăgălește cobaiul...

Și uite-l acolo pe Taddel, cu șireturile desfăcute, cum bate strada prin fața casei...

Sau aici, ce trist privește Lena.

Pun pariu că așa ceva se găsește în toate albumele cu fotografii din orice familie. Sunt niște instantanee, atâta tot.

Se prea poate, Taddel. Dar, din nefericire, multe fotografii care, după cum bine știți, nu erau niște simple instantanee s-au pierdut cândva și e păcat, pentru că...

De pildă acelea cu câinele Larei.

Sau cele în care, așa cum mi-am dorit adeseori în taină, apar eu dându-mă în caruselul cu lanțuri, între tăticul și mămica mea... Ei, ce frumos a fost...

Sau fotografia cu îngerul păzitor al lui Taddel...

Sau seria cu Paulchen în cârje...

În orice caz, pe toate, atât instantaneele normale, cât și cele pierdute, le-a făcut bătrâna Marie, pentru că numai ea...

Te rog, despre Mariechen vorbesc eu. A început ca într-o poveste, cam așa : a fost odată o fotografie care era numită de unii bătrâna Marie, de Taddel, uneori, Marie cea Bătrână, iar de mine, Mariechen. Ea a fost de la bun început o membră a familiei noastre încropite din nenumărate bucățele. Mariechen s-a aflat dintotdeauna acolo, la început la noi în oraș, mai târziu la voi, la câmpie, apoi când ici, când colo în timpul vacanțelor, pentru că ea – chiar așa a fost – se lipise de tata ca marca de scrisoare, ba chiar e posibil...

Dar se lipise și de noi, pentru că atunci când ne doream ceva...

Păi asta spun și eu : de la bun început, încă de când eram doi, apoi trei, apoi patru, ne punea să pozăm sau ne făcea câte un instantaneu ori de câte ori tata zicea : „Trage o poză, Mariechen!“.

Și când era prost dispusă – avea uneori niște toane pe cînste – spunea despre sine însăși : „Eu nu sunt decât Trageopozămariechen a voastră!“.

Dar nu numai pe noi, copiii, ne-a tras în poză. Le-a fotografiat și pe femeile tatei, una după alta, uite aici : mai întâi pe mama noastră, care în fiecare fotografie arată de parcă ar vrea să se avânte în dans ca o balerină, apoi pe mama Lenei, tot timpul

cu un aer îmbufnat, apoi următoarea, mama Nanei, care râde întruna, din orice, și-apoi pe ultima dintre cele patru, mama lui Jasper și a lui Paulchen, cu cârlionții mereu zburliți de vânt...

Și cu care tăticul nostru și-a găsit în cele din urmă liniștea.

Și chiar dacă lui i-ar fi plăcut o poză de grup cu cele patru femei ale sale – sunt de aceeași părere cu Jorsch, că o asemenea fotografie de pașă, cu el în mijloc, e prima pe lista dorințelor sale –, Mariechen le-a prins în obiectiv doar una câte una. Ia uitați-vă: frumos, la rând, fiecare la vremea ei.

În schimb, pe noi ne-a pozat de parcă am fi căzut dintr-un pahar de aruncat zaruri. De aceea avem acum aici o mulțime de fotografii, putem să le împrăștiem încioace și încolo, dar o s-o rog pe Nana să nu se joace cu microfonul de masă, pentru că altfel...

Dar trebuie să ne aducem aminte și de fotografiile care s-au pierdut, de ceea ce făcea Mariechen din noi când dispărea cu rolele de film în camera obscură, pentru că așa voia tata...

Ar trebui să explici mai clar, Pat: de fotografiat a fotografiat cu Leica și uneori cu Hasselbladul, dar instantaneele le făcea numai cu aparatul cel vechi, model Agfa. Numai pe el îl lua atunci când pleca în căutarea subiectelor pentru tata, pentru tot ce-i trebuia lui, așa, când îi venea vreo idee. Și aparatul ăsta era ceva deosebit, cu toate că, de fapt, era doar un aparat de fotografiat demodat al firmei Agfa, care făcea și rolele de film Isochrom B2.

Că era Hasselbladul, Leica sau Agfa, una din ele îi atârna mereu la gât.

„Toate au fost ale lui Hans al meu“, spunea bătrâna Marie oricui îi admira aparatele. „Lui Hans nu-i trebuia mai mult.“

Dar numai Pat și Jorsch știu cum arăta Hans al ei. Ai spus mereu că era „un tip ca un taur cu fruntea noduroasă“. Și tu: „Ăluia îi atârna întotdeauna o țigară pe buza de jos“.

Cei doi aveau un atelier la mansarda unei clădiri de pe Kudamm, între Bleibtreu și Uhland. Specialitatea lor erau portretele de actori și balerine cu picioare lungi. Dar și directori grași de la Siemens și soțiile lor cu ditamai perlele la gât. Plus copiii celor putred de bogați din Dahlem și Zehlendorf¹, care ședeau în Țoalele lor scumpe, întorși în semiprofil, în fața unui ecran și rânjeau sau făceau pe serioșii.

Bătrâna Marie era responsabilă de toate problemele tehnice, de la iluminatul cu reflectoare speciale la dezvoltarea filmelor, multiplicat, mărit și migăloasele retușuri pentru îndepărtarea negilor, a coșurilor scârboase, a ridurilor și a ridulețelor, a bărbiei duble, a pistruiilor și a firelor de păr de pe nas.

Totul alb-negru.

Culoarea nu exista pentru Hans al ei.

Pentru el existau doar tonuri de gri.

Așa mic cum eram pe atunci, încă mi se pare că o aud spunând, când era în toane bune: „Adevărata

1. 7 Cartiere selecte din Berlin.

meserie am învățat-o de una singură, din mers. Dar Hans al meu a fost cel care s-a ocupat de treaba asta, el i-a... pe toți, care cum venea. Eu eram acolo pentru camera obscură. La asta Hans nu se pricepea nici cât negru sub unghie“.

Uneori, dar așa, de parcă ar fi trebuit să facă economie de cuvinte, povestea despre anii ei de ucenicie în Allenstein... Tata ne-a explicat că e un orașel din partea mazuriană a Prusiei Orientale.

În poloneză se numește Olsztyn.

„E în zona rece“, spunea întotdeauna bătrâna Marie. „Foarte departe la răsărit. Acu' totul e distrus, terminat.“

Tata și mama erau prieteni la cataramă cu Hans și Mariechen. Adesea beau câte un pahar împreună și-atunci râdeau zgomotos, de cele mai multe ori până noaptea târziu, amintindu-și de povești de demult, de când erau mai tineri...

Și pe tata și mama i-a fotografiat Hans, în fața unui ecran de fond. Întotdeauna cu Hasselbladul sau cu Leica, niciodată cu aparatul Agfa Box 54, care se mai chema și Cutia I și făcuse furori când apăruse în comerț, asta până când Agfa a adus pe piață alte modele, de exemplu aparatul Agfa Spezial, cu o lentilă tip menisc...

Iar când Hans a murit pe neașteptate, a fost îngropat în cimitirul de sub pădure, din Zehlendorf.

Îmi mai aduc vag aminte cum s-a petrecut. N-a fost nici un popă care să țină predici, în schimb ciripeau o mulțime de păsări.

Soarele strălucea de ne orbea. Eu și Jorsch ne aflam în stânga mamei, care stătea lângă Marie. Numai tata a vorbit în fața mormântului deschis al prietenului său Hans, fotograful în alb-negru, căruia i-a promis solemn să aibă grijă de Mariechen, nu doar financiar, ci și altfel.

La început a vorbit în șoaptă, apoi tare...

Și la urmă a enumerat toate sortimentele de băuturi care-i plăcuseră prietenului său Hans.

Bărbaților care aduseseră sicriul de la capelă, scoțând mai întâi catafalcul din biserică și apoi purtând toți patru coșciugul la mormânt, unde l-au coborât cu funii, cred că li se făcuse o sete cumplită, vă dați seama, când tata a enumerat băuturile, făcând, pe deasupra, o pauză după fiecare sortiment.

Trebuie să fi fost ceva foarte solemn.

Ca la o ședință de spiritism.

Bineînțeles, devenise penibil, pentru că nu mai termina odată cu enumerarea.

Băuturile se chemau, ei, oare cum se chemau: țuiculiță de prune, de corcodușe, zmeurată, drojdie de Mosela sau ceva de genul ăsta.

La un soi de șnaps îi zice „bărbuță“, ăsta se găsește în regiunea unde stau eu, în Pădurea Neagră.

Și vișinata era pe listă.

Nu mai știu când a fost, oricum, cândva după ridicarea Zidului. Aveam vreo cinci ani. Tu, Lara, abia doi. Precis că nu-ți poți aminti absolut nimic.

Iar tu, Taddel, nici nu existai încă.

Trebuie să fi fost toamnă. Peste tot erau ciuperci. Sub copacii din cimitir. În tufărișuri. În spatele pietrelor de mormânt. Singuratice sau în grupuri. Tata, care a fost dintotdeauna nebun după ciuperci și precis cunoaște fiecare ciupercă, culesese tot ce considerase comestibil pe drumul de întoarcere de la cimitir.

Avea pălăria plină, mi-aduc bine aminte.

Și din batistă făcuse o bocceluță.

Ni le-a servit apoi la masă, cu papară.

Pomană pentru mort, trebuie să fi spus el.

Pe atunci, când a fost îngropat Hans, locuiam încă pe Karlsbaderstrasse, într-o casă pe jumătate dărâmată rămasă după război.

Acum, că Mariechen rămăsese singură în marele atelier, nu prea știa ce-o să se aleagă de ea. Dar tata a convins-o – la așa ceva e foarte priceput – să se apuce, mai întâi cu Leica, apoi cu Hasselbladul și, în sfârșit, cu Agfa, aproape numai cu ea, să fotografieze pentru el tot felul de chestii ciudate, cum ar fi scoicile pe care le aducea din călătorii, păpuși stricate, cuie strâmbe, un zid netencuit, cochilii de melc, păianjeni în pânza lor, broaște terciuite de mașini, ba chiar niște porumbei morți, găsiți de Jorsch...

Și mai apoi pești de la piața din Friedenau...

Și jumătăți de căpățâni de varză...

Dar povestea asta care însemna atât de mult pentru tata a început când încă mai locuiam pe Karlsbaderstrasse...

Așa e! Fotomania asta a început când el lucra la cartea aceea despre câini și sperietori de ciori, care

pe atunci era departe de a fi terminată și de pe urma căreia a câștigat apoi o grămadă de bani, așa de mulți că a reușit să cumpere casa de cărămidă din Friedenau...

Iar apoi bătrâna Marie a venit cu noi pe Niedstrasse, ca să fotografieze pentru el tot felul de lucruri...

....și pe noi, copiii, pe măsură ce creșteam, ne posta în fața aparatului ei punețiodorință. Și pentru mine, numai pentru mine, atunci când cobaiul meu se rotunjea și se tot rotunjea, a făcut...

Asta s-a întâmplat mai târziu, Lara. Mai întâi am fost Jorsch și cu mine, pentru că noi...

Parc-o văd și acum cum stă, strângând din umeri, în fața casei pe jumătate dărâmate, cu aparatul atârnat la gât și capul aplecat ușor într-o parte, de parcă s-ar fi concentrat asupra obiectivului...

Și când te gândești că declanșa doar din instinct, de cele mai multe ori uitându-se în altă parte.

Și mai avea și o coafură haioasă, stil bob, care-i dădea un aer de puștiulache, cum spunea tata.

Arăta ca o fetiță șifonată, firavă și cu pieptul plat. Plus aparatul ăla care-i atârna la gât și cu care...

Stai așa, Pat! Trebuie să fim mai exacți. Mai întâi, să ne limităm la fapte : modelul ăsta de Agfa apăruse pe piață încă din 1930, dar nu era primul aparat de fotografiat în formă de cutie. Pe acelea, se înțelege, le-au lansat americanii pe la 1900. Nici nu se numeau Box, ci Brownie și erau produse în masă de compania Eastman Kodak. Scoteau fotografii format șase pe nouă, cum avea să facă mai târziu modelul Tengor

de la Zeiss Ikon și aparatul marca Eho, căruia pe vremea aceea i se spunea „aparat popular“. Dar primul aparat cu adevărat popular a fost Agfa Box, lansat cu sloganul publicitar „Cu o poză reușită, viața merită trăită“...

Asta voiam să spun și eu. Pentru că exact o cutie din asta a primit Mariechen a noastră de la unchiul ori mătușa ei, când era încă o fătucă și abia își începuse ucenicia sau tocmai o terminase. Era încă în Allenstein...

Iar Agfa Box-ul ăsta – am verificat –, împreună cu două filme Isochrom și un manual de instrucțiuni pentru începători, costa fix șaisprezece mărci.

Și cu el te-a fotografiat mai târziu pe tine, micuțul nostru Taddel, când îngropai mașinuțele lui Jorsch în lada cu nisip, și-apoi pe cobaiul meu, care...

Dar mai ales pe noi, în timp ce făceam gimnastică în curtea din spate, la bara fixă...

La bară l-a fotografiat și pe tăticul, care, de fiecare dată când aveam oaspeți, voia neapărat să demonstreze că încă mai reușea să facă o gigantică înainte sau chiar una înapoi la fel de bine ca un gimnast.

Mult mai târziu, când m-a fotografiat pe mine – de puține ori, din păcate –, trecea întotdeauna neobservată. Se ținea mereu deoparte și părea, așa slăbuță cum era, cumva pierdută. Arăta însingurată, nu neapărat tristă, ceea ce ar fi fost, în principiu, lesne de înțeles, ci mai degrabă absentă. „Eu sunt ceea ce a rămas“, mi-a spus când ne-a însoțit pe

tata, pe mămica și pe mine la sărbătoarea franco-germană de la Tegel, unde ne-am dat în caruselul cu lanțuri... Ah, ce frumos a fost când...

Exact, Nana! Același lucru l-a spus și despre Agfa Box, care pe dinafară arăta ponosit și ros pe la colțuri: „Asta e tot ce a mai rămas din ce am avut odinioară Hans al meu și cu mine, de aceea țin la el“.

Îndată ce întrebam: „După ce ai rămas tu, Mariechen?“, începea să vorbească despre război.

Dar nu vorbea despre ce a trăit și ce a făcut Hans al ei în război, ci doar despre ceea ce era important pentru ea. „Hans al meu“, îi spunea tatălui nostru, „venea de pe front numai când avea permisie sau era în misiune. Trebuie să fi văzut în drumurile lui multe lucruri îngrozitoare. Ei, da, în Est și peste tot. Asta nu se poate descrie în cuvinte. Vai, vai, vai.“

Atelierul ei fotografic era pe atunci în altă parte, tot pe Kudamm, dar mai aproape de Halensee.

Tata a avut parte de o lungă istorisire pe această temă, la care Pat și cu mine am tras cu urechea: „Către sfârșit am fost bombardati. Noroc că Hans al meu era pe front și avea la el Leica și Hasselbladul. Altfel n-ar mai fi rămas nimic. Totul a ajuns praf și pulbere, eu mă adăpostisem jos, în pivniță... Arhiva s-a făcut scrum. Lămpile – fiare vechi. Numai aparatul a rămas întreg, nu știu de ce. Ce-i drept, cam scorjit, mai ales cutia de piele în care îl țineam...“

După care a mai spus: „Aparatul meu face niște poze de nu-ți vine să crezi. Și vede obiecte care înainte nu existau. Sau arată lucruri pe care nici în

vis nu le-ați putea vedea. Cutia mea e atotvăzătoare. De la incendiu trebuie să i se fi tras. De-atunci a luat-o razna“.

Uneori spunea: „Așa se întâmplă, copii, când te numeri printre rămășițe. Ocupi un loc în spațiu, dar sari un pic de pe fix“.

N-am știut niciodată cine sărise de pe fix. Ea sau Agfa Box-ul – sau amândouă.

Ce s-a întâmplat cu Hasselbladul și Leica, asta știu de la tata, care a auzit povestea de câteva ori: „Pe astea le-a salvat Hans al meu după ce au făcut tot războiul, pentru că el, cât a fost soldat, n-a tras niciodată cu arma, ci peste tot pe front a fost doar fotograf. S-a întors cu ele. Avea și un rucsac plin de filme nefolosite. Acestea au fost capitalul nostru când s-a terminat războiul. De îndată ce am aflat că în sfârșit s-a făcut pace, am pus afacerea pe picioare“.

La început, Hans al ei a fotografiat numai ocupanții, cel mai adesea soldați americani, plus un ofițer englez.

Apoi a venit la el chiar și un general francez. Acela a plătit cu o sticlă de coniac.

Iar o dată a tras în poză trei ruși din forțele de ocupație. Ăștia, evident, au adus vodcă.

Soldații americani veneau cu țigări.

Iar de la englezoi primeau ceai și conserve de carne.

Și o dată, când eram și noi de față, Mariechen a spus: „Nu, copii, cu Agfa Box-ul nu i-am fotografiat niciodată pe ocupanți. Hans al meu o făcea numai cu

Leica sau, uneori, cu Hasselbladul. Aparatul ăsta era pentru el un vestigiu al trecutului, de pe vremea când eram fericiți. De altfel – dar asta o știți deja –, nici măcar nu funcționează ca lumea, e sărit de pe fix¹. Numai când Atze¹, vreau să zic Jorsch – și acum îi mai spun Atze – insistă...

Normal, pentru că voiam să știu care-i treaba...

...și întreba: „Cum adică e sărit de pe fix?“, ea promitea: „Cândva o să vă arăt ce înseamnă să te numeri printre rămășițe, să fii sărit de pe fix și să vezi lucruri care nu există, sau nu încă. Dar acum sunteți prea mici și prea neobrăzați și oricum nu credeți ce poate scoate din ea cutia mea într-o zi bună. În orice caz, de când a trecut prin foc, știe dinainte ce-o să se întâmple“.

Când mergeam cu tata în vizită la ea, se apucau de șușotit imediat ce ieșea din camera obscură.

Și pe noi ne trimitea pe balcon sau ne dădea role de film goale să ne jucăm cu ele.

Niciodată nu ne-au explicat despre ce era vorba, discutau numai în aluzii, făceau pe misterioșii. Și totuși am descoperit că vorbeau de cartea cea groasă a tatei, în care aveau să figureze, pasămite, o mulțime de câini și un soi de sperietori mecanice. Iar apoi, când a fost gata, pe prima pagină apărea umbra unei mâini care aducea cu un cap de câine.

Dar nouă, când întrebam de fotografiile lui Mariechen, tata ne spunea doar atât: „Asta nu-i de

1. În dialectul berlinez, sinonim pentru „frate (mai mare)“ – aici, folosit ironic.

nasul vostru“. Iar mamei îi spunea : „Poate că totul ține de originea ei mazuriană. Ce vede Mariechen a noastră e mult mai mult decât putem sesiza noi, muritorii de rând“.

Și abia apoi, dar înainte de-a fi terminat de bătut la mașină *Ani de câine*¹, ai sosit tu, Lara...

Într-o duminică, unde mai pui...

Acum, în fine, vom auzi povestea cobaiului tău...

Stai un pic, Nana, încă n-am terminat.

Surioara noastră ni se părea un pic ciudată.

Încă dinainte de-a merge în picioare, Lara zâmbea doar așa, cum spunea tata, „de încercare“.

Și așa face și-n ziua de azi.

Iar mai apoi, când a învățat să meargă – nu-i așa, Jorsch ? –, se ținea mereu la câțiva pași depărtare.

Sau mergeai în urma noastră, niciodată înainte...

Și îndată ce tata și mama voiau să te ia de mână în timp ce ne plimbam duminica în familie de la Roseneck până la Grunewald, îți încrucișai mâinile la spate.

Și n-ai râs de-adevăratele decât mai târziu, când ai primit cadou un cobai, dar și atunci doar când îl auzeai chițăind.

Puteai chiar să-i imiți chițăitul.

Mai pot și acum. Vreți ?

Și pentru că Lara noastră nu ieșea niciodată în poze așa cum trebuia, bătrâna Marie o fotografia întruna.

1. În orig. *Hundejahre* (1963), al treilea roman din „Trilogia Danzigului“.

Mai întâi pe Karlsbaderstrasee, apoi în Friedenau, pe leagăn, în grădina din spatele casei, la masă, în fața farfuriei pe care nu mai rămăsese nici o firimitură de prăjitură...

Și încă o dată, mereu cu cobaiul ei...

Dar când animalul, care era o femelă, a nimerit odată între alți cobai ai copiilor din vecini, printre care se găsea cel puțin un bărbătuș, s-a și întâmplat, în doi timpi și trei mișcări, să...

Trebuie precizat că-mi doream asta din tot sufletul. Pentru că atunci când a mai apărut și Taddel, care de cum a învățat să meargă era de-o obrăznicie ieșită din comun, iar eu m-am pomenit între trei frați, dar de fapt n-auzeam decât Taddel în sus, Taddel în jos, pentru că erai atât de mic și atât de dulce și nu erai niciodată de vină când se spargea câte ceva – stai, Taddel, lasă-mă să termin! –, bătrâna Marie mi-a dat atenție și a fotografiat, special pentru mine, cobaiul care se rotunjea și se tot rotunjea. Un film întreg, poză după poză. Și numai mie mi-a arătat fotografiile, vouă nu. A fost o distracție pe cinste. Dar nimeni – nici voi doi, iar tu, Taddel, nici atât –, nu mă credea când povesteam ce apărea în acele fotografii pe care bătrâna Marie le scotea ca prin farmec din camera obscură. Jur că în toate se vedeau cât se poate de clar trei pui drăgălași de cobai, nou-născuți, frumusei foc și sugând de zor. Aparatul de fotografiat a prezis, și nu s-a înșelat câtuși de puțin, că vor fi exact trei puiuți. Iar când s-a împlinit sorocul, toată lumea, nu numai voi doi, ci și tu,

Taddel, s-a minunat că a fătat trei deodată. Unul mai drăguț decât celălalt. Nu, toți la fel de drăguți. Dar fotografiile le-am ascuns. Acum aveam patru cobai. Erau prea mulți, bineînțeles. Așa încât a trebuit să dăruiesc doi dintre pui. Dar, la drept vorbind, cum cobaii sunt cam plicticoși și nu știu să facă altceva decât treaba lor de cobai, adică să mănânce și să chițăie, ceea ce nu era întotdeauna amuzant, mi-am dorit un câțel. Dar toți s-au opus. „Ce să faci cu un câine la oraș, unde n-are loc să alerge în voie?“, a spus mama. Tăticul n-avea de fapt nimic împotriva, dar a trântit una din replicile lui: „Berlinul colcăie de câini“. Numai bătrâna Marie a fost pentru. Așa că într-o bună zi, când toți trebăluiau prin casă, m-a pozat sub măr, rostind vorbe din alte vremuri, precum balsam, pomadă și floarea-fânului. Apoi a murmurat: „Pune-ți o dorință, Lara dragă, gândește-te la ceva frumos“. Și după câteva zile, când mi-a arătat fotografiile, opt la număr – pe cuvânt ! –, în toate apăsarea un cățeluș ciufulit, care ședea când la dreapta, când la stânga mea, sărea în jurul meu, făcea sluj, îmi lungea mâna, întindea lăbuța, dădea pupici, cu o coadă făcută covrig, leit corcitura pe care am avut-o câțiva ani mai târziu, Joggi al meu. „Dar ăsta rămâne secretul camerei obscure“, mi-a spus bătrâna Marie și a păstrat toate fotografiile la ea, pentru că, după părerea ei, „așa ceva n-o să creadă nici dracu“.

Nu-i adevărat! Atunci toți am...

Numai tu, Taddel, la început n-ai crezut o iotă.

Păi mi s-a părut o tâmpenie cât casa.

Totuși apoi...

Cum a făcut Jasper mai târziu, la început nici el n-a...

...dar apoi a fost nevoit să creadă, pentru că totul a fost dovedit, ca și povestea cu tine și amicul tău...

Hai, las-o baltă, Paulchen!

Însă Lena și cu mine, când ne-am alăturat familiei, nu ne-am îndoit nici o secundă, ori de câte ori Mariechen ne împlinea câte o dorință secretă, că într-o bună zi fiecare dintre noi avea să fie împreună cu tatăl ei și adesea...

Bine, bine! Dar n-aveți nici o dovadă...

Și pentru mine e la fel, Jasper. Nici în ziua de azi nu-mi intră în cap tot ce-am crezut și mai ales tot ce-am crezut că văd. Dar de când fetița mea, ca și mine odinioară, nu-și dorește nimic mai mult pe lume decât un cățeluș, aș fi fericită să am un Agfa Box „punețiodorință“ ca al bătrânei Marie, un aparat de fotografiat care s-o ia razna atunci când totul în jur se desfășoară logic și rațional și, în fond, obositor. Dar atunci când, mai întâi în poze, apoi în realitate, Joggi al meu...

...care nu era nici pe departe un câine de rasă...

...mai degrabă un maidanez sadea...

...și pe deasupra urât din cale-afară...

...dar, cu toate astea, a fost un cățel cu totul deosebit. Toți l-au găsit așa, chiar și voi, băieții, uneori. V-ați certat mereu pe tema asta. Și mai erai și tu, Taddel. Nu-i de mirare că mă smiorcăiam adesea, prinsă între voi cum eram. Îmi spuneți că

sunt un scrin scârțâit, numai pentru că tăticul mi-a zis odată, poate ca să mă consoleze, „micuțul meu scrin scârțâit“. Dar nimeni nu mă putea consola cu adevărat în afară de Joggi al meu. Ce-i drept, era o corcitură, jumătate spiț, jumătate Dumnezeu știe ce, dar, tocmai de asta, deștept și foarte haios. Reușea chiar să mă facă să râd când își înclina capul într-o parte și parcă zâmbea puțin. Unde mai pui că era curat, iar atunci când voia să treacă strada se uita la stânga și la dreapta să nu vină vreo mașină. L-am învățat asta ca să se comporte corect în trafic. Pentru că Joggi mă asculta. Atâta că uneori dispărea ore întregi „la hoinăreală“, cum spuneți voi, băieții, de asta nu l-am putut dezvăța cu nici un chip. Nu pleca în fiecare zi, dar de vreo două ori pe săptămână o lua la sănătoasa. Uneori chiar și duminica. Și nimeni nu știa unde se ducea, până când într-o bună zi bătrâna Marie i-a dat de urmă. „Vedem noi ce și cum, Lara dragă!“, a spus ea. Și când Joggi al meu se întorcea din hoinăreală, cu capul înclinat pe-o parte și un zâmbet nevinovat, se posta în fața lui și-l poza cu Agfa Box-ul. Cel mai adesea în picioare, uneori îngenunchea. De mai multe ori la rând. „Și-acum te încui în camera obscură“, striga ea de fiecare dată când termina filmul. Și într-adevăr, a doua zi bătrâna Marie îmi arăta mie, numai mie, negativele: opt fotografii mici în care se putea vedea foarte clar cum Joggi al meu alerga în jos pe Niedstrasse, cobora scările în Friedrich-Wilhelm-Platz și dispărea în stația de metrou și imediat după aceea

apărea din nou, mai întâi șezând foarte liniștit între o bunică și un tip oarecare pe peron, apoi sărea, dând din coada lui făcută covrig, pe ușa deschisă a unui vagon, după care, fâlfâindu-și pomenita coadă printre tot felul de oameni străini, dădea lăbuța și se lăsa mângâiat, pe cuvânt, ba chiar zâmbea un pic. Și asta nu-i tot. Îl vedeam apoi cum se dă jos la stația Hansaplatz, urcă și coboară treptele pe peronul opus, unde se instalează foarte liniștit, privind spre stânga și așteptând să vină trenul în direcția Steglitz, în care se suie dintr-un salt și vine înapoi. În ultima poză era din nou pe Niedstrasse. Nu se grăbea deloc să vină acasă, vagabonda de-a lungul gardurilor, amușinând la fiecare pom și ridicând câte un picior. Bineînțeles că n-am arătat nimănui fotografiile, mai ales vouă, băieților. Dar când tăticul sau mama întrebau „Unde a dispărut Joggi al tău? Iar a luat-o la sănătoasa?“, le spuneam adevărul: „Lui Joggi al meu îi place să meargă cu metroul. De curând a coborât la Grădina Zoologică. Precis a făcut o excursie la Neukölln. Poate are acolo o cățea care-i place. Și la Tegel a fost deja. Adesea călătorește, schimbând trenul, până la Südsterm, ca să se plimbe prin parcul Hasenheide, unde sunt foarte mulți câini. Cine știe prin ce aventuri a trecut Joggi în escapadele lui. Tot felul de mici peripeții. Pentru că, de fapt, este un câine de oraș tipic. Săptămâna trecută îl vedeai chiar alergând de-a lungul Zidului în Kreuzberg, alergând întruna, de parcă ar fi căutat o gaură prin care să treacă puțin dincolo... Mă minunez și eu ce

aventurier e. Dar găsește întotdeauna drumul înapoi“. Și iarăși n-a vrut nimeni să mă creadă, mai ales voi, băieții.

Cunoaștem povestea...

Mi se pare și-acum la fel de trăsnită.

Tăticul mi-a spus atunci : „E foarte posibil, dacă te gândești la șocul pe care l-a suferit aparatul în timpul războiului, când n-a rămas decât el...”

Și mie mi-a strigat tata, când eram amândoi în caruselul cu lanțuri, „O să vezi, Nana, totul va fi bine într-o zi, când împreună vom...”

Multe mai spune tatăl nostru !

Și nimeni nu știe dup-aia cât anume e adevărat din tot ce ne înșiră.

Hai, lăsați-l pe Paulchen să explice cât adevăr și câte aiureli sunt în povestea asta cu aparatul de fotografiat.

Precis i-ai prins toate chițibușurile stând cu Marie în camera obscură.

Spunea că ești asistentul ei.

Și asta până în ultima clipă.

Știu doar atât : tot ce poza Marie ieșea întocmai pe placa fotografică. Fără nici un fel de trucaj, oricât de ciudat ar părea.

Și eu sunt de aceeași părere cu Paulchen : felul în care călătorea Joggi al meu cu metroul părea cât se poate de normal. Cel mai adesea se ducea departe, schimbând liniile. Doar o singură dată a coborât la o stație foarte apropiată, la Spichernstrasse, pentru

că s-a luat după o cățea – cred că era un pudel. Dar pudelul n-a avut deloc chef de el...

Și au continuat așa cu tot ce mai știa Joggi să facă; dar e destul pentru început. După ce tatăl a tăiat câteva cuvinte pe ici, pe colo, a îmblânzit sau a accentuat anumite formulări, despre Mariechen și aparatul ei de fotografiat care era tot ceea ce mai rămăsese îi mai vine în minte ba una, ba alta. Cât de des se ținea deoparte, cu o mină încruntată. Cât de intens privea, de parcă ochii ei ar fi săpat găuri în piatră. De ce, chiar atunci când era înconjurată de lume, rămânea însingurată. Ce o puteai auzi șoptind înainte de dispărea în camera obscură: rafale de afurisenii expeditiv, lungi fraze care-l evocau pe Hans al ei cel mort, cuvinte de alint din Mazuria.

Îi mai trec prin minte și imagini care se alungă iute una pe alta: ea, cu picioarele strâns lipite sau șezând pe vine, fotografiind fără încetare subiectele acelea imponderabile: dorințe copilărești, spaime ce revin obsesiv, dar și întâmplări rememorate sau anticipate din viața conjugală a părinților.

Dar despre asta fiicele și fiii nu vor spune nimic, pe astea nu le-au văzut. Le-ar fi fost greu să urmărească un film întreg cu imagini retrospective ale mamei lor spărgând pahar după pahar, cuprinsă de furie, sub privirile înspăimântate ale tatălui: cioburi de sticlă adunându-se în spatele cortului festiv, imediat după petrecere, pentru că încă de pe atunci, ca și peste ani... Într-atât de atotvăzător era Agfa Box-ul!

Fără bliț

De data asta s-au adunat, după indicațiile de regie ale tatălui, doar primii patru, într-o fostă cazarmă locuită acum de ecologiști mai mult sau mai puțin alternativi, unde Pat, care duce un trai modest, și-a găsit adăpost. El le-a propus fraților și surorii sale : „Vă fac spaghetti, merge repede, cu sos de roșii și brânză rasă. Am și vin roșu sau orice altceva vreți să beți. E cam strâmt aici. Dar ce contează!“.

Azi, ca de cele mai multe ori în timpul săptămânii, amândoi copiii sunt la mama lor, de care Pat s-a despărțit. Cel mai aproape de Freiburg se găsește Jorsch, venit împreună cu restul echipei de filmare în care el este inginer de sunet ca să turneze *Clinica din Pădurea Neagră* sau ceva asemănător. Taddel face parte din aceeași echipă, ca asistent de regie. Pe sticlele puse pe masă de Pat se poate citi că vinul e din regiune. Lara și-a luat liber de la familia ei. Se simte ușurată că poate petrece câteva zile fără copii.

Spaghetetele sunt laudate din plin. Masa în jurul căreia stau așezați frații e cioplită, asamblată și încleiată de Pat, care, după perioada sa de țaran ecologist, a învățat meseria de tâmplar. În mijlocul

ei e montată o placă de ardezie, numai bună pentru desenele cu creta ale copiilor. Toți admiră felul ingenuos în care e organizată locuința, paturile etajate pentru băiețel și fetiță și, în cel mai mic compartiment disponibil, biroul, care seamănă mai degrabă cu un mic fișet. Pe etajere sunt înghesuite jurnalele pe care le ține de ani buni: „Deh, cu tot ce am trăit eu. Cum m-am schimbat mereu, cum am fost nevoit s-o iau mereu de la zero...”

Lara zâmbește complice. De data asta o să se abțină. Regizorul aflat la distanță n-ar avea nimic împotriva. Oricum, gemenii vor încerca să continue povestea copilăriei lor.

Nu e deloc adevărat, Lara, că, în afară de tata, tu ai fost singura care a văzut fotografii făcute de aparatul sărit de pe fix al lui Mariechen.

Așa-i, Atze! Aflaserăm deja destule pe când aveam abia patru sau cinci ani, iar tu, Lara, tocmai te născuseși.

Ne pare rău, Taddel. Tot n-am ajuns încă la tine.

Abia dacă-mi mai aduc aminte perioada aceea, sau numai ca prin ceață, ca printr-o sticlă lăptoasă, dar de fotografii îmi amintesc foarte bine, pentru că acolo sus, la mansardă...

Atunci stăteam încă în casa din Karlsbaderstrasse, unde mai locuia doar o singură familie la etajul de dedesubt, pe dreapta: o doamnă bătrână cu fiul ei, care făcea ceva important la radio – nu mai știu

dacă la RIAS sau la SFB. Și jos, la demisol, exista o spălătorie.

Iar partea din stânga scărilor era toată o ruină, până sus, sub streșină. Două sau trei apartamente arseseră complet. Și sub acoperișul prăbușit se mai vedeau doar niște grinzi carbonizate și o plăcuță cu un avertisment. Trebuie că scria „Accesul interzis!“ sau ceva de genul ăsta.

Dar jos de tot, unde nu arsesese nimic, se instalase un tâmplar șchiop. Era un tip simpatic. Luam de la el așchii de la rindea, care erau lungi și cârlionțate ca părul tinerilor de prin '68, când a venit moda, și chiar al nostru, mai târziu, pentru că și nouă ne plăcea...

Și tâmplarul șchiop se ciondănea întruna cu femeia de la spălătorie, care era nu numai certăreață, ci și-o adevărată vrăjitoare. Până și mama ne-a spus: „Aveți grijă, copii, să nu vă deoache!“.

Îmi amintesc și-acuma cum ne-a înjurat zgripțuroaica când i-ai pus în fața ușii de la spălătorie vreo doi-trei porumbei morți care zăceau în pod, printre mizeriile alea. Erau deja pe jumătate putreziți, colcăiau viermii prin ei.

Să fi auzit numai – și tu, Lara – cum urla la noi că o să ne vâre în calandrul încins. Pe amândoi.

Dar apartamentul nostru, care nu a ars în timpul războiului, era mult mai mare decât acela de la Paris, unde stăteam cu toții în două camere, trăind de azi pe mâine și făcând economie la orice. Dar apoi, cum tata câștigase bani buni cu *Toba de tinichea*,

își putea permite să cumpere pentru noi și nenumărații săi oaspeți pulpe de berbec și chiar să ne ducă în oraș cu taxiul când era în pană de idei pentru cartea sa despre câini, pe care o avea în lucru...

Ba chiar uneori se ducea după-amiaza la cinema...

„Ca să mă deconectez“, spunea el.

Dar și, de bună seamă, pentru că trebuia să se distanțeze din când în când de ceea ce lucra.

În tot cazul, aveam chiar și o femeie la curățenie, care vedea de noi când mama îi învăța pe copiii francezilor din forțele de ocupație pașii complicați de dans și statul pe poante.

Asta nu mai țin minte. Dar locuința noastră era mare și luminoasă.

Avea cinci camere, o baie adevărată și un coridor lung în care noi...

Și la mansardă, în jumătatea rămasă întreagă, își avea tata atelierul, cu o scară care ducea în galeria de sus, cum o numea el.

În apropiere mai erau destule case pe jumătate arse, dar cu toate astea locuite. Și tu, Atze, când ieșeam duminica la plimbare în familie și vedeam undeva vreo ruină care fusese odinioară o vilă semețată cu coloane și turnulețe peste tot, se pare că spuneai întotdeauna „Jorsch a stricat-o“, chiar așa, pentru că la tine orice jucărie nouă, indiferent dacă era mașinuță, vapor sau avion, abia așezată pe măsuta cu cadouri, într-o clipită – zdrang! – se făcea praf și pulbere.

Bineînțeles, pentru că am vrut dintotdeauna să știi ce are înăuntru și cum funcționează.

„Controlul de calitate“, așa te-a poreclit mama.

Și-apoi, într-o bună zi, a murit Hans al bătrânei Marie, care era – ia calculează, Atze –, cu zece sau chiar mai mulți anișori mai mare decât tatăl nostru. El avea pe atunci vreo treizeci și ceva de ani, dar se pare că era deja atât de renumit, încât când ieșea cu noi la piață după cumpărături, lumea se întorcea să-l vadă și șușotea.

A durat ceva până ne-am obișnuit cu asta.

În tot cazul, Hans al ei abia murise și bătrâna Marie a venit la noi în Karlsbaderstrasse cu aparatul ei țicnit și a fotografiat casa, mai întâi pe dinafară și apoi pe dinăuntru, toate apartamentele acelea arse...

A făcut-o pentru că așa a vrut tata. Așa a fost mereu. Când el spunea „Trage-o poză, Mariechen!“, ea trăgea poza.

Toate ciudățeniile care-i cășunau lui : oase de pește, ciolane roase și naiba mai știe ce...

Îmi amintesc și eu cum mai târziu, când tăticul nu mai fuma altceva decât pipă, toate chibriturile arse care zăceau peste tot ea le-a...

Făcuse o obsesie până și pentru firimiturile de la guma lui de șters, pentru că în fiecare firimitură, spunea ea, se ascundea un secret.

Și mai demult, mai știi, Lara, mucerile de la țigările lui pe care și le răsucea singur, fiecare muc strivit altfel, amestecate cu bețele arse de chibrituri, în scrumiere sau pe unde rămâneau...

A fotografiat absolut tot.

Poate că, pe furiș, i-a immortalizat chiar și rahatul.

Și, vă spun eu, așa a fost și cu casa ruinată, împrejurul căreia creșteau niște copaci destul de înalți, pini, probabil.

Dar Taddel tot nu vrea să creadă că Jorsch și cu mine, amândoi...

...dar un fapt rămâne sigur. Ce fotografia bătrâna Marie cu Agfa Box-ul ei arăta, de cum scotea filmele dezvoltate din camera obscură, cu totul altfel decât în realitate.

La început te cam treceau florii.

În tot cazul, n-am povestit nimănui, nici măcar mamei, că pe ascuns, în atelierul tatei... Dar nu pe masa lui de lucru din fața ferestrei mari, de unde puteai privi până departe, nu, sus la galerie, unde atârnav de grinzi nenumăratele lui bilețele cu nume de câini scrise cu carioca...

Și tocmai acolo prinsese el în piuneze, unele lângă altele, fotografiile ieșite din camera obscură a lui Mariechen.

Ce am văzut noi în fotografiile acelea parcă era dintr-un alt film. Doar știam cum arăta jumătatea de casă căzută în ruină. Toate locuințele din stânga scării erau încuiate, bineînțeles, iar la uși atârnav lacăte grele, dar tata, care-l convinsese pe administrator să-i dea cheile, ne-a luat pe amândoi cu el când bătrâna Marie a fotografiat casa pe dinăuntru.

Tot ce se aflase odinioară acolo, întins pe jos sau atârnat pe pereți, era acum o grămadă de gunoi și gioarse. Peste tot erau pânze de păianjen cu păianjeni scârboși în ele.

Găuri în tavan...

...prin care picura apa...

Ne-am cam speriat, iar pe Pat l-a apucat tremuriciul. Nu voia să meargă mai departe prin dărăpănătura aia sinistră. Podelele erau acoperite cu găinaț de porumbei.

Și peste tot atârnav de pe pereți tapete zdrențuite înnegrite de fum, încât puteai vedea hârtia de ziar care pe vremuri fusese lipită cu clei pe dedesubt, înainte de a se pune tapetul nou.

Încă nici nu știam să citim, dar tata ne-a povestit ce scria în ziarele acelea, lucruri care se întâmplaseră cu mult înainte de război, în oraș sau în altă parte: toți contra tuturor. O mulțime de crime și bătăi. Bătălii politice, le numea el. „Și aici, copii“, ne-a zis el, „avem programul cinematografelor. Aici ni se spune ce guvern tocmai a căzut. Și aici, cu litere grase, în titlu, scrie că derbedeii de dreapta au omorât încă un politician.“

Și pe asta ați înțeles-o imediat amândoi, deștepți cum ați fost întotdeauna?

Normal. Tata ne-a mai citit și că banii aveau din ce în ce mai puțină valoare: era pe timpul inflației.

Ai dreptate, Taddel. N-aveam cum să înțelegem atunci. Eram prea mici.

Dar mai târziu, mult mai târziu, am aflat cu vârf și îndesat ce înseamnă inflația.

Însă chiar a doua zi tata ne-a arătat pe Königsallee locul unde se întâmplase ceea ce scria în ziarele de sub tapetele zdrențuite. „Aici“, a spus el, „l-au găurit

nemernicii pe Rathenau¹, în mașina lui de serviciu decapotabilă care încetinea întotdeauna în curbă...”

Și mai erau multe alte lucruri tipărite în ziarele acelea vechi : reclame pentru cremă de curățat pantofi, pentru pălării ciudate, umbrele, una la Persil scrisă cu litere uriașe...

Tata a luat câteva pagini care se desprinseseră de tencuială...

...pentru că încă de pe atunci colecționa tot ce era dinainte de...

Și – închipuie-ți, Lara – în locuința de vizavi de a noastră se aflau rămășițele unui pian.

Ba s-avem iertare, Atze ! Era chiar un pian adevărat, cu coadă, cum are mama lui Jasper și Paul în camera ei de muzică și la care cântă numai atunci când n-o aude nimeni, nici măcar menajera, și cu atât mai puțin tata.

În orice caz, pianul respectiv era mai mult decât stricat. Era carbonizat de-a binelea. Se înclinase într-o parte. Îi sărise lacul. Nu mai avea capac. Și cele câteva plăcuțe de fildeș care încă mai erau lipite de clape puteau fi desprinse cu ușurință...

Ceea ce cu siguranță ați și făcut.

Îți dai seama, Taddel.

Nu pentru noi.

1. Walter Rathenau – industriaș german de origine evreiască (1867-1922), scriitor și politician liberal, fost ministru de externe în timpul Republicii de la Weimar, victima unui atentat politic revendicat de un naționalist ce urmărea slăbirea puterii tânărului stat.

Pentru colecția tatei.

Erau apartamente mari, de cinci camere, ca al nostru. Dar pentru că toate ferestrele fuseseră acoperite pe dinăuntru cu scânduri sau bucăți de placaj, lumina intra numai prin niște deschizături înguste, astfel că totul era în penumbră, iar prin unghere era întuneric de-a binelea.

Cu toate astea, Mariechen a fotografiat cu aparatul ei totul, chiar și ceea ce mai rămăsese prin bucătării sau băi: un closet spart, găleți de tablă lovite, cioburile unei oglinzi, câteva linguri îndoite, plăci stinghere de faianță și altele de felul ăsta.

Cele mai multe lucruri au fost jefuite sau luate după incendiu, pentru că încă mai puteau fi folosite...

...sau făcute lemne de foc imediat după război, când nu mai rămăsese nimic care putea fi ars.

Era întuneric, ai spus. Și totuși bătrâna Marie, cu aparatul ei modest, a...?

Da, bineînțeles, Taddel. Ba chiar a fotografiat fără bliț. Ca întotdeauna, pur și simplu ținându-l pe burtă sau lăsându-se uneori pe vine.

Sigur, dacă am fi fost ceva mai mari, ne-am fi gândit că e prea întuneric ca să faci poze.

De așa ceva Agfa Box-ul n-ar fi capabil.

Păcat de filme.

Totuși când ne-am strecurat apoi pe furiș în atelierul tatei, în timp ce el se afla jos cu un musafir cu care bea vin sau șnaps, pălăvrăgind despre politică, am văzut fotografiile, frumos aranjate deasupra mesei sale de lucru, prinse în piuneze pe bârna de sub

acoperiș, unde în afară de ele mai era și talmeș-balmeșul de însemnări cu nume de câini...

Omule, era incredibil ce se vedea în ele.

La început nu ne-a venit să credem: fiecare fotografie era luminată ca ziua.

Nici una nu era neclară sau mișcată.

Toate mobilele intacte.

Și vedeai acum apartamente care păreau în bună stare și locuite, chiar dacă nu se afla nici un suflet de om în camere...

Cred că n-aud bine: ruinele alea prăpădite erau intacte?

Întocmai, Taddel: ba chiar în deplină ordine.

Nu tu pânze grețoase de păianjeni, nu tu găinaț de porumbei. Iar una din locuințe era deosebit de plăcută.

Pianul se afla în mijlocul camerei, fără nici un semn de stricăciune. Iar deasupra claviaturii cu toate plăcuțele de fildeș la locul lor, o partitură deschisă. Și pe una din canapele, pe care abia cu câteva zile mai devreme o văzuserăm într-un asemenea hal de putreziciune încât îi puteai smulge smocuri întregi din căptușeală și îi ieșeau arcurile, acum erau puse perne. Pernuțe dolofane rotunde și dreptunghiulare. Iar într-unul din colțuri, așezată între pernele umflate, se găsea o păpușă cu păr negru și ochi mari, semănând puțin cu surioara noastră. Zău, arăta ca tine, Lara, când tocmai începuseși să mergi.

Și într-una din bucătării era pusă masa pentru patru persoane, ca pentru micul dejun, și pe ea se găseau unt, felii de cârnat, brânză și ouă în păhărelele pentru ouă. Parcă le mai văd încă în fața mea.

Fotografii clare ca niște gravuri. Până în cele mai mici amănunte. Solnița, lingurițele de ceai și tot ce trebuia, chiar dacă bătrâna Marie fotografiase fără bliț...

Pe plită, pe care o pozase separat, aburea un ibric, de parcă cineva nevăzut, poate stăpâna casei, se pregătea să toarne ceaiul sau cafeaua.

Toate apartamentele păreau locuite. Într-unele erau covoare groase, fotolii tapițate, un balansoar și tablouri cu munți înalți, înzăpeziți...

Și peste tot se găseau ceasuri. Am fi putut afla exact cât era ora...

...dac-am fi fost un pic mai mari.

Într-una din camere era așezat pe o masă scundă un castel cu donjon și pod mobil. Plus o mulțime de soldați de zinc și de tinichea. Călări sau pedestri. Ai fi zis că se luptau. Unii dintre ei erau răniți și purtau un bandaj în jurul capului. Iar pe podea zăcea o cale ferată de jucărie în formă de opt, cu un macaz în fața gării. Pe șine stătea un tren de persoane tras de o locomotivă cu aburi. Arăta de parcă avea să pornească în clipa următoare, iar la macaz aștepta o altă locomotivă cu câteva vagoane, în fața unui semnal de oprire...

Era un trenuleț electric de la firma Märklin. Îmi amintesc transformatorul.

În tot cazul, copiii – erau cu siguranță băieți, poate chiar gemeni, ca noi – s-ar fi putut juca împreună, unul cu castelul, precis eu, celălalt, hai să zicem că erai tu, cu trenulețul Märklin.

Dar bătrâna Marie a fotografiat numai jucăriile, mobilele, câteva ceasuri, o mașină de cusut...

Aici trebuie precizat că era una de la Singer...

Foarte posibil, Taddel, mașinile de cusut Singer existau pe atunci în fiecare gospodărie. Peste tot în lume. Și-apoi, țin să spun, a readus din trecut masa pusă pentru micul dejun, păpușa dintre pernele canapelei, chiar și partitura de pe pian și atâtea altele, totul fără bliț. O mulțime de obiecte. Nimic viu.

Ba nu, Atze, totuși! Într-unul dintre apartamente, cel mai dărăpănat și mai întunecat, în care nu m-aș fi încumetat niciodată singur, dar care în fotografie era cum nu se poate mai luminos, pentru că perdelele albe lăsau soarele să pătrundă și ferestrele erau larg deschise, se vedea printre plantele ornamentale o colivie destul de mare. Și în colivie stăteau, pe două bare așezate la înălțimi diferite, două păsărele, poate că erau canari, dar n-aveai cum să-ți dai seama, pentru ca Mariechen făcea doar fotografii alb-negru. Și în camera unei alte bucătării era agățată o hârtie de muște lungă pe care, pentru că a fotografiat foarte de aproape, se vedeau lipiți doi muscoi pe jumătate vii – o imagine grețoasă, muștele bine lipite, cu piciorușele lor care încă mai... Și într-o altă locuință cu mobile masive apărea o pisică, o dată dormind într-un fotoliu, altă dată rotunjindu-și spatele pe covor, de parcă ar fi vrut să scuipe. În alte fotografii stătea lungită la soare, foarte pașnică, printre ghivecele de flori. Ia stai: era o pisică cu blana tărcată. Omule, acu' mi-aduc aminte: într-una din fotografii se juca chiar cu un ghem de lână – sau îmi închipui doar? Pentru că eu, ca și tata...

Fapt e că, după părerea lui Pat, o pisică sau un motan hoinărea nestingherit într-una din locuințe.

Pe atunci nu știam de ce avea nevoie de acele fotografii.

Mie mi-a căzut fisa mai târziu : îi trebuiau pentru *Pisica și șoarecele*¹, unde e vorba despre război, despre un dragor polonez scufundat, despre câțiva băieți și fete și despre o decorație pentru fapte eroice...

...și pe care o scria printre picături, în timp ce avea în lucru cartea cea groasă despre câini, dar – habar n-am de ce – nu înainta cu ea.

Și-apoi e la fel de adevărat că la el animalele au jucat întotdeauna un rol, mai târziu unele dintre ele chiar puteau să vorbească.

Dar pe vremea când Mariechen îi fotografia locuințele acelea, nouă ne-a spus doar atât : „Aici au locuit odinioară medici și chiar un judecător. Tare-aș vrea să știu ce s-a ales de ei“.

Oricum, nouă ne-a luat mult timp să pricepem, dacă am priceput vreodată cu adevărat, că avea nevoie de fotografii pentru a-și putea imagina limpede lucrurile de demult.

Cam așa e cu tăticul : încă mai trăiește în trecut. N-are ce face. Se întoarce mereu...

Și bătrâna Marie i-a sărit în ajutor cu cutia ei magică...

Căci noi am crezut totul, la fel cum tu, Lara, mai târziu ai crezut totul, tot ceea ce nu exista în

1. În orig. *Katz und Maus* (1961) – al doilea roman din „Trilogia Danzigului“.

realitate, dar ieșea din camera obscură ca și cum ar fi fost aievea.

Și de fiecare dată când Mariechen punea un film nou în Kodakul ei...

Era un Agfa! Scria clar pe el. Chiar sub obiectiv. De câte ori trebuie să-ți mai explic? Iar Agfa ăsta al ei era din 1930. Înainte nu exista decât Tengor de la Zeiss Ikon. Iar apoi au debarcat americanii, care au fost nevoiți să ia o lungă pauză înainte de a veni pe piața de aici cu Brownie Junior al lor. Iar atunci au intrat în competiție cu Zeiss Ikon, care a scos un aparat ieftin numit Baldur, ca șeful tineretului hitle-rist, unde și-a tocit și tata pantalonașii scurți. Un Baldur costa numai opt mărci. S-au vândut cu sutele de mii. Unde mai pui că a fost exportat și-n Italia, un model special, numit Balilla, pentru tinerii fasciști. Dar bătrâna Marie nu a lucrat cu o cutie magică, după cum spune Lara, ci cu vechiul ei Agfa Box, Cutia I. Parcă o văd și-acum cu aparatul atârnat la gât.

Bine, bine, Atze, ai câștigat.

Spun doar cum stăteau lucrurile!

Oricum ar fi, Mariechen putea privi cu cutia ei magică nu numai în trecut, ci și în viitor. Pe când locuiam încă în casa pe jumătate dărmată, a scos un film întreg în care se putea vedea ce avea să se întâmple, din punct de vedere politic, în ziua când – era într-o duminică – urma să te naști tu, Lara; uită-te aici cum ține mama pozele în fața pântecului ei rotund ca o bilă, de care aveam voie uneori să ne

lipim și noi urechea, cum le privește și râde când Mariechen îi arată ce a scos din camera obscură. Crede-mă, Lara – și tu, Taddel –, în fotografiile acelea apărea o imensă turmă de oi. Sute de oi care defilau de la dreapta la stânga, adică de la est la vest. În fața lor, ciobanul. Alături de el un berbec cornut. Apoi, poză după poză, celelalte oi. La urmă de tot, câinele. Toți în aceeași direcție. Și-apoi, după ce te-ai născut tu, în ziarele de duminică pe care Jorsch a trebuit să le cumpere pentru tata de la chioșcul din colț scria că la marginea orașului un cioban trecuse, peste câmpurile din Lübars, cinci sute de oi aparținând poporului din zona sovietică în cea occidentală, iar asta fără să se tragă nici măcar un singur glonț, exact cum prezisese aparatul lui Mariechen.

Dar acum, ne-a citit tata din ziar cu voce tare, nu se știa ce măsuri trebuiau luate în privința oilor care se refugiaseră din lagărul socialist în cel capitalist. Să le fi dus pe toate la abator sau ce?

A râs copios pe tema asta, iar apoi, în mod sigur răsucindu-și o țigară și umflându-se în pene, ne-a spus că în ziua aceea, pe 23 aprilie, și-ar fi sărbătorit aniversarea, exact ca Lara noastră, un celebru poet englez, dacă n-ar fi fost mort și îngropat de multă vreme.

Da, bine, Atze. Faza cu oile e reală. Povestea cu poetul, treacă de la mine. Dar câteva luni mai târziu, cu puțin înaintea zilei noastre de naștere, când prin

mijlocul oraşului s-a construit Zidul, pentru ca nimeni să nu mai poată trece în Vest, bătrâna Marie, cu toată cutia ei, n-a prevăzut nimic.

Iar noi nu înţelegeam cu nici un chip ce-i cu toată agitaţia aceea şi de ce mama a făcut repede geamantanele ca să plecăm cu tine, Lara, în Elveţia, de unde era ea de fapt.

Cum aşa, de ce, Taddel? Pentru că i-a fost frică, presupun. Mai mult pentru noi decât pentru ea. Putea să înceapă din nou războiul. Chiar în apropiere, pe Clayallee, veniseră deja soldaţii americani cu tancuri şi toate cele.

În orice caz, tata a rămas singur în locuinţa cea mare, lucru pe care l-am aflat mai târziu, şi a scris câteva scrisori tăioase împotriva ridicării Zidului, într-atât de furios a fost.

Dar scrierea scrisorilor n-a ajutat la nimic.

Dar hai să presupunem – doar în glumă – că atunci, într-o anume zi, s-ar fi dus cu Mariechen la postul de control din sectorul american şi ar fi aşteptat răbdător – da, exact în locul unde era punctul de trecere a frontierei pentru străini –, iar la un moment dat ar fi spus „Acum trage o poză, Mariechen!“, ei bine, exact în clipa aceea ar fi trecut cu siguranţă prin faţa ei şi a obiectivului aparatului său o maşină şmecheră cu număr de Roma, în care...

Exact, Atze! Şi în maşină – să presupunem că ar fi fost una cu două locuri, poate un Alfa Romeo – s-ar fi găsit un italian, de profesie dentist, venit special de la Roma la Berlin şi pe care l-ar fi chemat Emilio...

Iar lângă el s-ar fi aflat o femeie tânără – înaltă, subțire – care-ar fi purtat ochelari de soare și un batic ce i-ar fi ascuns părul numai bucle...

Și acest Emilio, dacă s-ar fi ajuns la asta, ar fi luat-o din zona de est pe tânăra femeie, care nu era numai tânără, ci și blondă, și ar fi dus-o direct până la controlul pașapoartelor fără nici o tresărire de emoție, chiar dacă ar fi știut că pașaportul suedez pe care tânăra femeie ar fi trebuit să-l prezinte era un pașaport fals...

Și să presupunem – e doar o presupunere, Taddel – că dacă Mariechen, pentru că așa ar fi vrut tatăl nostru, i-ar fi fotografiat de departe pe cei doi, pe italianul adevărat și pe falsa suedeză, exact în momentul când își primeau înapoi pașapoartele, deci trecuți de control și ajunși în Vest, și când descindeau din mașina cea șmecheră, iar tânăra femeie și-ar fi scos ochelarii de soare și baticul, astfel încât abia atunci s-ar fi văzut că părul ei lung și ondulat, care în fotografia din falsul pașaport suedez părea aproape negru, era de fapt blond ca paiul, atunci Mariechen i-ar fi putut spune mai târziu tatei, odată ieșită cu fotografiile din camera obscură : „Ia uită-te bine aici. Are ceva deosebit. Ar fi bună pentru tine, așa, în caz de forță majoră, dacă lucrurile merg prost“.

Și să presupunem mai departe – da, Taddel, e doar o presupunere, așa, în glumă – că tatăl nostru, rămas, în fine, singur în locuința cea mare, pentru că mama ne dusesese pe toți în siguranță, și-ar fi presimțit-o în cele opt fotografii șase pe nouă, ca

într-o viziune, pe a doua sa soție, pentru că bătrâna Marie, imediat după ridicarea Zidului, într-un anume loc și într-o anume zi, la rugămintea lui, ar fi apăsat pe declanșator, atunci probabil că niciodată...

Terminați cu poveștile astea !

Amândoi îndrugați numai aiureli.

Ce-i cu pălăvrăgeala asta despre ce-ar fi fost, dac-ar fi fost...

Bine, bine, Taddel.

A fost doar o presupunere.

O glumiță.

Dar povestea fugii cu dentistul italian e adevărată.

Chiar și mașina cu două locuri e reală.

Știm de la Jasper și Paulchen, pentru că mama lor le-a povestit cum a șters-o din Est imediat după ridicarea Zidului, cu un pașaport fals, un ziar suedez și câțiva gologani suedezi și cu italianul care a ajutat-o. Chiar și pe cele două surori ale ei acest Emilio mai apoi le-a...

În orice caz, mama s-a întors din Elveția cu noi trei și a despachetat geamantanele.

Doar e limpede, Lara, că tata n-a putut arăta nimănui pozele cu a doua lui soție, dacă fotografiile astea au existat cu adevărat.

Dar oricum Mariechen știa despre el mult mai multe decât a știut el însuși.

Poate pentru că îi fotografia mucerile de țigară de fiecare dată când habar n-avea cum s-o mai scoată la capăt în privința familiei...

Și cum din zori și până la miezul nopții își pufăia țigările pe care le răsucea singur, mai târziu, când totul mergea anapoda, sunt sigur că Marie i-a arătat, cu ajutorul aparatului ei, cum să iasă din încurcătură, mai mult sau mai puțin basma curată. Ați avea și voi nevoie, din când în când, de un asemenea sfat.

Dar după ce mama se întorsese cu noi din Elveția, tata pleca adesea – îmi aduc destul de bine aminte – la primăria din Schöneberg, pentru că era campanie electorală și voia să-l ajute pe primarul din Berlinul de Vest, care îndată după ridicarea Zidului a candidat împotriva bătrânului Adenauer...

Erau afișe cu ei doi peste tot prin oraș.

Bătrânul Konrad semăna cu o căpetenie de indieni.

Dar tata, când mergeam la plimbare, arăta mereu spre celălalt afiș. „Eu cu ăsta țin. Memorați-i numele.“

Pe afiș scria Willy Brandt. Adenauer îl jignise cumplit, spunând că era copil nelegitim și, pe deasupra, emigrant. De asta mergea tata la primărie și scria pentru Brandt, care pe atunci era doar primar, discursuri bune pentru campania electorală.

Numai când totul s-a terminat și bătrânul Adenauer a câștigat alegerile, tata s-a întors din nou în mansarda lui, la *Ani de câine*.

Și de atunci – asta se poate vedea și în alte fotografii, pe care nu le-a făcut bătrâna Marie, ci Hans al ei, cu puțin timp înainte de moarte, așa cred, cu Hasselbladul sau cu Leica – tata s-a îngrășat întruna, pentru că încă de când stătea la Paris s-a ales cu ceva la plămâni.

Tuberculoză, așa se numea boala.

Trebuia să înghită pastile...

...și să mănânce frișcă în fiecare zi, care l-a făcut să se îngrașe.

Dar în cele din urmă și-a terminat cartea despre câini, iar în ea nu era vorba decât despre trecut, pe care îl înțelegea din ce în ce mai bine, până în cele mai mici amănunte...

...pentru că Mariechen l-a ajutat cu Agfa Box-ul ei.

Iar atunci, pentru că locuința din Karlsbaderstrasse devenise prea mică pentru noi, a putut să ne cumpere vechea casă de cărămidă din Friedenau.

Ba chiar foarte ieftin, pentru că îndată după ridicarea Zidului prețurile terenurilor au scăzut... „A fost un chilipir“, a spus el mai târziu.

Dar țin minte că bătrâna Marie, înainte de a ne muta, a fotografiat pe dinăuntru și pe dinafară dărăpănătura unde acum meseriașii renovau totul, pentru că tata a vrut iarăși să știe cine locuise acolo în timpul războiului și înainte de război și cine ce-a făcut în mansarda unde acum, în atelierul lui cu fereastra cea largă, își mângălea el călugărițele grase și sperietorile de păsări.

Vă povestim altă dată prin ce-a trecut casa.

Dar în fotografiile casei dărăpănate făcute de bătrâna Marie cu aparatul ei, Pat și cu mine i-am văzut, lucru pe care frățiorul nostru tot nu vrea să-l creadă, ei bine, i-am văzut pe copiii unui doctor care, așa cum a spus tata, a fost probabil medic-șef la Charité, cum se jucau cu un tren electric.

Însă jos, în pivniță, pe stânga, nu exista încă atelierul de tâmplărie de unde îmi luam aşchii de lemn.

Iar în dreapta nu era nici o spălătorie cu o vrăjitoare bătrână pe care-am necăjit-o atâta cu porumbii morți aruncați în fața ușii ei, până când ne-a amenințat că o să ne învârtă pe amândoi, foarte încet, ca pe Max și pe Moritz¹, în calandru.

Îmi aduc aminte foarte bine, Atze, chiar dacă eram mici.

Mai încetați odată cu palavrele voastre!

Sigur, sigur!

Și data viitoare – promisiunea e promisiune – urmează Lara...

Iar apoi tu, Taddel, poți...

Ciudat, își spune tatăl, cum Pat și Jorsch scot din mormanul de vechituri al memoriei lor sperietorile mecanice și listele cu nume de câini, dar nu suflă o vorbă despre oamenii de zăpadă pe care Mariechen i-a fotografiat la cererea mea, după ce noaptea și toată ziua următoare ninsese îndeajuns, așa încât n-o puteam împiedica pe Tulla, copilul capriciului meu, să își ridice în spatele dărăpănăturii, printre pinii înalți – cum i-am descris mai târziu –, primul om de zăpadă, și anume pe partea dinspre pădure a muntelui Erbsberg, până când a venit brusc dezghețul, iar Jenny, cea odinioară atât de rotunjoară,

1. În orig. *Max und Moritz. Eine Bubengeschichte in sieben Streichen* – celebră carte pentru copii de Wilhelm Busch, apărută în 1865.

nu a trebuit să-și poarte până la capăt învelișul format dintr-un mare bulgăre de zăpadă, ci a părăsit mîzga ce se topea, răsărind în chip de dansatoare cu membre delicate ; iar al doilea om de zăpadă, pe care nouă bărbați mascați îl ridicaseră de cealaltă parte a muntelui și pe care, la rîndul lui, Mariechen l-a fotografiat, l-a eliberat la vremea dezghețului pe grasul Eddy Amsel¹ devenit uimitor de slab, și drept urmare amîndoi au supraviețuit, sub o nouă înfățișare, anilor de câine...

Ei, da, de unde să fi putut ști copiii cum a ajuns să fie așternută pe hîrtie una sau alta, când tatăl însuși scormonește prin locurile goale și are, în cel mai fericit caz, doar o idee vagă despre felul în care o întîmplare oarecare a devenit imagine. Odinioară, când cuvintele se supuneau ascultătoare chemării lui... Când torentul lor era de nestăvilit... fântîna nesecată. Pe când o mulțime întreagă se înghesuia în fundal, iar în prim-plan apăreau personaje în mărime naturală...

Mariechen a fotografiat mai mult decât ar fi putut ține el în frâu și pune în gura copiilor.

1. Eddy Amsel, Tulla, Jenny – personaje din romanul *Ani de câine*; întregul pasaj se referă la întîmplări din acest roman.

Ca prin minune

Din nou sunt numai patru din opt copii, care își iau elan, la sfârșit de săptămână, pentru ca, făcând salturi în timp, să se apropie ceva mai mult de anii lor tineri. De data asta se întâlnesc la Jorsch, care, împreună cu soția lui mereu ocupată și cu cele trei fiice, locuiește în casa de cărămidă unde a crescut alături de Pat, de sora lui, Lara, și de micul Taddel de la un an la altul, centimetru cu centimetru, însemnați de tată cu creionul pe tocul de lemn al ușii de la bucătărie prin linii și date ; cu trecerea timpului, toți și-au depășit în înălțime părinții. Cu ei au crescut și pomii pe care Pat și Jorsch, abia intrați la școală, i-au plantat în spatele casei.

Fiicelor și fiilor născuți de alte mame le-a fost anunțată întâlnirea, dar Jorsch nu a considerat prezența lor ca „absolut necesară“, astfel încât Lena, care în sfârșit voia să participe la conversație, și Nana, care, așa cum spusese, „din principiu preferă să asculte“, au anunțat cu regret, exprimat mai sonor sau mai pe tăcute, că nu vin. Jasper și Paulchen au găsit că „nu e nici o problemă“ să rămână pe lista de așteptare, cu atât mai mult cu cât Jasper, „din pricina

unui termen ce nu suferea amânare“, n-ar fi putut veni oricum.

La începutul vacanței de vară fiicele lui Jorsch au plecat cu mama lor în călătorie. Pe masă sunt vederi cu salutări dintr-o insulă sudică cu palmieri. Frații șed în bucătăria cu vedere spre grădina umbroasă din spatele casei și spre zidul înalt din capătul ei, cu cărămizile lui ciobite acoperite de iederă. Pat întârzie, pentru că a fost nevoit să viziteze „neapărat vechi prieteni“, Taddel vrea să știe „ce hram poartă tipul care mai nou a închiriat fostul atelier al tatei“. Jorsch, care de ceva vreme – și în urma deciziei familiale – e posesorul casei, le explică fraților săi, cu date și cifre, ce fel de reparații urgente și costisitoare necesită „bătrâna șandrama“. Lara îi ascultă pe frații ei. Apoi aduce pizza dinainte comandată și încălzită în cuptor. Mai e și cidru ținut la rece. La început s-ar zice că nici unul nu are chef de poveștile tatălui. „Pentru tata nu contează decât ceea ce putem povesti“, se plânge Taddel.

Jorsch este primul care pomenește de aparatul de fotografiat, exprimându-și îndoiala că ar fi fost vorba, pe vremea aceea când încă mai existau minuni, de aparatul Agfa Box 54, cunoscut și sub numele de Cutia I: „Probabil că modelul mai nou de Agfa, Box Spezial 64, cu optică mai fiabilă și lentile mai performante, a fost cel cu care bătrâna Marie...“

Pat spune: „Ce contează cu ce a fotografiat? Oricum am crezut-o“.

Înainte ca Taddel să-l poată contrazice, tatăl întoarce cu mâna sa fantomatică microfonul de masă spre Lara.

Noi am fost cu toții botezați. Voi, băieții, și cu mine încă de când stăteam pe Karlsbaderstrasse. Taddel la Friedenau. Când a fost rândul meu, tu, Pat, ai făcut scandal, da, pentru că slujba se lungea prea tare, devenise plictisitor să tot stai în biserică. Așa a fost! Tăticul voia să fim botezați, chit că el, unul, nu credea în nimic, dar cu toate astea a plătit ani la rând taxa de cult. Cât despre mama, care a fost crescută, cum era obiceiul în Elveția, după tezele lui Zwingli¹, ea s-a dezis, de fapt, de tot ce ținea de biserică. Totuși a fost de părere că „dacă trebuie neapărat, atunci, poftim, cu tot hocus-pocusul, deci catolic.“ Și când a venit rândul lui Taddel, numai ce l-am auzit spunând: „Ce vor face copiii mai târziu, când vor considera că sunt maturi, trebuie să decidă ei înșiși: din orice asociație se poate ieși“.

În afară de asta, se pare că ar mai fi spus: „N-are ce să le strice dacă învață de mici cum a început, chipurile, totul, cu povestea despre măr și șarpe“.

Afirmație care precis voia să spună, cu referire la păcatul originar, că din asta ni se trag toate.

Dar nu ne-a povestit numai despre Adam și Eva, ci și ce s-a-ntâmplat între Cain și Abel.

1. Ulrich Zwingli (1484-1531) – reformator elvețian, considerat întemeietorul bisericii reformate elvețiene.

De toți cei care au avut voie să se suie în Arca lui Noe și de cei care n-au avut...

Și tot ce s-a întâmplat mai târziu, minunile, cum Iisus putea merge pe apă încălțat în sandale, cum dintr-o singură pâine a făcut mii și cum i-a spus unui schilod: „Ia-ți patul tău și umblă“.

Și, probabil pentru că suntem gemeni și ne ciondăneam tot timpul, povestea lui Esau cu dreptul primului născut și cu blidul de linte cred ne-a zis-o de o sută de ori, în orice caz de fiecare dată când gătea felul lui preferat, anume mâncarea de linte.

Oricum, nu ne-a stricat cu nimic faptul că am fost botezați, nu-i așa?

Dar nici bine nu ne-a făcut.

Numai cu surorile noastre după tată lucrurile s-au petrecut cu totul altfel. Nici Lena, nici Nana n-au fost botezate, drept pentru care au fost crescute de mamele lor la modul mai degrabă păgân. De aceea Lena, când a împlinit doisprezece sau treisprezece ani – pentru că simțea o anume lipsă, bănuiesc – a vrut neapărat să se boteze, și anume catolic, pentru că era mai spectaculos. Botezul a avut loc odată cu prima comuniune, cu mult public. Ce circ a mai fost și cu rochia ei! La început o voia simplă, ca o cămașă de noapte, apoi și-a dorit tafta și volănașe, ca să arate la prima ei apariție în lume ca o mică mireasă.

În orice caz, noi doi și Taddel, împreună cu tata, am fost de față la eveniment. Totul ca la carte: ridicați-vă, așezați-vă, acum să cântăm, ridicați-vă din nou...

Am auzit de la Mieke și Rieke, celelalte surori vitrege ale Lenei, că voi, băieți, ați stat cuminți într-o bancă împreună cu tata și ați cântat din toți rărunchii.

Da' de unde, numai tăticul a cântat, mult prea tare și extrem de fals.

A fost deosebit de penibil.

Noroc că bătrâna Marie nu era acolo. Cu obiectivul special al aparatului ei Agfa l-ar fi prins cu siguranță pe Necuratul în persoană și l-ar fi încuiat în camera ei obscură, ca să nu...

Bineînțeles, tata i-ar fi spus: „Trage o poză, Mariechen, vrem să vedem cum domnul Satan, deghi-zat în ministrant, îi șoptește dragei noastre Lena, care în câteva clipe va fi botezată, dar are deja un chip de înger, un banc porcos“.

Și Lena, căreia îi plac bancurile deocheate...

Ce păcat că n-am putut fi de față – de ce oare? Mai târziu, mult mai târziu, când eram deja de mult mamă, Lena își începuse cursurile de actorie, iar Nana, care împlinise șaisprezece ani, suferea din dragoste, dar nu voia să vorbească despre asta cu nimeni, am plecat noi, trei fete cucuiete, cu tata în Italia și am vizitat bisericile din Umbria și, evident, muzee. Și atunci am observat că Lena mai crede încă. Cel puțin așa părea când o vedeam închinându-se peste tot, la Assisi, la Orvieto sau oriunde altundeva, cu apă sfințită. Aproape că mi-a venit să încerc și eu, dar numai aproape. Și mai știu de la Nana că pe când urma școala de moașe la Dresda,

dar tot mai era îndrăgostită de tipul ei egocentric, a fost la Meissen cu tine, Pat, când te-ai dus s-o vizitezi. Ca să vedeți orașul, cred. Și în catedrala de acolo ați aprins amândoi lumânări în fața altarului... Așa să fi fost oare?

Da, am făcut-o pentru că tatălui nostru, când avea doar șaptesprezece ani și a fost rănit cu puțin înainte de sfârșitul războiului, i s-a pus un pansament nou în castelul din Meissen, care fusese transformat într-un fel de spital de urgență... Precis că doar de asta am...

Poate că la fel aș fi făcut și eu dacă eram acolo, deși nu sunt nici pe departe credincios, la fel ca Jasper și Paulchen. Pentru că amândoi, la fel ca mine mai apoi, au crescut cât se poate de normal.

Imposibil să nu fi avut habar de religie, pentru că mama lor, cu titlu strict profesional, a cântat mulți ani la orgă în Wedding, duminică de duminică, și nu știa pe de rost numai piesele pentru orgă ale lui Bach, ci și toate cântecele bisericești, chiar dacă nu era credincioasă...

Și Mariechen a noastră? Ea în ce credea?

Clar ca lumina zilei, în aparatul ei.

Era minunea ei personală.

A fost chiar un obiect sacru pentru ea.

Așa e! Mi-a spus odată: „Aparatul meu e ca bunul Dumnezeu: vede tot ce este, ce a fost și ce va fi. Nimeni nu-l poate păcăli. Vede până în adâncul sufletului“.

Și că Hans al ei se află în Rai, asta era pentru ea de la sine înțelese.

Dar catolică, așa ca noi la început, sigur n-a fost.

Oricum, săvârșea și ea o taină, chiar dacă altfel decât cu ostia, potirul, tămâia și celelalte.

Tata a spus la un moment dat: „Mariechen a noastră vine din Mazuria și o ține scai cu vechii zei prusaci¹. Se numeau Perkun și Potrimp și Pikoll“.

Uneori murmura tot felul de boscoane în timp ce puneă un film nou în aparat. Repeta mereu „șase pe nouă“, care era formatul fotografiilor, dar suna ca o formulă magică.

Tocmai asta spun și eu. Dumnezeuule, cât a trecut de atunci. Dar îmi amintesc foarte clar de rochia mea de la prima comuniune, pentru că bătrâna Marie, cu Agfa Box-ul ei vrăjit, din toate părțile m-a... Și în fotografiile pe care trebuie că le-a făcut scurt timp înainte de comuniune, pentru că acolo mai port coro-niță, rochia mea e deja mânjită cu sos de ciocolată, lucru care nu se putea întâmpla decât după, când toată lumea era la masă și vorbea vrute și nevrute, pentru că n-aș fi putut primi trupul Domnului decât pe nemâncate, bineînțeles, dar în copilărie eram nebună după dulciuri, indiferent dacă era vorba de budincă sau de tort. „Ia te uită, Lara dragă“, spunea atunci bătrâna Marie, „cutia mea știe dinainte cu ce

1. Zeități prusace, în orig. *Prozzengötter*, care locuiau în trunchiul unui copac, preluate și de populația mazu-riană.

o să te mânjești“. Habar n-am ce s-a ales de fotografia cu petele de ciocolată. În albumul meu sunt lipite doar pozele pe care le-a făcut cu Leica și care arată cât se poate de normal. Dar toate instantaneele pe care le-a făcut cu cutia-minune atunci când ai fost botezat tu, preaiubitul nostru Taddel, au dispărut. Asta se petrecea în biserica din Friedenau...

Erau acolo doi diaconi simpatici, la care mergeam mereu cu plăcere, pentru că amândoi...

Mai târziu au fost mutați disciplinar...

Probabil că erau prea de stânga.

În fotografiile de după botez se află în preajma lui Taddel. Și nașa ta, una cu părul creț, prietenă cu tata și mama, te ținea în brațe de parcă ai fi fost al ei. Iar micuțul nostru Taddel făcea o mutră pe care o mai face uneori și în ziua de azi: de parcă l-ar fi jignit cineva. Dar altfel arăta foarte normal, o fotografie tipică de botez, doar că deasupra ta și-a nașei tale plutea un fel de spirit, să zicem un înger păzitor, așa mi-a șoptit la ureche bătrâna Marie când mi-a arătat poza, în mare secret. Ei, da, arăta cam cum arată în zilele noastre un înger păzitor din reclamele societăților de asigurare, care fâlfâie pe ecran să te apere de orice rău, micuța mea Emma râde de fiecare dată când îi vede. Numai că îngerul care plutea deasupra lui Taddel al nostru purta țeale de fotbalist, cu tot cu ghetetele de rigoare, care nu se asortau de nici un fel cu aripile desfăcute. Și Taddel al nostru – ia, nu mai lua imediat privirea asta jignită! –, care, cum știm, a fost dintotdeauna nebun după fotbal, a

jucat la început pentru un club din Friedenau. Iar apoi, când a stat cu Jasper și cu Paulchen la țară, bătea mingea în echipa satului. Și mult mai târziu, când erai deja student la Pedagogie, pentru că, săracul de tine, ai avut mult de suferit din cauza școlii, erai mai mereu prin deplasări cu echipa, ba până și azi, împreună cu fiică-ta, la fel de nebună după fotbal – doar e adevărat, Taddel! –, ești un fan credincios al echipei Sankt Pauli. Ei bine, din câte știu, cu tot fotbalul tău, n-ai suferit niciodată vreo accidentare serioasă, cu siguranță pentru că îngerul tău păzitor te-a apărat de duelurile prea dure unul la unul...

Dar n-am crezut niciodată cu-adevărat în asta, deși bătrâna Marie mi-a arătat câteva poze.

Fie că ai crezut sau nu, uite că ne-a fost de folos faptul că noi, cei patru copii drăgălași de pe Niedstrasse, am fost botezați, chiar dacă azi nimic nu mai...

...sau doar un pic.

Așa a zis și tata, când, nu mai știu unde, a vorbit despre religie cu mine și Pat: „Nu trăiesc un sentiment religios decât atunci când șed între copaci cu hârtie și creion și mă minunez de ce-i mai trece prin cap naturii“.

El a fost mereu așa, indiferent dacă desena capete de pești după ce ne făceam cumpărăturile la piața din Friedenau sau ciuperci culese într-o excursie duminicală în Grunewald, pe vremea când încă eram o familie adevărată.

A fost o perioadă veselă aceea când Taddel abia fusese botezat, iar tata și mama ne-au adus curând

după aceea haine veritabile de indieni din America, unde, pentru că mama nu voia să ia avionul, au călătorit cu un vapor care, la o viteză a vântului de doisprezece noduri, era cât pe ce să se scufunde...

Erau din piele întoarsă cu franjuri...

A apărut și în ziare povestea cu transatlanticul italian...

Și tu, Lara, ai purtat cel mai mult timp hainele indiene...

Au fost chiar și morți, pentru că un val uriaș...

Arătai ca fiica lui Winnetou, dacă ar fi avut o fiică...

...o gaură cât toate zilele chiar sub puntea de comandă...

Era un vapor de lux, se numea „Michelangelo“, mi se pare...

Imaginați-vă că Mariechen ar fi fotografiat vaporul înainte de furtună, când era încă în port, coșul, puntea...

În tot cazul, la noi acasă lucrurile mergeau încă foarte bine.

În fiecare an venea o nouă bonă, astfel că mama avea timp destul pentru sine.

Întâi a venit Heidi, apoi Margarete, apoi...

Și tatăl, când nu era plecat în vreo călătorie, ședea cuminte sus, în mansarda lui și scria lucruri pentru care, în mod excepțional, nu avea nevoie de Marie, fiindcă în ceea ce scria era numai vorbărie...

Pariem că l-a fotografiat totuși în timp ce scria?

Lucra la piesa de teatru în care muncitori de pe Stalinallee și bătrâni țigani zdrențăroși au încercat să organizeze în același timp o revoltă...

Când scria, cu siguranță că îi era totuna dacă Marie îl fotografia sau nu.

Dar unii au huiduit când s-a jucat *Plebeii*¹.

Iar mai apoi, când au ieșit fotografiile din camera obscură, arătau de parcă teatrul ar fi ars în flăcări.

Dar lui nu prea i-a păsat ce au scris ziarele despre asta...

În scurtă vreme ședea din nou liniștit în mansarda lui...

...ca Uwe, vecinul de la numărul paispe. Și el stătea tot așa sus în pod și scria...

Unul slab ca un păstaie, cu ochelari.

Îl enerva groaznic că Atze și cu mine vorbeam cu un accent berlinez atât de puternic.

Ședea adesea cu tata pe terasa din fața casei și bea bere după bere.

Vorbeau și vorbeau întruna.

Ăla îl făcea pe tata să râdă, noi deloc.

În casa noastră se întâmpla mereu câte ceva, aveam tot timpul oaspeți, iar printre ei și câțiva țicniți.

1. În orig. *Die Plebejer proben den Aufstand* (*Plebeii încearcă o răscoală*) – cea mai importantă lucrare teatrală a lui Günter Grass, controversată la vremea apariției (premiera a avut loc la Berlin în ianuarie 1966), în care se problematizează ideea puterii și a lipsei de putere, curajul și lașitatea etc.

Odată, când tata era în campanie electorală și tu, Taddel, abia te născuseși, într-o noapte a ars ușa casei.

Se pare că au fost niște nebuni de dreapta, cu cârpe și o sticlă cu benzină...

Iar apoi noaptea veneau la noi polițiști ca să stea de pază, erau foarte liniștiți și simpatici.

Și-apoi am plecat în vacanță în Franța. Cu toții, împreună cu bona cea nouă. Cred că era Margarete, o fiică de preot care roșea toată când cineva intra în vorbă cu ea.

Și îndată, la dorința tatei, ni s-a alăturat și bătrâna Marie.

Poate că a fost iubita lui.

Nici pomeneală! Mama ar fi băgat de seamă.

Eu n-aveam habar nici cât negru sub unghie de ce se petrecea în jur...

Oricum, în Bretania, unde ne petreceam vacanța, existau o mulțime de buncăre rămase din timpul războiului, mai ales de-a lungul plajei nisipoase unde mergeam noi. Unele erau enorme și, dacă nu făceai pe tine de frică, așa ca mine, te puteai cățăra în ele.

Dar înăuntru putea a pișat și a căcat.

Și de pe unul din buncăre, o cocoasă rotundă de beton cu deschizături pentru mitraliere, făceam concursuri de sărituri. Jorsch sărea cel mai departe, era mai ușor decât mine.

Motiv pentru care tata îmi spunea „fulgușor“. Și chiar în momentele acelea, îmi aduc și acum aminte, bătrâna Marie ne tot fotografia cu Agfa Spezial al ei,

pe care îl luase cu ea în vacanță. Da, ne fotografia cum saream de pe acoperișul buncărului, cât mai departe, printre dunele...

Se lungea într-o groapă din nisip și de jos ne...

Erau instantanee care cu un aparat normal, chiar și cu Agfa Spezial cu triplă diafragmă, n-ar fi ieșit niciodată, dar cu cutia bătrânei Marie...

...care, să fie clar, a fost o cutie magică și nu funcționa normal, ci era sărită de pe fix, de asta putea...

Dar mai târziu, când bătrâna Marie a dezvoltat fotografiile în camera obscură, tata le-a distrus imediat, pentru că aparatul – așa i-a povestit mamei – ne-a transformat pe amândoi în niște soldați foarte tineri, cu căști de oțel mult prea mari pe cap și cu măști de gaz atârdate la gât.

Și în fotografiile rupte se pare că s-ar fi văzut cum noi – mai întâi tu, Atze, apoi eu – ne desprindem de acoperișul buncărului și sărim cât de departe putem, pentru că pe plajă începuse debarcarea – după cum se poate vedea în planul îndepărtat, cu găurile de obuze și tot restul –, iar buncărul era o posibilă țintă sau, pur și simplu, pentru că ne căcam pe noi de frică și voiam s-o ștergem de-acolo cât ai zice pește, un salt lung de pe acoperișul buncărului și de-acolo, țuști! printre dune, spre spatele frontului, unde...

E de la sine înțeles că tăticul n-a vrut să vadă una ca asta: voi, băieți de șaptesprezece ani, cu bocanci de soldat, cu căști de oțel pe cap și poate

chiar cu arme automate... Așa trebuie să fi arătat el însuși pe vremea războiului. A mai visat mult timp despre asta, uneori gemea în somn...

„Asta e prea din cale-afară, Marie!“, trebuie că a strigat el furios, înainte de a face bucățele toate fotografiile.

Dar Mariechen nu i-a rămas datoare cu răspunsul: „Cine știe ce ne mai așteaptă. Cu treburile astea te obișnuiești repede“.

În rest, vacanța pe plaja unde mai demult fusese fortificația Atlanticului a fost foarte veselă, cu înot și scufundări. Tata a gătit mult pește, la care s-au adăugat crustacee vii; la vremea refluxului se plimba cu tine, Lara, de-a lungul plajei.

Îți amintești?

În căutare de stridii...

Și mama încerca, numai pentru sine, pași de dans. Fără muzică. Doar așa.

De tine, Taddel, a avut grijă Margarete, pentru că erai încă foarte mic. Îmi amintesc doar că de la bun început, cu o minge...

Vorbiți numai tâmpenii, toată povestea asta cu buncărul și cu fotografiile rupte e o invenție, de parcă tata... Numai chestia cu fotbalul și că dintotdeauna am fost nebun după minge, încă dinainte de-a învăța să merg, în asta e un dram de adevăr.

Mai târziu ai colecționat fotografii ale lui Beckenbauer, Netzer și mai știu eu cui...

Da, așa a fost. Dar modelul meu nu era micuțul Müller cu picioarele lui în formă de paranteze, chiar

dacă el a marcat majoritatea golurilor, ci Wolfgang Overath. Însă povestea cu îngerul păzitor, pe asta ai inventat-o tu, Lara, sau altcineva. Bătrâna Marie mi-ar fi arătat cu siguranță fotografia după ce am plecat de aici, apoi când am jucat în echipa sătească și chiar am reușit să-l conving pe tata să joace și el la echipa de seniori, când la un meci amical împotriva echipei șantierului naval lipsea un atacant. I-am făcut rost de tot, ghete, echipament pe măsură. Arăta super când au intrat atacanții în teren. La început nu prea i-a ieșit treaba cu preluarea balonului, dar apoi, pe post de extremă stângă, a dat câteva centrări foarte bune în careul advers. Pentru că a rezistat până în a doua repriză, a primit și aplauze. După care a trebuit totuși să fie schimbat. În ziarul local a apărut apoi cu litere mari: „Noua extremă stângă!”. Bineînțeles, era un comentariu politic, pentru că tata era cunoscut pe atunci ca un cal breaz pentru opiniile lui socialiste. Și acolo, în sat, câteva capete pătrate au stârnit lumea împotriva lui. Dar un gol tot n-a reușit să dea, chiar dacă în fotografia pe care a făcut-o bătrâna Marie părea să fi marcat. De fapt, ea se afla, în momentul când bătrânii noștri domni erau conduși cu patru la zero, în spatele porții echipei șantierului naval cu aparatul ei și, judecând după fotografie, ai fi putut jura că el a marcat golul de onoare, și anume cu capul, trimițând mingea în colțul stâng de sus al porții, dar cu siguranță pe asta a cosmetizat-o cumva în camera ei obscură. În orice caz, când a fost schimbat el,

scorul era de patru la unu. Începuse să șchiopăteze, nu mai putea. Dar nu-și mai încăpea în piele de mândrie când, la trei zile după meci, mi-a arătat fotografia cu lovitura de cap. Pentru că a jucat neantrenat, genunchiul i se umflase rău. Zăcea pe canapea cu o pungă de gheață și se văita: „Of, n-ar fi trebuit...“ Mă simțeam cam prost, pentru că eu îl convinsesem să joace. „Sigur“, am spus eu, „golul tău cu capul a fost super tare!“, chiar dacă arbitrul din Beidenfleth și toți cei din sat erau convinși că grasul Riemers de la Casa de Economii marcase golul. Aș vrea totuși să știu cum a reușit bătrâna Marie să facă asta cu ciudățenia ei de aparat. Nu numai golul cu capul, ci și povestea cu îngerul meu păzitor. Ar fi frumos să am într-adevăr unul... Mi-ar fi de folos și la alt nivel... Dar șmecheria cu lovitura de cap a tatei a rămas pentru mine o enigmă până-n ziua de azi, fiindcă toți din sat spuneau...

El, în tot cazul, crede și acum...

Dar și voi, dacă vă aude omul: „Aparatul dorințelor! Cutia magică! Agfa Box-ul cu minuni!“. Și mai ce? Eu o țin pe-a mea: am îndoielile mele. Le-am avut întotdeauna. De fiecare dată m-am gândit: iarăși un ambalaj care-ți ia ochii. Dar n-am zis nimic, pentru că niciodată n-am fost complet sigur. Când bătrâna Marie m-a fotografiat numai pe mine, singur în camera mea, în fața marelui poster cu Overath și, special pentru ocazia asta, cu fularul de fan al lui FC Köln în jurul gâtului, mai târziu, când mi-a arătat fotografiile abia scoase din camera obscură,

ai fi zis că Wolfgang Overath coborâse din poster și stătea chiar lângă mine, că el însuși îmi pusese fularul în jurul gâtului și imediat după asta îmi strânsese mâna. Păcat că fotografiile nu mai există. Erau cu totul speciale. Trebuie că s-au pierdut sau au fost aruncate atunci când – ei, da, știți voi de ce – m-am cărat din Berlin și m-am mutat la țară, la tata și la noua lui nevastă. Acolo eram cel mai mare și cred că i-am călcat pe nervi pe noii mei frați, Jasper și Paulchen.

Sigur ai plecat pentru că la noi, în Niedstrasse, totul mergea anapoda în ce privește viața de familie și pentru că...

Nu făceai nimic toată ziua, ți se părea că ești inutil.

Motiv pentru care micuțul nostru Taddel a vrut neapărat o nouă familie...

Da, exact! Dar înainte – doar toți spuneți același lucru –, când totul decurgea normal, asta era numai o impresie. Voi, frații mei mai mari, pe care de fapt aș fi vrut să vă admir, vă certați tot timpul și nimeni nu știa de ce. Și tu, Lara, erai o smiorcăită, nu te înveselea decât potaia ta, care arăta groaznic, dar pe care poate că eram un pic gelos. La început n-am vrut să cred că Joggi știa să meargă cu metroul în lung și-n lat, ba chiar să schimbe linia. Mama era adesea prinsă cu ale ei, iar tati stătea cocoțat în pod și se gândea la poveștile lui aiurite sau pleca în străinătate sau era în campanie electorală, în *Walkampf*, așa că la început, când eram încă mic și nu mergeam la

școală, *Wal* ăsta mă făcea să mă gândesc mereu la balene uriașe și-mi spuneam că e din nou departe, la vânătoare de balene...

Chiar și la locul de joacă de la colțul cu Handjerystrasse le-ai spus prietenilor tăi: tăticul meu se luptă cu o balenă, de-adevăratelea, cu harponul...

Dar nici unul dintre prietenii mei n-a râs de mine, în timp ce voi, acasă, ce să spun, până și mama, care pe atunci – îmi amintesc perfect – dădea examen pentru permisul de conducere, fiindcă tata nici nu voia să audă...

Nu vrea și nu poate nici acum.

Prima noastră mașină a fost un Peugeot.

Se întâmplau multe în oraș pe atunci, când tata era în campanie electorală și mai mereu plecat.

Dădeau și la televizor: manifestații și intrări în forță ale poliției, cu tunurile cu apă.

Eu aveam trei sau patru ani. Puneam mereu întrebări. Dar un răspuns adevărat nu mi-a dat nimeni. Voi, frații mei mai mari, nici gând. Aveați cu totul altceva în cap. Pat cu siguranță fetele, Jorsch mașinăriile lui. Iar tăticul, eram absolut convins și nimic nu mi-ar fi putut zdruncina această convingere, era la vânătoare de balene. Unde mai pui că bătrâna Marie mi-a arătat niște fotografii, cu siguranță o duzină sau chiar mai multe, și mi-a spus: „Le-am făcut special pentru tine, micuțul meu Taddel, ca să știi pe unde umblă tăticul tău“. Erau puțin mișcate, pentru că, așa cum mi-a explicat ea, în Atlanticul de Nord erau valuri mari în perioada aceea. Cu toate astea îl vedeai clar stând pe puntea cuterului –

semăna leit cu el, cu mustața lui groasă, chiar dacă purta o căciuliță caraghioasă de lână. Arăta super. Stătea la prora cuterului, înarmat cu un harpon adevărat, și țintea – cu mâna stângă – spre ceva care nu apărea în fotografie. Dar în celelalte poze se putea vedea că a aruncat și și-a atins ținta, chiar și cu stânga. Funia era foarte întinsă, pentru că balena trăgea de ea și de aceea cuterul înainta ca vântul. Și așa mai departe, până la ultima fotografie, în care puteai recunoaște cocoșa balenei, cu harponul înfipt în ea. Ba chiar am crezut și aş fi jurat că am văzut cu ochii mei că tăticul s-a cățărat pe cocoșa balenei, care nu murise de-a binelea, ca s-o lege zdravăn de cuter cu un odgon. O operațiune riscantă, la ce valuri înalte erau. Din păcate, n-am avut voie să păstrez nici măcar o singură fotografie. „Sunt secrete, micuțul meu Taddel. Nimeni nu trebuie să știe pe unde umblă tăticul tău și ce face, așa, în timpul lui liber“, spunea bătrâna Marie.

E o poveste cam trasă de păr.

Sună ca *Moby Dick* – filmul l-am văzut cu siguranță la televizor, poate că și tu.

Pat și cu mine știam ce se petrecea în realitate în campania electorală, chiar dacă nu ne dădeam seama prea bine în ce anume crede tata și nici de ce se înverșunează atâta. Discursuri, discursuri și numai discursuri!

Pentru că aceasta era deja a doua campanie electorală în care se implica. Cu patru ani înainte, când tu, Taddel, tocmai te născuseși, era vorba de Brandt, care încă mai era doar primarul Berlinului, și despre

socialiști, pentru care tata a conceput chiar și un afiș, unul cu un cocoș care cânta „Espede”¹.

În vremea aceea bătrâna Marie a făcut cu totul altfel de poze cu Agfa Spezial al ei. Cum spuneam, era înainte de alegeri, când am plecat în vacanță în Franța.

Dar n-aveai cum să-ți dai seama de ce e-n stare aparatul. Era de fapt o simplă cutie, care avea în față trei ochi. Unul mare la mijloc și doi mici la stânga și la dreapta...

Erau vizoarele aparatului Agfa Spezial. Și cel mare de la mijloc, obiectivul.

Asta am spus și eu! Și deasupra era fereștriuca prin care priveai imaginea, dar pe care Marie n-o folosea niciodată. Și jos, la dreapta, se afla declanșatorul și încă o manetă pentru rola de film...

Și trei diafragme și trei inele de distanță...

Era tot ce trebuia. Mai mult n-aveai ce să vezi. Mi-am lipit urechea de el. Mi-a dat voie Mariechen. Nu se auzea nimic. Tocmai asta era, o cutie magică, cum ai botezat-o tu, Lara. Sau o cutie minune.

Dar ceea ce am crezut mult timp că e doar vrăjeală a fost faptul că aparatul vedea lucruri care nu se întâmplaseră niciodată.

N-o lua așa în tragic, Taddel! Azi, când totul e computerizat, iar imposibilul, în spațiul virtual, devine posibil...

Pe atunci eram nebuni după Beatles...

...și, în comparație cu asta, ce vezi astăzi la televizor în materie de *fantasy* și *thriller*...

1. În orig. *SPD* – Partidul Social Democrat.

Odată, când tata a fost la Londra, ne-a adus cele mai noi înregistrări: *Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band*, *Lovely Rita* și *When I'm Sixty-Four* al lui Paul McCartney...

Da, dar uite, de pildă, numai din punct de vedere optic, cutia cea veche a bătrânei Marie n-ar face față nici măcar la *Harry Potter*...

Însă tu, Lara, îl ascultai mereu numai pe prostul tău de Heintje¹: „Mămico, dăruiește-mi un căluț...”

„Un căluț m-ar face să mă simt în Rai...”

Sau când la cinema dinozaurii reînviau...

Am ascultat mereu doar Beatles, până când, pentru Pat, Rolling Stones au devenit numărul unu, în timp ce eu rămăsesem tot cu căpățânile alea de ciupercă din Liverpool, după care a început să-mi placă Jimi Hendrix, apoi Frank Zappa...

...și totul e animație realizată pe computer. Șopârle zburătoare și altele...

În orice caz, ne-am lăsat plete. Ale lui Pat erau buclate, ale mele mai linse, dar curând au ajuns mai lungi decât părul Larei.

În afară de asta, ceea ce se petrecea afară – în oraș, vreau să spun – era cu mult mai interesant. Nici n-apucam să mă plictisesc, poate cel mult duminica. Eram prea tineri ca să participăm la mișcare, când a venit șahul Iranului în vizită oficială și iranienii care jubilau s-au năpustit cu răngi și cio-mege asupra studenților, a fost chiar și un mort,

1. Heintje – cântăreț olandez, copil minune devenit celebru cu hitul său *Mamatschi* din 1967.

pentru că unul dintre polițiști a tras, dar peste tot unde găseam un locșor cât de mic, eu și Jorsch scriam „*Make Love not War*“ și ne-am fi dorit să fim tot timpul în oraș, unde mereu se întâmpla câte ceva.

Și exact într-un asemenea moment, când ne doream lucrul ăsta, ne-a prins bătrâna Marie cu aparatul ei Agfa Spezial, așa că am văzut apoi cum eu și Atze, la braț cu Rudi Dutschke, un chilian, și cu alți câțiva tipi, am ieșit să demonstrăm pe Kudamm. Clar, pentru că eram împotriva războiului.

Împotriva celui din Vietnam, oricum.

Dar fotografiile în care apărem în primul rând al demonstranților, strigând „Huo“ sau sloganuri împotriva lui Springer, au fost pur și simplu fotografii ale dorințelor noastre, întocmai ca fotografiile dorințelor Larei sau acelea pe care mi le-a arătat mai târziu bătrâna Marie. Printre ele erau câteva în care eu ședeam într-o mașină construită de mine însumi și care, bineînțeles, putea fi condusă, dar putea și zbura. Semăna cu macheta pe care mi-o înjghebasem singur dintr-o mulțime de piese dispartate, jumătate Land Rover, jumătate elicopter. Atâta doar că în fotografie macheta mea era în mărime naturală și putea nu numai să meargă pe șosea, ci și să zboare... Pentru că în toate pozele mă puteai vedea pe mine pilotând-o peste acoperișurile din Friedenau... viraj la dreapta, viraj la stânga... La stânga, sub vehiculul meu multifuncțional, se afla primăria din Friedenau, în fața ei piața, cu precupeața grasă care vindea pește și cu

vânzătorul de flori nebun, care îmi făceau amândoi semne cu mâna, și Niedstrasse cu casa noastră... Ce vrei, Taddel?

Doar o întrebare simplă : cum s-a ajuns la această fotografie absolut țicnită cu mașina de zburat?

La asta primești un răspuns simplu : în ogeacul meu – Pat îl avea pe al lui, în care totul era în perfectă ordine –, pentru că mama, numindu-ne „demonii certeii“, ne separase printr-un perete despărțitor, mi-am făcut, dintr-o mulțime de piese și jucării de fier rămase de la diverse aniversări, o astfel de mașină care putea să zboare. Și când bătrâna Marie m-a văzut șurubărind în „haosul“ acela, cum numea tata atelierul meu de montaj, a strigat : „Pune-ți o dorință, Jorsch, repede, pune-ți o dorință!“ și-a început să țacăne din Agfa Spezial-ul ei, mai întâi ținându-l pe burtă, apoi s-a lungit pe spate și a îndreptat obiectivul în sus, unde nu se afla nimic, zero barat, și a făcut așa un film întreg. Iar mai târziu, pentru că mi-am dorit din toată inima așa ceva, a moșmondit cu aparatul ei și m-a așezat printre Beatles : sed la baterie în locul lui Ringo Starr și port țeale țipătoare.

A fost regina șiretlicurilor cu cutia asta a ei.

Mie mi se părea mai degrabă făcătoare de minuni.

Pe atunci mai credeam încă în minuni.

Poate pentru am fost cu toții botezați.

Asta chiar și tatălui i se pare un pic cam prea catolic. Copiii au crezut totul, chiar și Taddel, cel mai lucid dintre ei... Pentru că Mariechen se apuca

să fotografieze în vânt și gata, următoarea minune era deja bifată. Dorințele se împlineau. Lacrimile se uscau. Și Lara zâmbea, ceea ce era un lucru rar și de mare preț.

Totuși tatăl a mizat pe scepticism. Războaielor care nu vor să se termine, nedreptății care crește, ipocriziei creștine le opunea refuzul său. Uneori prea tare, alteori prea în șoaptă. Mai târziu îndoiala a devenit un personaj instalat sub orice suprafață, pentru care doar melcii erau în afara oricărui dubiu. Pentru că multe din cele tipărite drept realitate se petreceau cu totul altfel și, cu toată buna-credință, o apucau în direcția greșită. Ceea ce era dat drept solid se clătina. Speranțele se topeau după cum bătea vântul. Până și dragostea încerca dezorientată căi ocolite, se fofila.

Și, în plus, toate acestea se întâmplau în pas cu vremea. Numai Mariechen putea suspenda curgerea timpului. Intuițiile ei erau prinse în instantanee. Dorințele, vânat de aparatul ei sărit de pe fix, dar care dezvăluia, scotea la iveală, divulga... De asta copiii nu trebuie să afle ceea ce tatăl lor a trecut sub tăcere. Nici un cuvânt despre vinovăție, despre lucruri de felul acesta livrate în vrac. Numai faptul că odioasă, când Mariechen putea depune mărturie în alb-negru pentru toate, existau îngeri păzitori trebuia să rămână în afara oricărei îndoieli...

Talmeș-balmeș

Au fost odată patru, mai târziu opt copii, care astăzi trec drept oameni maturi; dar ce înseamnă a fi matur? Recidivele sunt permise.

Deocamdată sunt trei, așezați pe scaune. De îndată ce poate pleca de la locul de filmare, aflat într-un studio din apropiere, Taddel, care și-a invitat frații, vrea să participe și el la discuție. „Neapărat!“, conform ultimului său e-mail.

Lena joacă în seara asta în *Familia Schroffenstein*. Nana e de gardă la clinica din Eppendorf. Jasper și Paulchen nu au fost încă solicitați. La început, primii trei născuți povestesc care mai e viața lor, ce urmează să li se întâmple și ce s-a împotmolit. Vorbesc în limba mamei lor, germana helvetă. Pat se plânge de o ceartă conjugală care încă nu s-a potolit, Georg, cunoscut aici drept Jorsch, intenționează să-și pună ordine în, cum o numește el, „situația financiară momentan dezechilibrată“. Lara e bucuroasă că încă nu trebuie să-și facă griji pentru copiii ei mai mici. Se tachinează în joacă și beau ceai. Este și câte ceva de ronțăit. Numai Jorsch fumează.

Nenumăratele ceasuri de bucătărie de pe rafturi sunt dovada freneziei de colecționar a lui Taddel, a căutărilor prin târgurile de vechituri din Hamburg. Mai târziu, soția lui – care zâmbește întruna fără motiv, probabil pentru că e gravidă, iar în clipa aceasta pune pe masă, ușor absentă, o oală cu gulaș pe care soțul ei a pregătit-o dinainte – se va retrage la computerul ei, tot cu zâmbetul pe buze. Înainte de a fi fost dus la culcare, băiețelul întorsese casa cu fundul în sus și pusese o mulțime de întrebări, așa cum fac toți copiii de patru ani, întrebări ce-și găsesc rareori răspunsul potrivit.

Acum frații mănâncă. Între timp, Pat vorbește la mobil, aranjează ceea ce el numește o „întâlnire de multă vreme amânată“. După ce au savurat gulașul de miel, se instalează pe balconul cu vedere spre curțile din spate și spre terenul unei școli, gol la ceasul acesta al amurgului. Ieri a plouat. Se așteaptă alte ploi. Cu toate astea, sunt puțini țăntari. În ghivece înverzesc ierburile aromatice ale lui Taddel, dovadă a spiritului său de familist, pe care îl subliniază cu plăcere.

Lucruri neexprimate plutesc în aer. Frații se aventurează cu greu în talmeș-balmeșul copilăriei lor, vorbesc în răspăr, uneori cu bucurie, alteori morocănoși, insistă că încă își mai poartă pică. Pentru că așa dorește tatăl lor, începe Pat. Prevenitor, îl asigură pe Jorsch că nu vrea să stârnească nici o ceartă.

Mie îmi mergea așa și-așa. Nici azi lucrurile nu s-au schimbat prea mult. Dar ce poți să faci! În orice caz, la un moment dat Mariechen a început să spună „vai, vai, vai“ și „ce mai talmeș-balmeș“ de fiecare dată când ne vedea.

Ca întotdeauna când presimțea ceva rău.

Avea nas pentru asta.

Se vedea cu ochiul liber că la noi totul o luase la vale. Mai întâi încetișor, dar apoi nu s-a mai putut face nimic.

Între timp am aflat pe pielea noastră.

Și dintr-odată gata, s-a terminat.

Și la școală eram codași.

Chiar și tu, Lara. Eu, în orice caz.

Iar Taddel o aducea pe noua noastră bonă – oare cum o chema? – la disperare.

Dar tata nici nu se sinchisea de toate astea. Poate pentru că și el a fost o loază, a rămas repetent și așa mai departe.

N-a putut să sufere școala.

Cu gândurile era oricum în altă parte.

Și azi e tot așa!

Nu poți fi niciodată sigur dacă ascultă ce-i spui sau doar se preface.

Încă îmi mai aduc aminte la ce lucra pe atunci. Ceva cu un dentist, un student, doi elevi și un cățel, care din cauza bombelor cu napalm din Vietnam urma să fie incinerat pe Kudamm, chiar în fața terasei Kempinski.

În plus, avea probleme cu dantura maxilarului de jos.

Prognatism, așa se numește asta.

*Anestezie locală*¹ s-a chemat cartea când a fost gata; pe copertă era un deget – poate chiar al lui – întins deasupra unei brichete aprinse, și s-a ales cu o mulțime de necazuri de pe urma ei...

Mamă doamne, cum s-au mai năpustit criticii asupra lui când a apărut cartea.

Poate pentru că ei ar fi vrut să scrie numai despre trecut, și nu despre lucruri actuale care mergeau anapoda.

Și-apoi, la un moment dat, a început să deseneze melci, numai curse de melci și „melci circulând contra curentului”², cum le spunea el.

Și se comporta de parcă la noi în casă și peste tot, în general, lucrurile decurgeau normal...

Și mama era tot la fel, cu gândurile în altă parte. Poate pentru că un prieten al lor era bolnav, din ce în ce mai bolnav. Trăia departe, la Praga, cu familia și avea...

Mamei îi era deosebit de drag.

Dar și tata ținea la el.

Noi habar n-aveam ce se petrece. Eu, cel puțin, eram preocupat de cu totul altceva, stăteam mai mult jos, în pivniță, pentru că acolo...

1. În orig. *Örtlich betäubt* (1969).

2. În orig. *Aus der Tagebuch einer Schnecke* (Din jurnalul unui melc, 1972), în care Grass își explică poziția față de Partidul Social Democrat.

Bine, Jorsch, hai, povestește-ne...

A început pentru că tu ți-ai făcut dintr-odată o prietenă. O chema Maxi. Și cu toții spuneau „e drăguță foc. Ah, ce prietenă drăguță are Pat al nostru!“.

Ținea mult la tine.

Păi cred și eu, doar după fratele meu alergau fetele, după mine nu. Asta mă rodea. Aveam numai ghinioane. O dată m-am înfipt într-o mașină, fix în fața casei, dar m-am ales numai cu un cucui. Altă dată mi-am julit tibia într-un cui ruginit. La care tata, bineînțeles, mi-a servit o frază consolatoare de genul : „Când ești tânăr îți trece repede. Uit-o, Jorsch, mai târziu o să-ți meargă mai bine“. Și nu era o minciună. În afară de asta, aveam niște prieteni, patru băieți, cu care am pus pe picioare o trupă de rock când abia împlinisem cincisprezece ani. Se numea Chippendales, așa cred, bătrâna Marie ne-a dat ideea să-i spunem așa. Aveam voie să repetăm în pivniță...

Ce bubuială mai era !

Doi dintre băieți cântau la chitară, unul era basist, celălalt baterist, iar eu mă ocupam de partea tehnică. E adevărat, trebuie că făceam destul de mult zgomot. De aceea nu repetam decât atunci când tata nu se afla în mansardă. Eram ambițioși, voiam să ne producem cândva, undeva, într-un local cu muzică rock. Dar fapt e că am rămas la faza repetițiilor. Numai în fotografiile pe care bătrâna Marie le-a făcut într-o zi când ne aflam în pivniță și ea a apărut în ușă cu aparatul atârnat la gât părea că ne-am fi aflat la un concert în aer liber – semăna cu o scenă

improvizată într-o pădure, unde de curând Rolling Stones făcuseră un imens show...

Exact, îmi aduc aminte că s-a iscat scandal după aia...

...și trupa noastră de rock cânta în fața unei mulțimi de mii de oameni. Totul era foarte clar : noi pe scenă, sus de tot ! Marele nostru număr ! Cântam *hard rock*. Mulțimea era în delir. Cerea bis după bis – în fine, așa bănuiesc. Când bătrâna Marie mi-a arătat pozele și eu am rămas cu gura căscată, mi-a spus, cu un rânjel discret : „Dar când va fi cazul o să-mi dai și mie un bilet gratuit, îmi promiți, Jorsch ?“. Băieților nu le-am arătat niciodată fotografia. Mi-ar fi fost rușine, pentru că, din punct de vedere al *sound*-ului, chiar era ceva de capul ăstora patru și ar fi fost și mai dezamăgiți că pur și simplu n-am reușit să mergem până la capăt. De asta n-am avut niciodată o șansă reală, oricât de grozavi au fost băieții. Mie, din păcate, chiar dacă aveam ureche muzicală, partea asta îmi scăpa. Și la pianul vechi care zăcea prin casă ai exersat numai tu, nu-i așa, Lara ? Dar pentru partea tehnică a formației noastre eu singur eram responsabil : amplificare, distribuție tonală și tot ce mai ținea de asta. Cu siguranță că de asta am devenit mai târziu, imediat după absolvirea școlii profesionale la Köln, electronist specializat în combine muzicale, apoi, după o pauză ca simplu electrician, când n-am făcut altceva decât să dau găuri în pereți, tehnician de sunet. Ani de zile – doar știți și voi – am umblat cu câștile și microfonul-undiță prin studiouri de film și televiziune. Până și azi îmi câștig

pâinica tot ca inginer de sunet. În timp ce Pat, primul născut, avea în cârcă o sumedenie de povești cu fete, dar nu știa ce vrea de fapt. Chiar așa a fost, frățioare! Dacă erai întrebat „ce-ai vrea să te faci?“, răspundeai „tăietor de frunză la câini“. Deși bătrâna Marie ți-a dat o idee bună și acum lucrurile ar fi putut sta cu totul altfel pentru tine. Da, chiar așa e! Mă refer la povestea cu magazinul de nasturi.

E o chestie cu fetele, mă mai apucă și acum, din când în când. Țsta sunt eu. Dar nu dura niciodată prea mult. Nici măcar cu Maxi, oricât o fi fost ea de drăguță. Locuia în LMN, La Naiba în Praznic, în clădirile noi din cartierul Britz. I-am făcut o dată o vizită acasă. La o cafea și-o prăjitură, cum se spune. Eu cu tata și cu mama, într-o duminică. Poate că ai fost și tu, Lara. Ei, și dacă nu, tot aia e. În orice caz, tata m-a făcut să mă simt extrem de prost când a cumpărat un buchet de flori de la automat, din stația de metrou. Erau pentru mama lui Maxi. Dar mai apoi a fost foarte plăcut la ei la bloc. Apartamentul lor era unul cu vedere. Aveau față de masă adevărată și covoare. Și pereții acoperiți cu tapet înflorat. Foarte plăcut. Nu atât de gol ca la noi. Noi n-aveam nici măcar perdele la ferestre. Și Maxi, îmi aduc aminte, era foarte emoționată. Cu toate astea, n-a fost o relație de durată. Nu voia decât să asculte întruna ciripitul lui Mireille Mathieu, iar pe mine povestea asta, probabil cu Maxi cu tot, m-a plictisit repede. S-a lăsat cu lacrimi și din astea.

Și noi a trebuit s-o consolăm.

A ținut la tine, săraca, încă multă...

Mi-a părut și mie rău. Dar mai târziu a început povestea cu Sonja, care avea deja o fetiță un pic mai mică decât Taddel. Mamă doamne, ce diferență. O femeie adevărată. Pe toate le știa. Mă ajuta chiar și la lecții. Și cum povestea s-a lungit, într-o bună zi mi-am făcut bagajele și am plecat de acasă, m-am mutat la ea, dar stătea aproape, cu o stradă mai încolo, pe Handjery. Aveam deja șaisprezece ani și oricum la noi acasă era o mare harababură, nici Mariechen nu ne mai fotografia cu aparatul ei „punețiodorință“, nu făcea altceva decât să spună „vai, vai, vai“ ori de câte ori ne vedea.

Sau „ce mai talmeș-balmeș“...

Pentru că nimeni nu mai știa care era treaba.

Și eu am priceput abia mai târziu ceea ce înainte era doar o presimțire, anume când tata, întors dintr-una din călătoriile lui în România, l-a ajutat, ceea ce trebuie să fi fost destul de greu, pe un flăcău să plece din Transilvania.

Semăna un pic cu tata în fotografiile lui din tinerețe, când era încă un mânzoc slăbănog.

Și-acum locuia la noi, pentru că părinții noștri erau de părere că e „foarte înzestrat. Din asta cu siguranță se va alege ceva...“

Mereu spuneau : „Dar mai întâi trebuie să se adapteze în Vest, are nevoie de ajutor“.

Motiv pentru care mama s-a ocupat grijulie de el, dar apoi...

Bineînțeles că trebuia să te ocupi de el.

Era un tip interesant. Mereu serios, cu un aer aproape tragic.

Iar tata nu mai stătea pe acasă decât atunci când nu era în campanie electorală pentru SPD.

Apoi la Praga, unde rușii intraseră cu tancurile cu câțiva ani înainte, a murit de o tumoră cerebrală prietenul mamei și al tatei, ceea ce bănuiesc că a fost greu pentru amândoi, dar în moduri diferite.

S-au dus totuși împreună la înmormântare.

Și s-au întors de acolo muți.

Nu-și mai spuneau decât strictul necesar, cine ce cumpără, altceva nimic.

Și asta îți sărea în ochi, pentru că înainte aveau tot timpul câte ceva de discutat, despre cărți, filme, muzică, tablouri, despre artă în general. Nu se plictiseau niciodată, ca mine. Râdeau și dansau ca nebunii când veneau musafiri.

Și musafiri veneau tot timpul.

Dar apoi asta s-a schimbat.

Totul s-a schimbat. Nu mai era nici un motiv de veselie.

Și în casă totul se petrecea pe tăcute, pentru că între mama și...

Tocmai asta spun, că îți puteai da seama, chiar dacă mai târziu eu nu mai dădeam decât rareori pe-acasă și probabil mă gândeam că nu e treaba mea. Am început să țin un fel de jurnal. Mai scriu și acum în el, indiferent dacă-mi merge rău sau bine. Pe atunci îmi mergea, într-o oarecare măsură. Aveam o legătură stabilă, ca o mică familie. Și într-o zi

eram cu prietena mea și fetița ei pe Rheinstrasse și, nu mai știu pentru ce, am vrut să cumpărăm câțiva nasturi, așa că am intrat într-o mercerie. Așa se numesc magazinele astea. Ei, doar știți povestea: erau de toate acolo. Mii de nasturi din os, plastic, sidef, metal, lemn. Unii lăcuiți, alții îmbrăcați în stofă. De toate culorile, aurii, argintii, chiar și nasturi de uniformă. Dreptunghiulari și hexagonali. Rafturi întregi cu nasturi în cutii de carton, și pe fiecare cutie era lipit câte un nasture, ca model. Am rămas muți de uimire. Și femeia în vârstă căreia îi aparținea magazinul, văzând cum ne minunam, ne-a spus: „Puteți cumpăra toată prăvălia. Oricum nu mai pot să mă ocup de ea, din pricina picioarelor. Ei, ce spuneți? Nu costă mult“. Atunci prietena mea a întrebat, așa, doar în glumă: „Cam cât?“, și bătrâna i-a răspuns: „Numai două mii de mărcuțe“. Nu aveam atâția bani. De unde să fi avut? Însă pentru că nu se mai putea discuta cu mama, l-am întrebat pe tata, care tocmai se întorsese dintr-o călătorie, dar nu serios, mai mult așa, de poantă: „Ai putea să-mi împrumuți două mii de mărci? Ți-i dau înapoi“. Recunosc, erau o grămadă de bani. Era și Mariechen lângă el în mansardă, iarăși aveau ceva de discutat, atunci când l-am întrebat, așa, pur și simplu. Mai întâi avut loc un sfat. Și Mariechen, după ce au șușotit îndeajuns, trebuie că l-a convins pe tata...

La asta se pricepea...

Pe bătrâna Marie a ascultat-o.

Dar și ea pe el.

Erau pe aceeași lungime de undă.

Poate pentru că veneau amândoi din est...

În orice caz, am primit cele două mii și încetul cu încetul am golit tot magazinul bătrânicii. Toate cutiile de carton cu zeci de mii de nasturi. Nu vă mint, erau foarte mulți. Apoi mai erau cutii pline cu ață, mătase de brodat, fermoare, ace de tricotat, degetare și câte și mai câte. Am depozitat tot calabalâcul ăsta în ordine – nu ca tine, așa-i, Atze? – în pivnița din strada Handjery, am făcut niște rafturi special pentru asta. Apoi am scris pe toate cutiile numărul exact al fiecărui model de nasturi.

Și cutiile cu restul de lucruri, cu ațele și celelalte?

Doar ți-am spus: tot! Și într-una din zile numai ce-o văd pe Mariechen apărând în pivniță cu aparatul ei punețiodorință...

...și, evident, fără bliț, ca întotdeauna...

...a fotografiat peretele plin de cutii fără să-i fi spus eu „Trage o poză, Mariechen!“. Dar ceea ce a ieșit apoi din camera obscură nu i-ar fi trecut nimănui prin cap, nici măcar ei. Era ceva măreț! Pe cuvânt: eu cu o lădiță de vânzător ambulant atârnată la gât. O cutie prinsă cu curele, în care se aflau cei mai frumoși nasturi ai mei, printre care unii foarte greu de găsit, aranjați ca la carte. Nasturi din corn de cerb sau sidef. Nasturi emailați și nasturi de argint. Ca un adevărat negustor ambulant, îmi duceam prăvălia cu mine și, cu părul meu lung, arătam „frumușel foc“, cum a zis Mariechen încântată. În alte poze se vedea și cum vindeam nasturii: cu duzina sau chiar mai mulți. O dată într-un magazin, altă dată în altul. Întotdeauna cu plata pe loc.

Vânzătoarele din magazine păreau toate fermecate, pentru că în cutia mea existau nasturi care nu se mai găseau pe nicăieri, dar poate și pentru că erau sensibile la bucelele mele. Oricum, într-una din poze se vede cum primesc un sărut de la o doamnă ceva mai în vârstă. Când am văzut-o, m-am gândit: de ce nu, Pat? Ce se poate întâmpla? Mai încerci și tu ceva nou. Și jos în pivniță, unde tata instalase pentru noi un banc de tâmplărie și unelte ca să avem o preocupare, mi-am cioplit din lemn de fag o lădiță exact ca aceea pe care o purtam în fotografie. Eram îndemânatic. Și tu, Atze, te pricepi...

Dar mai mult la chestiuni tehnice, pentru că pe mine...

În orice caz, Atze al meu și cu mine am fost cu totul altfel decât tata, care nu știe nici măcar să înșurubeze ca lumea un bec. Și uite așa, cu lădița mea atârnată la gât, care avea un capac brun-roșcat, dar interiorul era de culoarea naturală a lemnului, am făcut grămezi de bani pe Kudamm și pe toate străduțele laterale, peste tot unde erau magazine șic de modă. Pentru că împlinisem șaisprezece ani, am putut să-mi fac rost de autorizație destul de ușor, așa că încasam legal. Și un an mai târziu, când tata venea în Niedstrasse doar din când în când, am putut să-i număr în palmă cele două mii. Am fost foarte mândru. Bănuiesc că și el se mândrea cu fiul său. Dar așa sunt eu: când afacerea mea a devenit înfloritoare – pentru că n-am măritat numai nasturii, ci și ața, mătasea de brodat și chiar fermoarele –, mi-a trecut cheful de ea. Mă plictisea de moarte să

fac bani cu nemiluita, și muierile gălăgioase din magazine...

Asta a fost, frățioare ! Ai lichidat afacerea pentru te-au plictisit nasturii...

...sau te-au „plictisit“, cum spuneai pe atunci.

Pur și simplu ți s-a luat.

În tot cazul, restul de boarfe care se mai aflau în depozit, inclusiv lădița, i le-ai dat unui prieten de al tău...

Exact, lui Ralf...

...pe nimica toată.

Și acest Ralf, căruia după aceea i se spunea, din obișnuință, „Ralf-nasture“, mai ține și azi afacerea.

Ba chiar s-a extins, iar mai târziu a fabricat el însuși nasturi din coarne de vită. Pur și simplu nu voia ca totul să se termine odată cu nasturii tăi.

Și, din câte am auzit de la prietena mea Lilly, Ralf-nasture trăiește binișor din asta.

De asta mi-ați împuiat urechile amândoi, dar și tu, Taddel, și chiar tata uneori cu: „Ah, Pat, să fi rămas tu la nasturi“.

Da, dar tu ai vrut la un moment dat să te faci misionar sau ceva de genul ăsta, apoi, cu tot dina-dinsul, agricultor.

Și ai reușit. Ba încă în agricultură biologică. La o fermă adevărată, cu grajduri, brânzărie și o conductă pentru lapte trecând oblic peste curte, din păcate însă fără cai. Mulgeai peste douăzeci de vaci, zilnic, ani de-a rândul...

Până când, logic, frate-meu s-a plictisit iar.

Nu-i adevărat! A mai fost un motiv, pentru că după căderea Zidului și efectul pe care l-a avut unificarea asupra pieței...

Și pentru că nevastă-ta, fiind italiancă...

Dar cu lădița plină cu nasturi pe care ți-a scos-o bătrâna Marie din cutia ei fermecată ai fost cu adevărat mulțumit...

Numai pentru tine, Lara, din păcate n-a fost prea vesel când eu am întins-o ca ucenic la Köln, iar Pat s-a instalat la mica lui familie din strada Handjery, unde prietena lui l-a ajutat la matematică și alte chestii până când și-a luat bacul...

După care povestea s-a terminat. Adică mi-a dat papucii. Ei, ce să-i faci! Poate că n-a ținut fiindcă eram eu prea tânăr pentru așa ceva. Mai târziu am ajuns cu autostopul în Norvegia, unde cunoșteam o fată cu care am împărțit un timp cortul, apoi am plecat de unul singur în Finlanda... Dar asta e o altă poveste.

Hai, las-o baltă! Ai pornit spre nord doar pentru că tata, când era tânăr, a făcut autostopul până departe, în sud...

Dar înainte de a porni spre Capul Nord, Marie m-a postat în fața aparatului ei, cu rucsacul și cortul legat deasupra...

Și ce dorință ți-ai pus? Putem ghici?

Cu siguranță cum, cu o laponă în floarea tinereții, Atze al nostru...

Nu vă spun nici un cuvântel. Sau doar atât. Abia după ce m-am întors am văzut în câteva fotografii cum rătăcesc singur cuc prin taiga. Fără busolă, fără hartă. Mă rătăcisem. Ședeam pe un pietroi plin de

mușchi și plângeam. Ba chiar m-am și rugat, ceea ce nu se vede în poză : „Doamne, nu mă lăsa să mor, sunt încă atât de tânăr...” Ceea ce se vede însă în fotografiile astea care parcă au știut totul dinainte e căt eram de terminat. Chiar am scris în jurnal ceva care aducea a testament. Apoi a apărut totuși cineva, un fel de paznic de vânătoare. Mi-a arătat pe unde s-o iau.

Vezi, Atze ! Uneori ajută să te rogi.

Numai pe mine nu m-a ajutat nimeni. Toată lumea avea alte treburi. Jorsch, înainte de a-și începe ucenicia, era mereu în pivniță cu băieții lui și făcea un tărăboi pe care ei îl numeau *sound*. Apoi Pat – înainte de a-și fi început marele turneu spre nord – era toată ziua cu Sonja lui, care purta rochii lungi ca niște cămăși de noapte. Chiar așa, aveai în cap numai nasturi și ceea ce spuneai că e noua ta familie. Da, logodnica ta și fiică-sa, care purta și ea rochii lălâi, cu o mulțime de volănașe și panglicuțe. Un circ întreg ! Și Taddel, care se fâțâia numai pe afară – dar chiar așa, unde e ? Trebuia să fi ajuns de mult –, avea un grup de prieteni, toți copii de administratori de blocuri, care se fâțâiau și ei toată ziua pe afară. Nici dorințele nu mai erau de vreun folos, pentru că bătrâna Marie venea mult mai rar decât înainte, iar când venea nu zicea decât „vai, vai, vai“, pentru că ea știa foarte bine de ce lucrurile nu mai mergeau ca lumea în familie. „Ce mai talmeș-balmeș“, spunea ea. Pentru că tăticul și mama mai trăiau împreună doar din obișnuință, deși fiecare din ei își dorea cu totul altceva. Ea se ocupa de bărbatul cel tânăr, care făcea pe neajutoratul și avea o mutră de parcă a

doua zi ar fi venit sfârșitul lumii, iar tăticul apărea doar o dată la două săptămâni, ca un musafir, dar nu se mai simțea în largul lui în mansardă, se foia de colo colo, până și în bucătărie, ca un leu în cușcă, pentru că de fapt trăia cu o altă femeie, pentru care cumpăraseră o casă la țară.

Așa făcea întotdeauna când îi rămânea ceva de prisos de la o carte nouă.

În asta era vorba despre campania electorală, dar și despre evrei, cum au fost alungați din orașul său natal.

Cu toții apărem în cartea melcului. Tu, Lara, când a urcat cu tine pe munte după căprioare care să vă lingă sarea din palme.

Și despre Pat există chiar și o poezie, care e puțin tristă, nu, mai degrabă îngrijorată.

Iar Taddel, care, atunci când era mic, adăuga la aproape fiecare propoziție câte un „din păcate“, spune „acesta e tatăl meu, din păcate“ și alte câteva formule de genul ăsta.

Când mi-a citit odată din cartea melcului, înainte de-a o termina, mi s-a părut foarte incitant cum amestecă el diferite epoci...

O începuse înainte s-o cunoască pe femeia cea nouă. Care a rămas foarte curând însărcinată.

La început totul se petrecea după dorința lui, așa mi-a spus când l-am vizitat într-o zi la țară cu Joggi al meu. Îi plăcea foarte mult acolo. Femeia cea nouă avea două fete, amândouă blonde ca mama lor. Regiunea aceea era atât de plată și de joasă, încât peste tot erau necesare diguri. Pășunile erau străbătute de șanțuri de drenaj. Iar de pe dig se vedea un râu.

Se putea merge și cu bacul, dacă veneai din Glückstadt și voiai să ajungi în sat. Și nu prea departe, de pe un alt dig, se zărea râul Stör vărsându-se în Elba. Și după urmele de pe malul Elbei îți puteai da seama când e reflux și când e flux. Peste tot vaci și mult cer deasupra. Pentru mine toate astea erau noi. Mai târziu, tăticul mi-a dăruit un cal, pe care mi-l dorisem dintotdeauna. Ce-am mai cerșit, pe când locuiam cu toții în oraș și eram încă o adevărată familie: „Te rog, te rog din suflet. Poate fi și unul mic. Un pic mai mare decât Joggi. O să doarmă lângă patul meu“. Și, ca să mă consoleze, bătrâna Marie mi-a spus: „Pune-ți o dorință, Lara dragă!“ și m-a fotografiat cu cutia ei magică stând bosumflată între voi, frații mei. Iar în timpul acesta murmură cuvinte de demult și un pic mai târziu mi-a arătat ce scamatorie făcuse în camera ei obscură: în toate fotografiile ședeam pe un cal adevărat și călăream de-adevăratelea...

Bine, bine, Lara. Povestea asta o știm...

S-a întâmplat la fel ca și cu Joggi al tău...

Și ce dacă! În orice caz, calul din fotografie semăna leit cu cel pe care mi l-a dăruit tăticul după ce trecuse deja ceva vreme de când trăia la țară și la început părea foarte fericit. Râdea mult. Părea înnebunit după femeia cea nouă, care era mai înaltă decât el cu cel puțin o jumătate de cap și cel mai adesea foarte serioasă, astfel că tăticul trebuia să facă o mulțime de prostioare ca s-o facă să râdă. Dar fericirea asta n-a durat mult. Pentru că el și femeia cea nouă se certau des. Mai ales după ce ea a intrat în luna a treia de sarcină. Se certau din orice. Chiar

și pentru o mașină de spălat vase. Deși amândoi își doriseră un copil, pe Lena noastră. Dar cearta neîntreruptă, cu așa ceva tata nu era obișnuit.

Cu mama nu i se întâmpla una ca asta.

Așa e! Nu i-am auzit niciodată țipând unul la altul...

Oricum, nu când eram noi prin preajmă.

Când n-au mai putut să-și vorbească, să râdă și să danseze ca nebunii, au amuțit, ceea ce era la fel de rău.

Poate chiar mai rău decât cearta, care nici ea nu e prea plăcută.

Poate că la sfârșit n-a mai existat nici un motiv de ceartă.

În orice caz, eu eram fericită că îl am pe Joggi al meu și mai nou un cal, chiar dacă nu-l călăream decât rar, când veneam la țară. În restul timpului Nacke stătea pe izlazul unui țăran și era trist, pentru că cele două fiice ale noii femei a tatei nu știau să călărească.

Se numesc Mieke și Rieke.

Păcat că după ce am crescut nu le-am mai văzut decât foarte rar.

Rieke trăiește în America.

E măritată cu un japonez, cu care are un fiu...

Și Mieke are două fete cu un italian...

Oricum, aveam vreo treisprezece sau aproape paisprezece ani când am primit un cal, pe care l-am numit Nacke, nu mai știu de ce. Și deodată comportamentul meu s-a schimbat radical față de perioada dinainte, când, așa cum spuneți, eram foarte serioasă. Chicoteam din de miri ce, făceam prostii. Dar Taddel –

păcat că tot n-a venit încă – mă făcea găscă, pentru că mă purtam ca o puberă. Din fericire aveam două prietene de aceeași vârstă cu mine. Cu ele mă puteam prosti în voie. Pe una o chema Sani și, după cum se putea vedea de îndată, era pe jumătate etiopiancă, din partea tatălui. Cealaltă – mai știți? – se numea Lilly și, din partea mamei, era pe jumătate cehoaică. Am rămas prietene, dar ne vedem rar. Pe atunci eram foarte apropiate. Și de fiecare dată când ne reuneam era o nebunie, nu numai pentru săracul Taddel – dar de ce nu vine odată? –, care ne găsea pe toate trei, așa cum spunea, dezgustătoare. Însă bătrâna Marie era în culmea fericirii când ne vedea. „Nu-mi vine să-mi cred ochilor: cele trei Grații!“ Așa cum avea să ne spună mai târziu tata Lenei, Nanei și mie, „cele trei Grații ale mele“, când ne-a luat cu el într-o „călătorie a fiicelor“ în Italia și am admirat în muzee tablouri în care erau reprezentate Grațiile. Și așa ne și posta bătrâna Marie pe toate trei în fața aparatului ei...

În atelierul ei de la mansardă?

Ce contează unde!

De obicei pe Kudamm, dar și la Grădina Zoologică. Dar mai apoi, când scotea fotografiile din camera obscură, nu mai purtam tricourile noastre lălâi, ci apăream de fiecare dată altfel costumate. Exact așa cum ne doriserăm: uneori cu peruci înalte și rochii cu crinolină, altă dată sobre ca reginele din Evul Mediu. Apoi călugărițe în mănăstiri sau curve pe stradă. Într-o fotografie aveam toate trei freze cu breton, așa cum purta bătrâna Marie, și fumam din

portțigarete lungi, așa cum pufăia ea când era bine-dispusă. Și o dată când ne-a fotografiat îmbrăcate în jeans și în puloverele noastre lălâi, din camera obscură a ieșit ceva ce într-adevăr ne doriserăm în secret: goale pușcă, dar pe tocuri înalte, treceam pe Kudamm prin mulțimea care doar holba ochii. Ba în șir indian, cocoțate pe tocurile noastre cui, cu Sani în frunte, ba alături, braț la braț. Într-unul din instantanee, Lilly, care era mai sportivă decât mine și decât Sani, stătea în mâini, goală-goluță. A făcut și roata. Dar aplauze nu prea...

Și chiar v-ați dorit așa ceva?

Mariechen, te rugăm mult, trage-ne un film cu striptease.

În gând, da. Dar bătrâna Marie ne-a arătat fotografiile – erau mai mult de opt – doar pe fugă și apoi le-a rupt pe toate, lăsându-le la urmă pe cele în costumul Evei, pentru că, spunea ea, „nimeni nu are voie să vadă așa ceva“, cum ne fâțâiam noi, adică, prin lume goale și pe tocuri înalte. A râs când a rupt fotografiile: „Of, tinerețe, așa trebuie să fii, tânăr ca voi, porumbițele mele!“. Dar nu întotdeauna era atât de distractiv. Multă vreme n-a fost deloc așa. Dar nu vreau să vorbesc despre asta. Apoi, când am împlinit șaisprezece ani, am pus școala-n cui. Voiam să mă fac ceramistă. Până și tăticul spunea: „Ai mână bună pentru asta“. Nu-mi mai trebuia decât un loc de ucenic. Dar așa ceva nu exista în oraș...

În sfârșit, iată-te, Taddel! Era și timpul!

A fost bun gulașul tău de miel...

...n-a mai rămas nimic din el.

A fost o filmare foarte stresantă. N-am putut scăpa mai devreme. Voi pe unde ați ajuns?

Cu puțin înainte de primul talmeș-balmeș, când Pat deja se mutase, Jorsch plecase la școala profesională, tăticul se combinase cu mama Lenei și la noi acasă totul se ducea de râpă, tu nu făceai altceva decât să pierzi vremea și eu voiam neapărat să fiu fotografiată împreună cu prietenele mele pe Kudamm, pentru că noi...

Înțeleg. Casa era din ce în ce mai pustie. N-am mai rămas decât eu. Și nimeni, nici mama, nici tăticul, nu voia să-mi explice de ce era așa, de ce plecaseră cu toții și totul devenise altfel, o porcărie, astfel încât – așa cum spui tu, Lara – îmi pierdeam vremea la prietenul meu Gottfried, la care măcar mi s-a oferit întotdeauna un înlocuitor de familie. Și nimeni – am mai spus-o – nu voia să mă lămurească de ce nimic nu mai era ca înainte... Pat și Jorsch, în nici un caz. Ați și plecat foarte curând. Numai bătrâna Mariechen, pentru că nu mă dumiream ce se stricase între părinții mei, mi-a șoptit în taină: „Așa-i dragostea, micul meu Taddel, face ce vrea ea. Pentru asta nu există iarbă de leac. Vine și pleacă. Și doare când pleacă. Dar uneori durează până la moarte“. Și-apoi a vorbit de Hans al ei, numai despre el...

Așa a făcut Mariechen întotdeauna când era secătuită sufletește și nu-și mai fuma nici măcar țigările în portțigaretul cel lung.

Și când vorbea de dragostea ei pentru Hans, repeta de fiecare dată: „Asta durează chiar după ce n-a mai rămas nimic de iubit“.

Am implorat-o, dezorientat cum eram, „Trage o poză, Mariechen, să vedem cum o să fie cu tati și mami. Cutia ta trebuie să știe...” Deși, vă aduceți aminte, nu voiam să cred cu adevărat că aparatul ei poate vedea mai mult decât există în realitate. Dar m-a refuzat. Nu mai era nimic de făcut. Nici o fotografie. Nici cu tăticul și femeia cea nouă, nici cu mama și iubitul ei. Nici măcar câteva instantanee, vreau să spun, în care s-ar fi văzut cât va dura dragostea asta... Și dacă cei doi, când se vor fi săturat, da, el de a lui și ea de al ei, vor putea face un pas înapoi și vor fi iar împreună, ca înainte, când vorbeau, râdeau, dansau unul cu altul, când încă nu exista talmeș-balmeșul... Dar bătrâna Marie nu voia să tragă nici o poză. Am mai spus-o. Nici nu se punea problema. Și dacă totuși a apăsât din când în când pe declanșatorul aparatului, acolo departe, la țară, unde tata trăia în cea mai mare parte a timpului cu femeia cea nouă sau în bucătăria noastră, unde mama lua micul dejun cu iubitul ei cu care eu nu m-am înțeles prea bine, nu mi-a arătat niciodată vreo fotografie ieșită din camera ei obscură. Când o întrebam, zicea doar „vai, vai, vai” sau „așa-i dragostea”, asta-i tot ce puteam scoate de la ea. Am plâns mult în perioada aceea. În taină. Sus, în mansardă, unde nu mai erau decât cărțile tatei, pupitrul, restul de catrafuse... Nimeni n-a băgat de seamă cum plângeam, nici măcar tu, Lara, pentru că... Erai mereu cu prietenele tale... Chicoteați toată ziua. Și dacă voiam și eu să ies cu voi în oraș sau pe unde mai hălăduiați, auzeam întotdeauna doar: „Taddel, ne deranjezi”

sau : „Ești prea mic pentru locul unde mergem noi“. Dar înainte ca bătrâna Marie să rupă pozele porno pe care vi le făcuse și pe care, printr-un șiretlic, le-a trucat în camera ei obscură, le-am văzut, chiar dacă foarte în fugă, pe fiecare în parte...

Ba nu le-ai văzut!

Ba da, le-am văzut. Cum voi, tustrele...

Bătrâna Marie nu ți-ar fi arătat niciodată nici măcar una dintre fotografiile...

Pariem? Pe toate opt și chiar mai mult decât atât. Una după alta, cum tu cu prietenele tale, caprele alea proaste, goale pușcă pe Kudamm...

Termină, Taddel!

După ce că vii prea târziu, mai bagi și zâzanie.

Numai atât, apoi îmi țin gura.

Promiți?

Pe cuvânt de onoare. Într-una din poze stăteai, goale-goluțe, la o masă în cafeneaua Kranzlereck, printre o droaie de muieri care mâncau prăjituri și care, bineînțeles, erau îmbrăcate...

Termină, Taddel!

Jucându-vă cu lingurițele în cupele cu înghețată. Dar eu...

Hai, Jorsch! Taie sonorul!

...dar eu o lălăiam fără să înțeleg nimic și îmi venea să plâng întruna, pentru că nu auzeam decât : „Deranjezi, Taddel! Acum ajunge, Taddel!“. Numai bătrâna Marie, pentru că nimic nu mai era ca odinioară, îmi șoptea în taină...

Acum tatăl nu știe ce să facă: să distrugă cele scrise? Să le înlocuiască cu ceva inofensiv, care să nu poată răni sensibilitatea nimănui? Să întrețină discordia? Sau, în ciuda dorinței fiilor, să facă totuși aluzie, în propoziții secundare, la ce a comis fiecare în secret, dar palpabil prin consecințe... La ceea ce, de fapt, ar trebui să se prescrie... Sau voi ce credeți, Pat și Jorsch?

Câțiva dintre copii, când a fost vorba despre „femeia cea nouă a tatei“ și „iubitul mamei“, i-au semnalat din capul locului indignarea lor. Nu mai voiau să se lase prinși în cuvintele sale. Fiica, fiii au refuzat să mai fie părtași la poveștile lui. „Nu ne amesteca în asta!“, au strigat ei. „Dar“, le-a spus el, „poveștile voastre sunt și ale mele, cele vesele, ca și cele triste. Talmeș-balmeșul face parte din viață!“

După care a trebuit să admită că Mariechen, care era de față, cu aparatul ei, atunci când se petreceau diverse operațiuni de culise, a ascuns în camera ei obscură lucruri urâte, care puteau să doară chiar și peste ani, sau a tăiat negativele în bucățele mărunte. „Astea sunt niște blestemății!“, striga ea. „Cutia mea se rușinează și preferă să se uite în altă parte, nu e în stare de așa ceva...“

Acum, tatăl speră ca odraslele lui să aibă înțelegere pentru slăbiciunile sale de caracter. Pentru că nici ei nu-i pot anula viața, nici el pe a lor, viețile astea nu pot fi șterse ca și cum n-ar fi fost trăite niciodată...

Pune-ți o dorință

Nici măcar după ce a trecut atâta timp lacrimile nu vor să se usuce. „Doare“, spune Nana și zâmbeste pierdută. Taddel e punctual de data asta și pare să aibă, după cum a anunțat, „o surpriză“. Jasper și Paulchen vin mai târziu, dar vor și ei să participe, de îndată ce le vine rândul. Pat și Jorsch, care și-au făcut numărul, au decis, spune Jorsch, „să-și țină gura deocamdată“.

Dar apoi Pat insistă să spună totuși un cuvântel, la care Jorsch pune brusc sub semnul întrebării „speranța de viață a aparatului Agfa Spezial“. Supune dezbaterii posibilitatea ca bătrâna Marie să-și fi cumpărat în 1936, deci exact în perioada Jocurilor Olimpice, un Agfa Trolix Box cu carcasă de bachelită, care tocmai intrase pe piață la prețul de nouă mărci cincizeci și se vânduse „ca pâinea caldă“, dar nu reușește să-și amintească nici o trăsătură distinctivă a acestuia, cum ar fi colțurile rotunjite. „Poate că totuși a rămas la modelul Agfa Spezial.“

În casa cu grinzi aparente din apropiere de Kassel trosnesc bârnele, scara, podelele. Dar nu mai e nimeni care să-i imortalizeze într-o fotografie viața

anterioară. Afară, vara a decis să fie ploioasă. Despre asta nimeni nu vrea să vorbească, doar despre două dintre cele cinci găini, pe care tocmai le-a luat dihorul.

Întâlnirea are loc la Lara. Cei trei copii mari din prima ei căsătorie au plecat de acasă, încearcă să-și asume rolul de adulți, cei doi mici s-au dus la culcare. Bărbatul Larei vrea să se țină deoparte de ceea ce el numește „spălarea rufelor murdare în familie“, motiv pentru care șade în camera alăturată și se gândește probabil la populația lui de albine: în borcane de sticlă cu capace de metal se află miere de rapiță, un dar pentru frații și surorile veniți în vizită.

Ceva mai devreme s-a mâncat din farfurii adânci o tocană sănătoasă din carne de vită cu fasole verde și cartofi, fierte laolaltă. Pe masă mai e bere și suc de mere. Nana vrea doar să asculte: „Oricum, eu am intrat în scenă mult mai târziu“. De aceea Lena, care tocmai povestește despre stagiunea teatrală și, în treacăt, despre o relație amoroasă cam labilă, cu gesturi ample și un dialog improvizat spre deliciul publicului, e încurajată să-și „deschidă în sfârșit tolba“. Ea nu se lasă rugată, încearcă microfonul de pe masă, spune „Alo, alo, acum vorbește Lena“ și îi dă drumul.

Probabil că a fost ca la cinema. Din păcate, filmul era prost, chiar dacă povestea nu ducea lipsă de picanterie, ba pe alocuri devenea chiar fierbinte. Pentru că măcar atât se poate presupune: a fost dragoste, o dragoste intensă, motiv pentru care

amândoi erau de părere că nu puteau trăi unul fără altul. Tata vorbește și azi de pasiune. Dar când abia învățam să merg, din păcate el a plecat din nou. De aceea nu știu decât ceea ce mi-au povestit surorile mele, care aveau un alt tată, dar și acela, din păcate, plecase. Mieke, care dintotdeauna trecea drept înțeleaptă, a fost mai vorbăreață decât Rieke. Amândouă l-au plăcut pe tatăl meu, chiar dacă gătea uneori lucruri – de exemplu rinichi de porc tocați mărunț, cu sos de muștar – pe care Mieke, care altfel mânca orice, le găsea extrem de scârboase. Dar, una peste alta, a fost totuși bine cu el în casa cea mare pe care o cumpărase pentru noi și pe care mama, de profesie arhitectă, a renovat-o de sus până jos, cu atâta pricepere și atenție pentru detalii încât semăna cu o casă din vremurile trecute, numai bună pentru scene de interior dintr-un film după *Călărețul din negură*¹ al lui Storm, de pildă. Se numea Casa Prefectului sau Casa lui Junge, pentru că acum câteva sute de ani, când a fost construită, întreaga regiune se afla sub stăpânire daneză și danezii au instalat aici un prefect, și pentru că mult mai târziu în casă a locuit un maestru constructor de nave care se numea Junge, iar la urmă numai fiica sa, Alma, despre care se spune în sat – mi-a povestit Mieke – că mai băntuie și astăzi prin pod și în debaraua unde se țin măturile. În orice caz, se pare că tata își petrecea majoritatea timpului în camera mare de la etajul întâi,

1. În orig. *Der Schimmelreiter* (1888) – nuvelă de Theodor Storm.

gravând pe plăci de cupru imaginile lui ciudate. De exemplu, păpușa stricată a surorii mele Rieke, căzând din burta despicată a unui pește, cu picioarele larg desfăcute și o privire uimită. Sau scria la noua lui carte, aceea în care, după cum știți și voi, e vorba despre un pește vorbitor, dar din păcate nu a reușit s-o termine, pentru că la el sau la mama sau la amândoi în același timp, fie brusc, fie la început pe îndelete, dar mai apoi cu furie, dragostea s-a stins sau s-a aprins prea tare și uite-așa s-a dus de râpă... Păcat...

Așa ceva i se poate întâmpla oricui.

Mie mi s-a întâmplat, Larei la fel și chiar și ție...

Dar astfel de rupturi sunt dificile atunci când există copii la mijloc, nu-i așa, Lena?

Mai mult eu am avut de suferit...

Și vrei să spui că eu nu?

Ba cum să nu, și tu, Taddel. Dar azi îmi spun: nu! S-o ștergem cu buretele. Am supraviețuit. Ca și voi, de altfel. Mai bine să vorbim de casa cea veche. Despre dalele de gresie din camera mare, de care cred că încă îmi mai aduc aminte, poate pentru că m-am târât pe ele sau am îndrăznit să fac primii pași. Erau smălțuite în galben și verde, iar acolo unde fusese masa lungă și grea în jurul căreia, cu mai bine de două secole în urmă, ședeau bătrânii satului, de jur împrejur dalele erau atât de roase, încât smalțul colorat abia dacă se mai vedea. Tata, care fusese dintotdeauna înnebunit după case vechi, se pare că le spusese lui Mieke și Rieke: „Aici, în

jurul mesei, s-a fumat din pipe și s-a ținut sfat despre ce trebuia făcut numaidecât : despre înălțarea sau repararea digurilor, pentru că inundațiile amenințau mereu și mulți oameni și animale pierneau înecați“. Și-apoi se pare că ar fi enumerat sumele exorbitante pe care țăranii de pe coastă și pescarii de pe Elba trebuiau să le plătească danezilor în chip de dări, în afară de produsele naturale ca grâu, șuncă și heringi sărați. Din păcate nu-mi aduc aminte că tu, Lara, ai venit în vizită cu cățelul tău. Și nici de ce mi-au povestit mai târziu Mieke și Rieke, cum că tata a cumpărat pentru Lara, dar cumva și pentru noi, un cal de trei ani de la un țigan autentic cu care a bătut palma pe loc. Dar Mieke, sora mea mai mare, nu voia să călărească. Nici gând ! Nu voia și gata. Așa încât atunci când Lara nu venea în vizită, calul stătea, din păcate, numai în grajd sau pe izlazul unui țăran, singur și trist. Sau vă închipuiți cumva că un cal nu poate fi trist ? În fine ! Eu am învățat să călăresc mult mai târziu, când marea dragoste dintre mama și tata se sfârșise de mult și noi locuiam la oraș. Dar, ca și tine odinioară, Lara, eram înnebunită după cai, așa cum sunt adesea fetele de o anumită vârstă. Nu mă întrebați de ce. De asta îmi făcea atâta plăcere să-mi petrec vacanțele la crescătoriile de ponei, exact ca Taddel. Dar tu erai acolo nu ca să călărești, pentru că de fapt ți-era o frică îngrozitoare de cai, ci ca să ai grijă de noi, cei mici. Mamă, ce gură aveai...

Și ce dacă...

Erai sever cu noi. Ne dădeai comenzi : „Ia ascultați la mine ! Acum vorbește Taddel !“.

Eram, la urma urmei, responsabil pentru voi, tineretul fraged...

Trebuia să te ascultăm fără crâcnire și dis-de-dimineată, când eram încă toți somnoroși, să strigăm în cor : „Bună dimineața, Taddel !“.

În orice caz, săreau iute din paturi copilașii drăgălași.

Ei, da, astea sunt amintiri. Dar apropo de bătrâna casă îmi mai vine și altceva în minte, anume vechea prăvălie, aflată exact în spatele ușii de la intrare – doar știți asta – la care suna clopoțelul de fiecare dată când cineva o deschidea sau o închidea. Și în prăvălie, care, din păcate, era închisă, exista o tejghea de lemn. În spatele tejghelei erau sute de sertare, toate vopsite în auriu, cu plăcuțe de email pe care scria ce se putea găsi mai demult în fiecare : zahăr candel, griș, făină de cartofi, drojdie, arpacaș, scorțișoară, fasole boabe și câte și mai câte. Și cum surorile mele și cu mine ne jucam adesea acolo, bătrâna voastră Marie, care-l însoțea uneori pe tata când venea la noi o dată la două săptămâni și, de cele mai multe ori, rămânea tot două săptămâni, trebuie că ne-a fotografiat cu aparatul ei, care mai târziu mie mi s-a părut un pic misterios, pe mine, pe Mieke și pe Rieke. La următoarea ei vizită aducea o mulțime de exemplare din fotografiile acelea în care arătam destul de caraghios, parcă desprinse din basme.

Apariții ca din vechile cărți cu poze. În șorțulețe și ciorapi lungi de lână. Aveam panglici în păr și saboți de lemn și stăteam în fața tejghelei, cu mucii la nas. Și în spatele tejghelei se afla o femeie bătrână cu părul alb strâns într-un coc în care erau înfipte ace de tricatat. Se vedea foarte clar cum Alma Junge – căci ea era –, despre care în sat se spunea că bântuie prin pod și în debaraua unde se țin măturile, le vindea surorilor mele Rieke și Mieke, dar și mie, așa mărunțică cum eram, zahăr candel și batoane lungi de lemn-dulce. Și se mai vedea cum noi trei sugeam din batoanele în formă de spirală. Trebuie că eram foarte drăgălașe. Poate de acolo mi se trage faptul că și acum sunt nebună după bomboanele de lemn-dulce...

Cum sunt eu nebun după Nutella, pentru că menajera noastră, atunci când nu mi-era bine...

Stai, Taddel, acum e rândul meu. Dar mama, care nu văzuse fotografiile lui Mariechen a voastră, când guraliva de Rieke i-a povestit de ele și-a ieșit cu totul din minți și a început să urle: „Nu se poate așa ceva, astea sunt curate superstiții. Povești cu fantome!”. Ei, da, între mama și bătrâna voastră Marie se pare că au fost în câteva rânduri niște trosneli sănătoase, pentru că tata era mereu cu ea, nu asculta decât de ea, și trebuie că a fost dependent de-a binelea de Mariechen și de aparatul ei, cu care ea fotografia, pentru uzul lui exclusiv, lucruri de care avea, chipurile, nevoie pentru carte, ei, știți și voi: imagini din epoca de piatră, de pe vremea migrației popoarelor, din Evul Mediu și așa mai departe, trecând

prin secole până la haosul prezentului, iar el, cu înclinația sa tipică pentru fanteziile masculine și pentru trecerea timpului, cum îi spunea, inventa fără încetare alte și alte femei și poveștile lui amoroase caracteristice, până când era copleșit de ele și nu le mai făcea față.

Dar cartea asta a devenit mai târziu un best-seller...

Și o vreme chiar și reporterășii și-au ținut gura...

Doar câteva emante¹ au făcut scandal, pentru că...

Lăsați-o, vă rog, pe Lena să povestească mai departe de ce *Calcanul*² n-a putut fi terminat.

Păi, pentru că între tata și mama, oricât de pasional s-ar fi iubit, au apărut din ce în ce mai multe probleme și conflicte, certuri cumplite. Ceea ce a dăunat tot mai mult dragostei lor, motiv pentru care tata a luat-o într-o bună zi la sănătoasa, cu manuscrisul neterminat sub braț, a plecat pur și simplu și, din păcate, nu s-a mai întors. Nu știu cine a avut partea mai mare de vină. Nu! Nici nu vreau să știu. Întrebările astea penibile despre vină oricum nu duc nicăieri. Dar uneori, Lara, mă întreb totuși dacă nu cumva așa a fost mama, prin natura ei nu găsea că cearta e ceva rău, ci i se părea normală, în timp ce

1. Emante (în orig. *Emanze*, derivat din latinescul *emancipare*) – feministă înfocată.

2. În orig. *Der Butt* (*Calcanul*, 1977) – roman de Günter Grass care tratează istoria omenirii începând cu epoca de piatră, din perspectiva relațiilor dintre femei și bărbați.

tata nu suporta disputele, în orice caz nu acasă, unde avea neapărat nevoie de liniște și adesea era extrem de împăciuitor. Îmi pare rău pentru ei, chiar dacă a trebuit să constat în repetate rânduri că dragostea e rareori o stare de durată, iar azi joc în piese în care relații aparent durabile se duc de râpă. Pentru că teatrul se hrănește din crize, din așa-numitul război dintre sexe...

Despre care Pat al nostru ne poate cânta un cântecel, nu-i așa, frățioare?

Ca și Lara...

Nu despre asta e vorba acum! Doar despre copilăria noastră...

Dă-i drumul, Lara! Tu ești la rând.

Nici nu știu de unde să încep cu toată harababura asta – sau talmeș-balmeșul, cum spunea bătrâna Marie: tăticul a început să vină tot mai des și până la urmă s-a întors de tot, cu coada între picioare, dar mama nu l-a primit cu strigăte de bucurie când a apărut la ușă și-a zis: „Bună, am revenit!”. S-a instalat din nou în mansardă, ca mai înainte, de data asta doar provizoriu. Părea trist acolo sus, răsfându-și hârtiile. Iar armistițiul ăsta n-avea cum să dureze, pentru că mama trăia jos cu iubitul ei tânăr, cel pe care tata îl ajutase să treacă de Cortina de Fier, să părăsească România și care acum era aman-tul ei... Casa ar fi fost, la drept vorbind, destul de mare pentru toți, fiindcă Pat se mutase de mult la prietena lui care avea o fetiță, iar Jorsch își petrecea majoritatea timpului în pivniță, după care, în scurtă

vreme, a plecat la Köln, unde tăticul îi găsisese un loc de ucenic. Am rămas doar Taddel și cu mine. Taddel însă stătea doar cu prietenii lui și trecea rareori pe acasă, cu șireturile desfăcute, cred că în semn de protest. Asta era situația. Viața noastră nu era ușoară. Toți sub același acoperiș, chiar dacă tata lansa uneori câte-o remarcă de-a lui, în care probabil chiar credea: „Nu-mi purtați de grijă. Sunt mut ca un pește acolo sus, la mine. Trebuie să termin ceva. Nu durează mult...”

Noroc că avea ceva de lucru.

Probabil că altfel ar fi luat-o razna.

Dar s-ar fi putut întoarce și pentru Lena, nu?

Nici vorbă, totul se terminase. În afară de asta, nu știu dacă mama ar fi înghițit ceva de genul: Bună, m-am întors!

Cine știe, Lena. Pentru că mama ta a venit o dată în vizită la noi, fără tine, ca să-și descarce sufletul, cum a zis ea, ca „de la femeie la femeie” în fața mamei noastre. Și închipuiți-vă că tata a gătit, ceea ce nu mai făcuse de foarte multă vreme, un fel oarecare cu pește pentru cele două femei și pentru el, dar și pentru bătrâna Marie, care era și ea de față ca să-l susțină. Pentru că mama ta și mama noastră au vorbit numai de el și de problemele lui, da, au căzut de acord că e foarte drăguț, „grijuliu”, au spus amândouă, dar din păcate are un foarte pronunțat complex matern sau cam așa ceva. Și că trebuie neapărat – așa mi-a povestit mai târziu bătrâna Marie – luate măsuri în sensul ăsta, pentru

a-l scăpa în fine de comportamentul lui de complexat și de fuga în fața oricărui conflict. Dar tatăl, pare-se, s-a încăpățânat. Nu voia să meargă încotro îl mânau ele...

S-ar zice că a fost totuși un dram de adevăr în toată povestea asta.

Femeile lui puternice l-au încolțit de-a binelea...

...și încă pe două voci.

Săracul!

Așa, deci! Acum vă mai e și milă de el.

La început s-a mulțumit să asculte, dar apoi se pare că ar fi strigat: „Nu mă răstigniți voi pe canapea“ și s-a revoltat pe față, așa încât cele două femei au tresărit când a început să țipe: „De pe urma complexului meu matern numai eu am de câștigat!“. După care a adăugat, când cele două femei au tăcut pentru câteva clipe sau erau ocupate cu oscioarele de pește, încă o replică de-a lui: „Și pe piatra mea funerară o să scrie «Aici zace, fără psihoterapie, împreună cu complexul său matern»“... De fapt, Lena, mama ta voia doar, ceea ce era de înțeles, ca el să se întoarcă din nou la țară și la voi. Și mama noastră cu siguranță n-ar fi avut nimic împotrivă, pentru că tata o deranja, chiar dacă stătea cuminte în mansardă, mai cu seamă că ea avea destule probleme cu iubitul ei tânăr, care, în ceea ce privește caracterul, nu era omul cel mai necomplicat din lume. În orice caz, bătrâna Marie a reușit, în timp ce femeile încă mai dezbăteau cazul tatei și al complexului său matern, să tragă câteva instantanee „la iuțeală“,

cum spunea ea, „din colțul mesei“. Ce a scos la iveală camera obscură n-a arătat nimănui.

Se poate doar ghici...

Pariem că tata era răstignit pe canapea, iar alături, pe post de psihiatru, ședea amantul mamei?

Bineînțeles, doar începuse să studieze ceva de genul ăsta...

...și de asta a încercat – în fotografie, vreau să spun – să-l facă pe tata să vorbească, să povestească despre copilăria lui, când îi spunea mamei sale o mulțime de istorioare inventate...

Ceea ce și acum e cea mai mare plăcere a sa.

O secundă, acum îmi amintesc exact ce a gătit tata pentru mama ta și a mea : calcan fiert în aburi, cu fenicul. Și cartea lui, pentru care multă vreme nu a găsit un final, se numea și ea după acest pește, pe care îl gătise la aburi...

Și în carte apare un episod asemănător, da, cum la început două, apoi tot mai multe femei vorbesc despre un bărbat...

Oricum, el a rămas în mansarda lui, așezat la birou sau stând în picioare în fața pupitrului și bătând la mașina sa Olivetti, deși la un moment dat ne-am spus : „În sfârșit ! În sfârșit își caută o locuință“. Dar amândoi, eu și frate-meu – nu-i așa, Taddel ? –, eram de acord în această privință, cu toate că altminteri ne ciondăneam adesea : „Doar nu deranjează pe nimeni dacă stă acolo sus“. Și eu i-am spus mamei : „Dacă pleacă tăticul, plec și eu“.

Nu mai țin minte. Știu doar că atmosfera era încărcată. Și că la un moment dat mama Lenei s-a mutat împreună cu fetele din casa de la țară înapoi în oraș. Ce-i drept, pe atunci eu mă plimbam peste tot cu șireturile desfăcute, uneori călcam pe ele și cădeam în noroi în Perelsplatz sau altundeva. Strigam: „La naiba, la naiba!“. Era insuportabil. Nimeni nu se sinchisea de mine. Numai la prietenul meu Gottfried, în casa lor de după colț, m-am simțit ceva mai bine. Și din când în când menajera noastră îmi făcea câte un sendviș cu Nutella. Nici măcar bătrâna Marie nu mă putea ajuta. Mă căina numai, „vai, vai, vai“, dar să mă fotografieze cu aparatul ei pe jumătate mucegăit, nici vorbă. „Cutia mea nu suportă un asemenea talmeș-balmeș. Trebuie să ia o pauză“, așa mi-a zis. Iar tata, când nu zăcea în suc propriu la el în mansardă, era pesemne în căutarea unei locuințe. Locuință nu și-a găsit, în schimb a dat peste o altă femeie, iar mai târziu, pasămite la o aniversare, peste încă una, care de data asta a fost cea potrivită...

Probabil că Mariechen s-a bucurat.

Chiar așa, Atze! Pentru că avea nas pentru tipul ăsta de femeie încă de când se construia Zidul...

...și tocmai de aceea s-a postat cu aparatul ei la punctul de control când blonda cu pașaportul suedez fals...

...și cu un italian care a ajutat-o să treacă...

...într-un Alfa Romeo, unde mai pui...

Vorbiți numai tâmpenii, amândoi. În afară de asta, nici n-am ajuns încă acolo. Între timp, tata, când nu era cu vreo femeie, avea permisiunea să te ia pentru două ceasuri pe tine, Lena, de la mama ta. Erai drăguță foc, cu ochișorii tăi de șoarece. Aveai o voce subțirică, ca un ciripit, și îți plăcea să cânti sau să plângi. Stăteai în mansardă cu tata și te jucai cu nasturii pe care-i aduceam special pentru tine de la magazinul de nasturi al lui Pat, ca să ai ceva colorat cu care să te joci în timp ce tata înnegrea foaie după foaie, pentru că voia să-și termine cartea. Să se joace cu tine, la asta nu se pricepea defel.

Nu s-a jucat nici cu noi când eram mici.

Crede-mă, Lena.

Și tu, Nana. Sau poate pentru tine a făcut o excepție?

Dar ne-a povestit despre cartea pe care n-o terminase încă și în care era vorba, ca într-un basm, despre un pește care știa să vorbească și despre femeia pescarului, care poftea din ce în ce mai mult...

Ce-i drept, la spus povești se pricepea...

...dar să se joace cu copiii lui, ca alți tați, asta nu-l interesa.

Ei, și? Pur și simplu nu a fost un tată jucăuș.

În orice caz, la un moment dat casa a fost împărțită.

Dar numai după ce mama lui Jasper și Paulchen a devenit cu totul a lui, cea despre care Mariechen a știut dinainte că era femeia potrivită.

Atâta doar că între timp s-a mai întâmplat ceva, un lucru despre care am aflat abia mai târziu, mult mai târziu.

Chiar trebuie să...

Pe atunci nu știam nimic, pe cuvânt, Nana. Mă refer la povestea cu tatăl nostru și mama ta.

Se pare că a început înainte de a fi împărțită casa.

Între una și alta, încă una...

Era dus cu pluta bătrânul!

Trebuie să înțelegi, Taddel, chiar dacă ți-e greu. Cei doi, vorbesc acum de mama Nanei și de tăticul, aveau fiecare amărăciunea sa. Și așa, numai din amărăciune, s-au apropiat tot mai mult unul de altul.

Și rezultatul acestei duble cantități de amărăciune am fost eu?

Și asta e o formă de iubire!

Ești un copil reușit, Nana...

Toată lumea te iubește!

Hai, nu mai plânge... Ei, vezi!

În orice caz, pentru că spuseseam că dacă pleacă tata, plec și eu, casa a fost pur și simplu împărțită. El a primit partea mai mică din stânga scării, deasupra căreia era viziunea sa. De asemenea, cămăruța transformată în bucătărie, dedesubt camera cu baie care fusese cândva dormitorul părinților, iar sub toate acestea biroul lui, unde ședea secretara și îi bătea la mașină scrisorile. A fost cu siguranță cea mai bună soluție. Dar prietenele mele au spus în

bătăie de joc: „Ce gest brutal! Parcă ar fi Zidul Berlinului ridicat prin mijlocul casei. Mai lipsește numai sârma ghimpată“.

În partea noastră de casă a fost construită o scară în spirală, pentru camerele de sus.

N-a existat altă soluție, cred eu, și, în principiu, este un lucru de înțeles, pentru că mama voastră, după tot talmeș-balmeșul acela, voia cu siguranță să fie lăsată în pace cu tânărul ei prieten, pe care de fapt l-a iubit...

Ei, da. Dar el ședea acum pe locul unde stătea tata în bucătărie, când împăna pentru noi pulpe întregi de berbec cu usturoi și salvie. Și se așeza lângă mama în Peugeotul nostru, pe scaunul din dreapta, pentru că el, ca și tata, nu avea permis de conducere...

Ca premiu de consolare, tatăl a primit și grădina din spate, care între timp se umpluse de buruieni.

Îmi aduc aminte că ne uitam pe geamul de bucătărie cum săpa singur în grădină...

M-am speriat când l-am văzut plin de sudoare, pentru că nu era obișnuit cu genul ăsta de muncă. Și-a comandat și pământ gras, negru, pe care l-a cărat cu roaba prin casa scării până în spate. Prietenii tăi, Gottfried și încă unul, l-au ajutat. Și săpând așa a găsit toate mașinuțele pe care le șutiseși odinioară de la frații tăi, doar ca să le îngropi.

Și cu mașinuțele dezgropate ar fi trebuit să se joace de-acum micuța Lena, dar tu ai preferat nasturii

colorați ai lui Pat... Sau să cânti ori să plângi, cu rîndul...

La început m-am gândit că se ținise de-a binelea, pentru că nu mai muncise niciodată în grădină și chestii din astea. Dar poate că mi-am spus și că așa își varsă tot năduful. Sau că sapă de bucurie, pentru că a găsit în sfârșit o femeie alături de care își poate termina cartea. Pentru că ăsta a fost pentru el lucrul cel mai important. Și când a apărut bătrâna Marie și l-a fotografiat din toate unghiurile cu aparatul ei punețiodorință, am fost sigur că vom afla în sfârșit ce se va alege de el în viitor, cu una sau alta dintre femei. Dar Mariechen nu ne-a arătat nici o fotografie. Și când am întrebat-o de ele, mi-a spus doar atât: „Nici să nu te gândești, păpușă! ăsta rămâne secretul camerei mele obscure“.

Apoi a urmat divorțul.

Dar nici unul dintre noi nu și-a dat prea bine seama de asta, pentru că au făcut-o în felul lor, pe tăcute...

Se pare că au fost prezenți numai avocații și, bineînțeles, Mariechen, care a fost întotdeauna de față când se petrecea ceva important cu tata.

Am aflat abia mai târziu că au împărțit totul pe din două, foarte pașnic...

Nu s-au certat pentru nimic.

Oricum nu se certau niciodată.

Uneori m-am gândit că dacă s-ar fi certat uneori în toată regula, cu farfurii aruncate și așa mai departe... Poate că ar fi fost și acum...

Dar n-am fi existat noi, Nana și cu mine.

Așa că divorțul a fost obligatoriu, pentru că tata voia neapărat...

Apoi însă – fiți atenți! –, când trăia deja la țară cu noua lui soție, cu Jasper și Paulchen, chiar în casa cea veche în care locuise o bucată de vreme cu mama Lenei și cu Mieke și Rieke și unde au făcut o nuntă mare, cu o mulțime de invitați, mama ta te-a adus pe această lume trăsnită pe tine, micuța Nana...

Bătrâna Marie avea din nou motive să vorbească de talmeș-balmeș.

Și, ca de obicei, noi nu aflăm ce se întâmpla, dacă aflăm, decât mai târziu, pe bucățele...

Poate că mai sunt și alți copii pe undeva...

Nu, nu mi-a plăcut deloc că tata mi-a mărturisit abia mult mai târziu că am o soră mai mică pe care o cheamă Nana...

...în Sicilia, de exemplu, unde a fost când era tânăr...

Pentru că a vrut să mă cruțe, așa a spus...

...și de care nici măcar aparatul lui Mariechen n-a avut habar.

Am înțeles foarte greu câți copii existau în afară de mine, ceea ce, în principiu, era frumos, pentru că altminteri aș fi crescut ca un copil unic și m-aș fi simțit adeseori singură, dar așa...

Deci nu-i așa de rău că tata le-a făcut pe toate așa cum le-a făcut ?

Ei, da, ce mai contează! Câțiva în plus sau în minus.

Deci se adăugau la număr și Jasper și Paulchen. Ați picat la țanc. Tocmai am ajuns la voi, la șes. Înțeleg. Se poate spune și așa, iar ordinea pe care ați stabilit-o nu mă deranjează. Oricum, când Taddel a venit la noi în sat, n-am mai fost eu cel mai mare.

Iar eu se pare că am plâns când Taddel mi-a spus : „Acum mama voastră e și ea divorțată și se poate mărita cu tăticul meu“.

Nu numai Paulchen, ci și eu am plâns atunci foarte mult. Vărsam râuri de lacrimi, iar Mieke și Rieke trebuiau să mă consoleze...

Tot așa a fost și la mine, numai că eu aveam un locțiitor de tată care, ce-i drept, o vizita pe mama doar sporadic, dar era întotdeauna prezent atunci când eram foarte tristă și-mi venea să plâng pentru că se apropia Crăciunul sau ziua mea de naștere, cum îmi vine și-acum, dar numai pentru că Lena și Paulchen plângeau și ei pe atunci, iar mie oricum îmi dau lacrimile foarte ușor...

Asta e !

Și toate astea pentru că săracul tata a trebuit să caute atât de mult...

Nu-mi vine să cred ! Iar vă e milă de el !

Ai dreptate, Lena. Și eu am fost atunci destul de supărat, măcar un timp, chiar dacă în familie se petreceau lucruri interesante. Dar la ce bun, îmi spuneam. Oricum, femeile cu care a avut de-a face au fost niște femei puternice, toate patru, ba chiar cinci, dacă o punem la socoteală și pe Mariechen. Mult mai târziu, când ajunsese ca un fulg, de puteai

s-o miști numai cu răsuflarea sau, cum spunea tata, „Mariechen a noastră nu mai e decât o mână de oscioare mazuriene“, mi-a arătat un teanc de fotografii în care apăreau cele patru femei, luate în parte, dar toate puternice, fiecare în felul ei. Eram pe atunci agricultor bio în Saxonia Inferioară și, din punct de vedere politic, ecologist. Și, având odată câteva zile libere, am vizitat-o pe Mariechen a noastră în atelierul ei din Berlin, unde trăia numai cu cartofi fierți și heringi sărați. Nu-i mergea bine, dar s-a bucurat să mă vadă și mi-a spus: „Fii atent, Pat, o să-ți arăt ceva de-o să faci ochii cât cepele!“. Apoi a dispărut în camera ei obscură și am așteptat-o, deși de fapt trebuia să fi plecat de mult, voiam să vizitez niște prieteni în Berlinul de Est, pentru că acolo... Când a ieșit însă din camera obscură, chiar că am făcut ochii cât cepele. Avea un teanc întreg de fotografii șase pe nouă, și în toate se vedea ce-și doreau femeile tatei. Dar cred că a fost mai degrabă invers, el și-a dorit ca femeile lui să fie puternice, fiecare în felul ei. În primele fotografii i-am recunoscut pe tata și pe mama, când erau încă tineri. Dansau, dar nu pe parchet sau pe o câmpie sau pe orice alt sol stabil, nu, deasupra norilor ca de vată. Arăta ca un tango sau alt dans cu figuri...

Poate rock'n'roll...

Cel mai mult le-a plăcut să danseze pe muzică de blues...

...întotdeauna când cânta un *dixie-band*.

„Am făcut poze când s-au despărțit“, a spus Mariechen. „Fotografii de nuntă poate face oricine, dar o poză de divorț drăguță, ca asta de aici, cu o privire nostalgică spre vremurile trecute, când totul părea ușor și amândoi credeau că puteau dansa pe nori de iubire și tralala, așa ceva poate face numai aparatul meu. El își amintește tot, chiar și agrafele de păr – ia uite aici! – pierdute la dans.“ Apoi, ca întotdeauna când era furioasă, s-a strâmbat și a spus: „Lor nu le-am arătat dansul pe nori. Erau divorțați și povestea lor se încheiase“. Eu nu sunt chiar atât de sigur că povestea lor era încheiată. Dar ce contează! Viața merge mai departe. Celelalte poze din pachetul pe care Mariechen îl adusese din camera obscură păreau niște cadre dintr-un film mut. Sau mai degrabă dintr-un western. Tata, cu un bandaj însângerat în jurul capului, era rezemat de roata unei căruțe cu coviltir, din acelea de care aveau pionierii – *Go West!*, tot mai departe. Ziceai că-i mort, cu gura deschisă. Și lângă el stătea, dreaptă ca o lumânare, înaltă și blondă, cu o pușcă la piept – pe cuvânt! –, mama Lenei, cu părul în vânt. Și cu ochii mijiți, de parcă scruta preria până la orizont, să vadă dacă nu se apropie niscaiva indieni, poate comanși...

Nu cred nici în ruptul capului! Mama, care sare ca arșă pe primul scaun aflat la îndemână atunci când vede un șoricel strecurându-se pe lângă perete?

Totuși era chiar ea. Stătea acolo ca ultimul soldat rămas în picioare dintr-o companie decimată. Și de

sub coviltir priveau înfricoșate fiicele ei, Mieke și Rieke, iar între ele erai tu, micuța Lena. Toate trei purtați bonețele demodate pe cap. Dar cu toate astea se putea vedea că erați la fel de blonde ca mama voastră, Lena bătând spre șaten, pentru că... Și în prim-plan zăceau cel puțin cinci indieni morți. Poate că totuși te-ai fi putut aștepta la așa ceva de la mama ta. Tata ar fi putut trece cu ea prin bine și prin rău, dar nu a vrut. Și după ce a ordonat și a pus la fundul teancului fotografiile cu atacul indienilor, Mariechen a spus: „Cu ea, tatăl vostru s-ar fi putut face hoț de cai. Dar el a ținut să cumpere cai. A și făcut-o, de altfel“.

A cumpărat unul singur, pentru Lara. Trebuie să fi arătat minunat când călăreai prin sat pe Nacke...

Și Joggi al meu, cuminte, mereu după noi...

Totuși, credeți-mă cu toții, și tu, Nana. În a treia serie de fotografii din pachet erau lucruri și mai trăsnete. Aici l-ați fi putut admira pe tata cu un chipiu de marinar pe cap. Arăta ca un revoluționar de pe vremuri. Și lângă el se afla, râzând și cu părul zburlit, mama ta. Pe cuvânt: ea și el. Și nici urmă de amărăciune. Râdeau cu gura până la urechi. Stăteau amândoi în spatele unei baricade. Probabil că li se părea amuzant. Aveau cartușiere atârinate la gât și o mitralieră din Primul Război Mondial, cu care într-o altă fotografie ocheau și probabil că și trăgeau. Iar în stânga lor fâlfâia un steag, unul roșu, presupun. Dar fotografiile pe care mi le-a arătat Mariechen erau toate alb-negru. „Așa ceva s-a întâmplat aici, la

Berlin, când a fost insurecție“, a spus ea. „Nu cred“, i-am răspuns. „Nimeni, nici măcar o femeie puternică cum e mama Nanei, nu l-ar fi putut duce pe tatăl nostru pe o baricadă. N-a avut niciodată nimic de-a face cu revoluția. A fost mereu doar cu reformele.“ Atunci Mariechen a chicotit: „Dar poate că mama surioarei voastre și-a dorit așa ceva, ba chiar și tatăl vostru, un pic. Doar știți că aparatul meu împlinește dorințe“.

În realitate mama e cu totul altfel. Doar o cunoașteți, Pat, Jorsch și tu, Lara. Nu se ocupă decât de cărțile scrise de alții, pe care trebuie să le corecteze cu mare caznă, frază cu frază...

Totuși, Nana, măcar în secret poate să-și dorească...

Da' de unde ! Așa ceva nu putea să inventeze decât tata.

Dar chestia cea mai grozavă a făcut-o aparatul punețiodorință al lui Mariechen în cea de-a patra serie de fotografii. Aici se putea vedea un Zeppelin adevărat de mărime medie, ancorat la un stâlp de aterizare pe un aeroport. Și în fața cabinei, care e destul de încăpătoare și are multe ferestre, stau, așezați ca pentru o fotografie de grup, tata și mama voastră, care e cu o jumătate de cap mai înaltă decât el. În fața lor sunt Jasper și Taddel al nostru. Iar în fața celor doi băieți te afli tu, Paulchen, cel mai mic dintre toți. Însă chipiul de căpitan nu-l poartă tata, nu, a doua sa soție e căpitanul Zeppelinului.

E și normal, pentru că tata habar n-are să meargă cu bicicleta, darămite să conducă o mașină.

Se poate deci presupune că a reușit s-o convingă pe mama voastră să-și ia brevetul de pilot pentru aeronave de mărime medie?

O cred în stare de așa ceva.

În afară de asta, tata și-a dorit dintotdeauna să nu aibă un domiciliu fix, și cu un Zeppelin suficient de mare încât să-i încapă catrafusele – pupitrul și celelalte – și, bineînțeles, familia și care să aterizeze când ici, când colo, fără să fie legat de un loc anume, mereu în mișcare și niciodată...

Tocmai de asta i-a îndeplinit bătrâna Marie dorința : o femeie puternică la cârmă, iar el poate să-și vadă liniștit de treabă...

...ceea ce-i face plăcere, fără doar și poate...

„Tatălui vostru îi place să fie mereu altundeva și altcineva“, a spus ea. Și eu sunt la fel. Trebuie că asta am moștenit-o de la el. „Ia spune“, am întrebat-o pe Mariechen când a vrut să ducă teancul de fotografii înapoi în camera obscură, „nu există nici o fotografie cu tine și cu tata? Una de tipul punețiodorință?“ A tăcut multă vreme, apoi am auzit-o spunând: „Parcă n-ar fi avut și-așa destule muieri! Pentru mine asta nu însemna decât mută-ți gândul, păpușă. Trebuia doar să rezist când își dorea ceva deosebit. Apoi aveam voie să dispar în camera obscură. Cam asta a fost. De tot căcatul, porumbelule! Pentru tatăl vostru, n-am fost decât Trageopozămariechen a lui, pentru mine n-a existat nicicând mai mult de-atât“.

Omule, trebuie să fi fost tare amărâtă bătrâna.

Poate că a fost totuși iubita lui, cândva, printre picături.

Apoi am plecat de la ea spre Berlinul de Est, în Prenzlauer Berg, pentru că acolo...

Cine știe câte altele ne-au rămas necunoscute...

...și ce a fost nevoită să tragă în poză bătrâna Marie...

...pentru că tata, din punct de vedere strict profesional...

...așa că mai târziu, când citeai, nu știai niciodată ce anume e adevărat din cele povestite...

Poate că și noi, care stăm aici și vorbim, suntem doar niște ficțiuni, nu?

Asta are dreptul și știe s-o facă: să inventeze, să-și închipuie, până când ceea ce povestește devine real și aruncă umbre. El spune: „Tatăl vostru a învățat asta foarte devreme“. Și totuși știm, dragă Lena, că toată viața noastră se petrece pe o scenă. Mai ții minte cum am lăsat Occidentul mult în urma noastră și peste tot, pentru că eram în luna mai, înflorea liliacul, iar noi călătoream tot mai departe spre răsărit, și eu te-am rugat înainte de a începe călătoria prin ținuturile polone să-ți scoți din părul împletit în cuiburi nimicurile tale extravagante, fluturii și alte zburătoare, pentru că prea multe zorzoane ciudate le-ar fi putut speria pe rudele noastre kașube¹? Păcat că n-a fost și Mariechen cu noi când

1. Populație slavă din nordul Poloniei.

ședeam pe canapea între unchiul Jan și tanti Luzie, în fața icoanei cu Inima lui Iisus și tu nu mai voiai să mănânci din piftia din cap de porc. Ah, ce mândru am fost de fiica mea, câtă personalitate...

Dar pe tine, Nana dragă, te-a prins cu aparatul ei atunci când n-am putut fi lângă tine; în gând însă te țineam strâns de mână, care dispărea cu totul într-a mea. Doar Mariechen ne cunoștea dorințele. Și astfel puteam fi totuși alături de tine când, pentru a nu știu câta oară, îți pierdeai cheile casei sau bănuții. Te-am ajutat să le cauți: drumul tău spre școală era lung. Rece, spuneam eu, călduț, cald, cald, fierbinte... Și uneori găseai mai mult decât pierduseși. Plăcerea noastră pentru lucrurile găsite...

Am râs și am plâns împreună. Să ne fi văzut cum mergeam prin Grădina Zoologică și, mână în mână, ne opream la maimuțe. Oricum, am fost cu tine de mai multe ori decât spun cifrele. Numeroasele instanțee ale clipelor noastre fericite. Ah, de-ar mai exista încă fotografiile acelea format șase pe nouă în care noi doi...

Privind în urmă

Astăzi s-au adunat numai jumătate dintre copii, dar mai târziu, imediat după meciul pe care Sankt Pauli îl joacă acasă împotriva echipei din Koblenz, o să li se alătore și Taddel. Lena, în trecere prin zonă, e de față. Și Lara, care a avut frați gemeni și, în plus, copii gemeni, e de părere că ar fi bine ca măcar o dată să lipsească... Pat tocește pentru un examen, iar Jorsch se pare că nu poate veni, pentru că de săptămâni întregi lucrează la sonorizarea pentru un serial polițist. Despre Nana se știe că trebuie să fie în Eppendorf ca să ajute la nașterea copiilor și oricum nu e rândul ei, le dorește însă celorlalți o seară mai puțin dureroasă decât cea dinainte, când tema întâlnirii au fost primele suferințe ale copilăriei.

Stau cu toții în bucătăria-sufragerie. Pe pereți, acolo unde rămâne loc, sunt atârinate opere de artă contemporană. Pentru că va fi vorba despre viața petrecută împreună la țară, Jasper, care s-a întors în ajun de la Londra, unde finanțarea unui proiect de film era pe muchie de cuțit, este cel care a făcut invitația. Paulchen este și el prezent, pentru că o călătorie proiectată încă de la Madrid, unde trăiește

cu brazilianca sa delicată, a putut fi amânată. Soția lui Jasper, o susținătoare activă a picturii contemporane și mexicană militantă, s-a chinuit să-i culce pe cei doi băieți, iar acum a pus pe masă o mâncare foarte condimentată : carne tocată cu ardei iute și fasole neagră. Cu un aer serios și străduindu-se să semene doar pe departe cu Frida Kahlo, cuprinde cu privirea societatea „foarte germană” adunată în jurul mesei și spune : „Nu-l judecați pe tatăl vostru. Bucurați-vă că încă mai e printre noi”. Apoi se retrage demonstrativ. Toată lumea tace, de parcă ar aștepta să se stingă ecoul ultimelor cuvinte rostite. Abia după aceea Paulchen îi spune lui Jasper : „Începe tu”.

OK. Unul dintre noi tot trebuie să înceapă. Deci Paulchen și eu o numeam pe mama noastră Kamille¹. „Kamille, am voie?”. „Kamille, fii atentă!” Numele l-am inventat noi, căci Kamille, care era fiică de medic, vindeca pe oricine și oriunde, chiar și pe insula daneză unde mergeam în fiecare vară și culegea tot felul de plante medicinale, mai ales mușețel, pe care le usca în buchețele. Mușețelul e bun pentru ceai sau pentru prișnițe fierbinți. Nu e doar o simplă zicală că mușețelul ajută întotdeauna ! De aceea fusese poreclită așa încă de când locuiam în oraș, în Fuchspass, un cartier mai periferic, unde tata venea doar rareori, la micul dejun, ceea ce ni se părea în ordine, pentru că el și Kamille nu se mai certau de mult. Dar noul bărbat care a apărut la noi acasă

1. Mușețel (germ.).

într-o bună zi nu i-a mai spus Kamille, ci folosea numele ei adevărat, cu un diminutiv.

Și mai târziu o striga mereu „iubito“ sau „iubițico“, ceea ce pentru noi era destul de penibil.

Mie mi se părea bătrân, chiar dacă încă nu împlinise cincizeci de ani. Paulchen și cu mine îi ziceam întotdeauna „Bătrânul“, chiar și după ce ne propusese să-i spunem pe nume. Arăta ca o morsa cu mustața aia a lui. Dar n-am spus-o cu voce tare, pentru că, în fond, mi se părea un tip de treabă. Pentru tine, Paulchen, la început n-a fost ușor, pentru că tu – așa era – când te trezeai noaptea te cățărai întotdeauna în patul lui Kamille. Dar acolo se afla tot mai des bătrânul, morsa. Care a mai adus cu el și-o femeie bătrână, spunând „ea e Mariechen“. Și, drept unică explicație: „Mariechen e o fotografie deosebită, pentru că are un aparat vechi în formă de cutie, care se numește Agfa Box și care în timpul războiului a supraviețuit bombardamentelor, incendiilor și inundațiilor, de atunci însă nu mai funcționează normal, e un pic sărit de pe fix, motiv pentru care vede tot și face fotografii cu totul ieșite din comun“. Și apoi a mai adăugat: „Mariechen fotografiază lucrurile de care am eu nevoie sau pe care mi le doresc. Sunt sigur că o să facă asta și pentru voi, când o să aveți o dorință mai deosebită“.

Noi îi spuneam Marie...

Taddel, Marie cea Bătrână.

În orice caz, de-atunci încolo a fost Marie a noastră.

Mie la început mi-a fost frică de bătrână. Mi se părea ciudată și nițeluș înspăimântătoare, de parcă

aș fi presimțit că într-o bună zi avea să mă dibuiască cu aparatul ei Agfa într-un moment extrem de penibil.

Dar ce a fost atât de penibil, Jasper?

Da, dă-i drumul, povestește...

Nu-mi place să vorbesc despre asta. Zău că nu. Dar fratele meu mai mic – nu-i așa, Paulchen? – o găsea pe Marie absolut OK. Se tot minuna când ea îi făcea poze cu aparatul ei imposibil lângă gardul grădinii sau în fața duplexului în care stăteam.

Și când ne-am mutat din oraș la țară cu Kamille și bărbatul ei, mi s-a părut la fel de normal să vină în vizită cu aparatele după ea, cu toate, nu doar cu Agfa Box-ul. Acolo locuiam într-o casă mare pe care Lena o cunoaște și unde te puteai ascunde peste tot. Avea un aer din alte timpuri. Existau și niște paturi încastrate, niște alcovuri de pe vremuri. Iar în față, dând spre drum, era – cu siguranță Lena v-a povestit despre asta – o prăvălie, și ea de modă veche. Iar noul soț al mamei noastre – vreau să spun tatăl tău, Lena –, care se instalase, cu tot calabalâcul, în camera mare de la etaj, podită cu gresie galben-verzuie, ne gătea mâncăruri bizare: picioare de porc, rinichi de batal, inimi și limbi de vită. Jasper spune că nu erau rele la gust. Și de la pescăria din sat – proprietarul ei se numea Kelting, era puțin cocoșat, dar foarte simpatic – cumpăra nu numai șprot sau altfel de pește afumat, ci și țipari, încă vii și lunecoși.

Și când bătrânul apuca țiparii încă vii, unul câte unul, ceea ce se pare că nu-i deloc ușor, le tăia mai întâi capul, țăc, și apoi restul trupului lung, care încă tresărea și se încolăcea, în bucăți cât degetul.

Nu numai bucățile astea, ci și capetele ȕiparilor, care erau așezate frumos pe un tocător, erau încă vii, uneori chiar săreau de pe tocător. Și pentru că eram întotdeauna de față la măcelărirea ȕiparilor, o dată am atins botul ascuțit al unuia, iar capul tăiat s-a prins ca o ventuză de buricul degetului meu arătător, încât m-am speriat îngrozitor și a trebuit să trag zdravăn ca să-mi eliberez degetul. Toate astea, măcelărirea ȕiparilor, când aceștia alunecau adesea printre degetele tatălui vostru și povestea cu capul tăiat, Marie a noastră le-a fotografiat nu cu Leica sau Hasselbladul, pe care le folosea destul de rar, ci cu Agfa Box-ul, iar mai târziu, când a venit iar în vizită, mi-a arătat un morman de instantanee format șase pe nouă. Ei, știți și voi ce ieșea din camera ei obscură: o mulțime de ciudățenii. În orice caz, în fotografii apăreau amândouă mâinile, când dosul, când palmele, dar de fiecare buric al degetelor, chiar la degetul mare, erau prinse strâns, ca niște ventuze, capete de ȕipari. Totul arăta foarte normal, dar în același timp producea un efect straniu, ca mâinile oribile dintr-un film de groază. Exact, Lara, puteai avea coșmaruri văzându-le. Și Jasper – mai știi când ȕi-am povestit despre fotografii? – n-a vrut să creadă. „E un trucaj, doar se vede“, așa ai spus și mi-ai dat o explicație complicată despre filmele americane cu efecte speciale. Iar după asta Marie ȕi s-a părut un pic ciudată cu aparatul ei. ȕi-era pur și simplu frică de ea.

Se poate să fi fost așa. Cu toate astea mă mir, pentru că de fapt ea era foarte OK. Ne-a arătat cum

se fotografiază cu Leica. Și ție ți-a dat voie chiar și cu Hasselbladul...

M-a învățat pas cu pas totul, deschiderea diafragmei, expunerea, toate amănuntele astea tehnice. Motiv pentru care am devenit mai târziu fotograf în toată regula, cu studii de specialitate și examen la Potsdam. Și Marie a noastră a jucat un rol important în asta, pentru că am prins de la ea o grămadă de lucruri încă de foarte devreme. Iar când tatăl vostru a cumpărat casa din spatele digului, în care ea a locuit de atunci înainte, mi-a dat voie, ceea ce nu le-a permis nici lui Jasper, nici lui Taddel, să intru în camera obscură pe care și-o instalase special și care era echipată cu lumină roșie și bazine pentru developare, fixare, clătire și un multiplicator de imagini. Numai cu Agfa Box-ul nu m-a lăsat...

Cu el făcea poze pentru Bătrânul, vreau să spun, pentru tatăl vostru. Din toate pozițiile, dar cel mai adesea ținându-l pe burtă, fără să privească prin vizor.

A fotografiat capetele de ȣipari încă vii, așezate într-un semicerc aproximativ pe tocător, așa încât păreau să se întindă înnebunite spre cer, după aer – erau fix opt capete, îmi aduc aminte, și a mai făcut o serie de fotografii...

Iar bărbatul lui Kamille, vreau să spun, tatăl vostru, căruia îi spuneam pe numele mic, a gravat imagini asemănătoare pe plăcile lui de cupru, inspirându-se din fotografiile deja făcute.

Și când gravurile au fost ȣipărite pe hârtie arătau de-a dreptul halucinant, ca și cum capetele ȣiparilor ar fi crescut direct din pământ.

Gravura asta se numea *Înviere*, poate pentru că țiparii fuseseră măcelăriți pentru Paște.

Dar ce n-a fotografiat pentru el, imagini care mai de care mai stranii! Cel mai adesea, cum a spus Jasper, la nimereală, cu obiectivul ținut în dreptul burții. Dar uneori și stând pe vine sau culcată cât era de lungă pe malul Elbei.

Imaginați-vă: Paulchen al nostru țopăia mai mereu în urma ei, de pildă atunci când traversa digul sau pășunile ca să fotografieze pentru bătrân ugerile vacilor, umflate ca niște cimpoaie. Dar nu mi-a venit să cred ce mi-a povestit Paulchen cu un aer cât se poate de firesc, și anume că de fiecare țâță era lipită gura ca o ventuză a câte unui țipar gras, patru ventuze care sugeau laptele din patru țâțe. Ce-i, Lena? Nu mă crezi? Nici eu n-am crezut. Dar Paulchen s-a jurat că-i adevărat. Și mai târziu, pe placa de cupru la care lucra bătrânul a apărut exact aceeași imagine, patru țipari grași sugând din uger. Cu toate astea, poveștile pe care ni le spunea mereu erau pure invenții. De exemplu aceea cu țiparii care, mai ales noaptea și când e lună plină, sar din Stör și trec digul, apoi șerpuiesc peste pășuni până la vaci, iar acestea se întind pe iarbă anume pentru ei, de parcă i-ar fi așteptat, și țiparii se prind ca ventuzele de ugere și sug, și sug, până se satură, apoi se desprind ca să le facă loc celorlalți țipari care vin din urmă și așa mai departe. Și tu ai spus același lucru, Taddel, „Pură invenție!“, mai ales că știai multe dintre poveștile mincinoase ale tăticului tău, apoi

te-ai mutat la noi în sat, fiindcă pentru tine orașul devenise de nesuportat, nu-i așa?

E de înțeles, pentru că...

Pur și simplu ai vrut să pleci.

Eu, la drept vorbind, ar fi trebuit să fiu mulțumită, pentru că între mine și Taddel, adică relația dintre frați... Apoi totuși, după ce ai plecat...

Aveam neapărat nevoie de o nouă familie. În Friedenau mă simțeam în plus. Deranjam. Tot timpul mi se dădea de înțeles lucrul ăsta. Așa că am recurs la teroare. Mă pricepeam la asta. De fiecare dată când tata venea de la țară ca să rezolve cu secretara lui chestiuni de birou, trăgeam un show, care pe deasupra mai era și autentic, pentru că efectiv nu înțelegeam ce se întâmplă. Azi așa, mâine așa, până când în cele din urmă el a spus: „Bine, de acord, dacă mama ta n-are nimic împotriva”. Mama a plâns un pic la început, apoi a spus da. Cred că o plăcea pe Kamille. „La ea o să te simți bine, mai mult ca sigur“, mi-a spus la despărțire. Iar eu i-am dăruit prietenului meu Gottfried cei doi peruși pe care-i promisem de la tata în chip de consolare. M-am obișnuit destul de repede cu ciudata casă veche pe care o cunoșteam deja, pentru că tatăl locuise aici vreo doi ani cu mama Lenei și cu cele două surori vitrege, dar, ce-i drept, la început mai recurgeam la acte teroriste, de exemplu când am închis pisica lui Jasper și a lui Paulchen între ferestrele duble, unde a luat-o razna de frică. Recunosc, eram dus cu pluta! Fără discuție! Nu știu de ce... Pe cuvânt, Paulchen!

Se pare că pe atunci eram o adevărată pacoste... Ce părere aveți?

Ei, da, dar una peste alta ai fost un tip de treabă.

Ai avut pur și simplu nevoie de timp ca să te obișnuiești cu noi.

Totuși de mama voastră, căreia i-am spus și eu foarte curând Kamille, am ascultat, pentru că avea un fel de a fi nici prea prea, nici foarte foarte. Când Kamille spunea da, era da, când nu, atunci era nu. Chiar de la început mi-a interzis să mai folosesc cuvinte de ocară ca „handicapat” sau „scroafă turcească”¹ și chiar unele mai rele sau, mai bine zis, în maniera ei răbdătoare, m-a dezobișnuit de ele. Astfel a făcut din mine un om oarecum suportabil. Nu doar bătrâna Marie credea asta, ci și tu, Lara, când veneai uneori să ne vizitezi. Și anume, fără Joggi al tău...

...a trebuit să-l eutanasiem. Era deja bătrân. Nu mai voia de mult să circule gratis cu metroul. Zăcea numai sub scară. Și când voia să traverseze strada spre locul de joacă colț cu Handjerystrasse nu se mai uita în stânga și în dreapta. Am fost nevoită să-mi dau acordul după ce toată lumea, inclusiv prietenele mele, a spus: „Trebuie neapărat să-l eutanasiați. Nu face decât să se chinuie. Nici de zâmbit nu mai zâmbește”. Așadar am rămas doar eu. Crede-mă,

1. În orig. *Türkensau*, prin analogie cu *Judensau*, imagine antisemită datând din Evul Mediu, care îi înfățișa pe evrei sugând la o scroafă sau având contact sexual cu ea. În Coran, ca și în Tora, porcul este considerat un animal necurat și, prin urmare, prohibit.

Taddel: până și de tine mi-era puțin dor, pentru că mă simțeam singură. Jorsch își făcea ucenicia la Köln și nu scria nici măcar o carte poștală, era ca și dispărut. Iar Pat n-avea ochi decât pentru Sonja lui. Da, și apoi, cum am spus, a plecat și Taddel. Chiar dacă puteai uneori fi foarte enervant, tot mi-a părut un pic rău. În afară de asta, prima mea poveste de dragoste, cu un tip mult mai în vârstă decât mine, s-a dus pe apa sâmbetei. Era genul de bărbat cu o pasiune morbidă pentru fete foarte tinere. Cea de după mine se pare că a fost și mai mică. Nu-mi place să vorbesc despre asta. Nu! Zău că nu. Și școala, după cursul mediu, am pus-o în cui. N-aveam chef de matematică și altele. Îmi doream să devin ceramistă, dintotdeauna mi-a plăcut să dau formă unui lucru cu mâinile, cel mai adesea modelam animale, dar nu voiam să fac artă pentru artă, ca tata, ci obiecte utile și frumoase. Și pentru că în oraș nu exista un loc unde aș fi putut învăța meseria, Kamille a voastră m-a ajutat, după multă alergătură prin Schleswig-Holstein, să găsesc în Dobersdorfer See, într-o regiune foarte frumoasă, unde sora ei locuia într-o dependență a unui castel, un loc de ucenică la un maestru olar care știa o mulțime de lucruri, însă altminteri era un tip mizerabil, cum s-a dovedit abia mai târziu și despre care chiar că nu am chef să vorbesc, nu, Lena, nici acum. Oricum, m-am bucurat enorm că am găsit un loc. Și cu Kamille, care era, ca și mine, înzestrată cu simț practic, m-am înțeles foarte bine. Ea se ocupa de toate. La fel cum odinioară vă avea pe voi, băieții, dar și slujba ei de organistă

și, pe deasupra, studiile, acum avea grijă de tot ce se petrecea în casa cea mare, vizite și restul, ceea ce nu era puțin. Iar Taddel al nostru – trebuie să recunoști – era un alt om. Chiar așa a fost. Făceai mereu pe fratele cel mare și întotdeauna când vorbeai de Jasper și Paulchen spuneai „frații mei mai mici“.

Paul, pe care toți îl strigam numai Paulchen sau Paule, a mers multă vreme în cârje, de când tata, în timpul unei plimbări – nu mai știu unde –, a descoperit că șchiopăta de piciorul drept.

A fost, cum s-a dovedit, o boală perfidă a oaselor, descoperită de doctorul din sat.

Avea un nume ciudat.

Mai târziu a fost operat de un specialist din Berlin.

A durat mult până când am scăpat de cârje...

Și tata, care de-acum era mult mai liniștit acolo, la țară, ba chiar râdea ca pe vremuri și reușise în sfârșit să-și termine cartea cea groasă, voia neapărat ca bătrâna Marie să fotografieze cu aparatul ei pantoful special pe care Paulchen trebuia să-l poarte înainte de operație.

Dar lui Kamille nu i-a plăcut ideea. Și, pentru că era puțin superstițioasă, nu i-a permis lui Marie să fotografieze pantoful.

Iar bătrâna a ascultat-o și a boscorodit ceva ca o vrajă, de neînțeles.

Pantoful-de-groază a trebuit să-l port pe piciorul sănătos. I-am spus așa pentru că arăta ca din topor. Piciorul drept îmi era prins într-un cadru. Și boala pe care o aveam fusese numită după doctorul care a

descoperit-o primul. Perthes îl chema. Partea superioară a osului iliac se sfărâma lent, Kamille spunea că „se măcina“. Așa că o bucată „cât o felie de tort“, a zis Kamille, a trebuit tăiată cu fierăstrăul. Asta s-a întâmplat când încă mai locuiam în oraș. Am stat multă vreme în spital, vecin de pat cu un băiat turc care, în ciuda durerii, nu se plângea deloc și, în afară de asta, era și foarte simpatic. Kamille a spus că nu prea m-am văitat, chiar dacă zăcutul în pat era enervant. Asistentele erau cam brutale. Dar cu profesorul care a fierăstruit la piciorul meu n-am avut nici o problemă. Era cunoscut pentru că trata fotbaliști de la Hertha accidentați la genunchi sau altundeva. El mi-a repus osul în poziția corectă, ca să se poată suda. Și chiar s-a sudat, doar că a durat mult. Atâta că piciorul meu drept e de atunci ceva mai scurt. A trebuit să port pantoful-de-groază doar la început, înainte de a merge în cârje. Și abia mai târziu, când n-am mai avut nevoie de cârje, am primit un pantof cu o talpă mai groasă.

Dar erai foarte rapid.

Te descurcai de minune cu cârjele.

Am rămas cu gura căscată când am venit în vizită.

Și când mergeam prin cimitir erai chiar mai iute decât noi...

Drept pentru care Mariechen a noastră ținea morțiș să te fotografieze întruna...

A făcut un film întreg, și-apoi încă unul.

Chiar și Kamille a fost de acord.

Numai pantoful-de-groază n-a avut voie...

Până și Taddel, care altfel nu credea o iotă, a strigat înainte ca Mariechen să te fotografieze: „Pune-ți o dorință, Paulchen! Repede, pune-ți o dorință!“.

Dar pozele nu mi le-a arătat decât mie. Erau o duzină sau chiar mai multe. Se putea vedea în ele cum mergeam printr-un supermarket, cred că era KaDeWe-ul – sau Europa Center? –, pe o scară rulantă cu cârjele, uneori chiar riscant, împotriva sensului de mers. Arătam absolut senzațional. Săream mereu câte trei trepte. Iar sus și jos se afla lume care aplauda – ceea ce cu siguranță nu-mi dorisem – pentru că eram atât de bun în cârje. Am sărit chiar de pe treapta care cobora pe cea care urca. Și într-o altă serie se poate vedea cum, ajuns din nou în sat, alerg în sus și în jos pe partea oblică a digului de pe Stör. Puteam sări peste garduri. Și am reușit chiar un salt cu cârjele în mână. Dar numai în fotografii.

După asta te-ai ținut scai de ea ca un cățel, de fiecare dată când trecea digul în direcția Hollerwettern.

Am urmat-o în cârje până la digul Elbei, de unde cu Agfa ei – care, trebuie să precizăm, nu putea face decât poze la distanță mică și pe vreme frumoasă – a fotografiat, de departe și într-o zi cețoasă, vapoarele, petroliere mari și cargoboturi care veneau de la Hamburg sau se îndreptau într-acolo. De pe digul ăla a fotografiat chiar și nave de război ale Marinei Federale, dar și unele străine. Iar o dată chiar și un portavion venit din Anglia la o paradă. Arătau fantastic. N-am zis nimic, dar m-am gândit: tare aș vrea să știu...

Aș putea pune și azi rămășag că a fotografiat vapoarele pentru tata, fiindcă își terminase cartea cea groasă și acum lucra la una subțire, „pentru deconectare“, așa i-a spus lui Kamille.

O poveste care se petrecea în timpul Războiului de Treizeci de Ani, chiar înainte de încheierea lui.

Și voia să intre în atmosferă cu ajutorul aparatului.

Fiindcă pe vremea aceea se pare că și Krempe, și Wilstermarsch erau ocupate de danezi, iar în timpul războiului Glückstadt și Krempe au fost asediate, nu-mi mai aduc aminte de cine, fie de suedezi, care erau în conflict cu danezii, fie de Wallenstein, despre care bătrânul știa o mulțime de lucruri, cum ar fi că, în afară de asedii, a avut loc și o bătălie navală pe Elba. Drept pentru care, cu ajutorul fotografiilor pe care le făcea Marie de pe digul Elbei cu aparatul ei modest, fotografii ale unor nave de război moderne, presupun că toată materia indigestă de la orele de istorie trebuia să prindă viață prin câteva șiretlicuri.

Întocmai. Pentru că tata, care cunoaște foarte bine istoria, voia să știe fiecare detaliu „cât mai precis cu putință“ sau, cum i-a spus lui Marie: „Vreau să știu câte corăbii aveau suedezii și cu câte tunuri erau echipate vasele daneze...“

Ea le numea „instantanee istorice“... Și i le-a furnizat, pe rând și în serie...

... pentru că făcea tot ce dorea tata, indiferent de vreme...

Chiar și când bătea un vânt puternic dinspre nord-vest o puteai vedea stând pe digul Elbei, aplecată oblic în bătaia vântului și trăgând poză după

poză. Și Paulchen al nostru, pe atunci în cârje, era mereu prezent.

Ei, și? Kamille era de acord. Oricum, n-avea nimic împotriva ca Mariechen a noastră să vină iar cu imaginile ei imposibile...

De fiecare dată spunea: „Există o mulțime de lucruri pe care nici nu ni le putem închipui...”

Sau, uneori: „Mai târziu, când totul va fi fost povestit, o să puteți citi...”

Ne-a pus în față un morman de cărți scrise de alții. Iar apoi altele și altele.

Îmi amintesc de una care se numea *De veghe în lanul de secară*.

Dar le răsfoia doar Jasper. Citea tot ce-i pica în mână, mai puțin cărțile scrise de tata.

Pat citea la început numai revista *Bravo*, abia mai târziu ziare și chiar romane...

...dar Jorsch a citit aproape toate cărțile lui Jules Verne.

Da, asta e adevărat: erau prea multe cărți la noi acasă, așa că în ceea ce privește cultura abia mai târziu, mult mai...

Numai Jasper a fost o excepție.

El citea pentru noi toți.

Pentru mine, cu siguranță. Pe vremea aceea nu mă interesa decât revista *Șut la poartă*, pentru că toate rezultatele meciurilor...

Dar pentru noua sa carte, care nu avea să fie la fel de groasă ca ultima, încă mai era, cum spunea Kamille, „în căutare de motive”...

Drept pentru care bătrâna Marie își făcea mereu de lucru în cimitir.

Fotografia pietrele funerare vechi din jurul bisericii.

Pun pariu că după aceea, imediat ce dispărea în camera obscură, în toate fotografiile morții se târau afară din morminte și săreau în picioare, plini de viață, cu hainele lor de pe vremuri, pantaloni bufanți, poate și peruci...

În orice caz, bătrânul cu Kamille, Paulchen și cu mine – tu, Taddel, n-ai vrut să vii – am plecat cu Mercedesul nostru în regiunea Münsterului...

...de data asta fără bătrâna Marie, care poate n-a avut chef să vină, asemenea lui Taddel, sau era pur și simplu prost dispusă...

...dar i-a împrumutat tatălui tău aparatul, ceea ce nu mai făcuse niciodată...

Și când am ajuns la Telgte, a fotografiat, cu aparatul lui Marie a noastră, motivele de care mai avea nevoie...

El, care nu făcea niciodată poze, a tras câteva filme, unul după altul...

Pe atunci nu mai umblam în cârje. I-am arătat cum trebuie folosit un aparat Agfa, mă rog, să nu facă poze la nimereală, ca Marie, cu aparatul pe burtă...

Dar ceea ce prindea în obiectiv era doar o parcare cât se poate de normală și aproape goală. Nu putea ieși în poză decât beton.

Parcarea asta era o insulă, pentru că un râu o înconjura de la stânga la dreapta, iar cele două brațe se uneau acolo unde ruinele unei mori de apă...

A fotografiat și asta, ruinele morii...

Dar cel mai mult îl interesa parcare betonată, pentru că acolo – „chiar aici“, a spus el – „acum trei sute de ani se afla Brückenhof, care va fi locul faptei“. Se pare că era un fel de han pentru negustori care treceau cu marfa lor, baloturi de stofe și butoaie pline, podul de peste Ems.

„Pe atunci“, a spus tatăl tău, „era război, un război care nu se mai termina, deși la Münster și Osnabrück avuseseră loc cu ani în urmă tratative de pace.“ Și din acest motiv Brückenhoful de odinioară era plin de scriitori care ținuseră să se întâlnească exact în locul în care se găsea acum parcare aproape goală...

Și scriitorii aceștia se spune că și-ar fi citit unii altora din cărțile lor. Treburi complicate, baroce, cam așa ceva...

Și toate astea doar pentru că tatăl lui Taddel a trăit și el așa ceva, pe când era un tânăr scriitor și se întâlnea cu o sumedenie de alți scriitori când ici, când colo¹.

Trebuie să fi făcut vreo trei filme cu parcare aia. Iar eu l-am ajutat să le schimbe. Trebuie puse în lăcașul lor în așa fel încât partea roșie a foliei izolatoare să se afle în exterior. Și nu reușea cu nici un chip. Dar s-a prins repede care-i treaba. Iar lucrul cel mai important îl știe doar aparatul.

În parcare erau doar câteva persoane care ne aruncau ocheade, fiindcă îl recunoscuseră pe bătrânul care făcea poză după poză.

1. Este vorba de întâlnirile periodice ale Grupului 47.

Ne simțeam prost.

Poate pentru că li se părea cunoscut, s-or fi gândit :
Ce caută tipul ăsta cu mustață pe aici ?

Bineînțeles, Lara ! Cu siguranță și-au spus : Probabil că în beci sunt niște cadavre pe care le poate dezgropa bucată cu bucată.

Dar lui puțin i-a părut că lumea se uita la el.

Altfel, ceea ce spunea în timp ce fotografia de zor era de-a dreptul palpitant. Știa exact cum a fost cu tratativele de pace. Ce voiau suedezii să păstreze cu tot dinadinsul, ce îi interesa în mod deosebit pe francezi și cum bavarezii și saxonii erau încă de pe atunci foarte șmecheri. Și că problema fundamentală nu mai era aceea a religiei adevărate, ci negocierea diverselor teritorii. Motiv pentru care micuța insulă pe care se născuse Kamille, dar și Greifswald, orașul în care mai târziu fusese la școală și învățase să cânte la orgă, au aparținut multă vreme suedezilor. Kamille mai spune uneori și acum când e întrebată : „Sunt din Pomerania suedeză“.

Și tot din vremea aceea e și cântecul pe care tatăl lui Taddel îl cânta mereu când tu, Lena, veneai cu noi în vacanța de vară pe insula Møn și nu puteai adormi. Nu era, la drept vorbind, un cântec de leagăn. Începea cu „Mămăruță, zboară“ și se termina cu „Pomerania e-n flăcări“. Iar între astea apărea la un moment dat un vers absolut sinistru : „Roagă, roagă-te, copile, suedezul vine mâine...“

Și continua așa : „Mâna-ți smulge și piciorul, grajdu-aprinde și pridvorul“.

Hai, Lena, cântă un pic! Doar îți place atât de mult să câști.

Doar dacă și voi cântați cu mine...

Gata: „Mămăruță, zboară sus, taică-tu-n război e dus...”

Dar fotografiile pe care le-a făcut tatăl vostru cu ajutorul lui Paulchen, cele din parcare și mai apoi în oraș, unde exista o capelă cu o Madonă a pelerinilor ce vindeca nu știu ce boli, au fost toate dezvoltate în camera obscură a lui Mariechen, printr-un mijloc pe care nici unul dintre noi...

Și nici nu le-a văzut nimeni, nici măcar Kamille.

Iar tatăl tău a spus doar atât: „Sunt foarte bune. Unele puțin mișcate”.

Dar se pare că Brückenhof ieșise clar. Se vedea câte grajduri avea, dar și faptul că atât hanul, cât și grajdurile erau acoperite cu stuf și nici urmă de stricăciuni din război.

S-a umflat în pene cu talentul lui de fotograf: „Credeți-mă, copii! Într-una din fotografii apare, chiar în fața ușii de la Brückenhof, o persoană care, deși fotografia e neclară, poate fi totuși recunoscută. Cred că e hangița de la Brückenhof, o anume Libuschka, poreclită Courage”.

Și a mai mormăit ceva despre portretele care, chipurile, i-au reușit la moara de apă și în capela de la Telgte: „Pe un anume Greflinger și pe cineva care era strigat Stoffel și care mai târziu a devenit celebru i-am prins pe malul râului Ems, iar în capela grației divine pe un tânăr poet, Scheffler pe numele său, care a îngenunchat acolo și s-a închinat...”

Dar astea le-a spus abia când ne aflam, ca în fiecare vară, pe insula daneză unde Kamille se simțea foarte fericită, tăticul tău era mereu bine dispus și cel mai adesea era vreme bună.

Dar bătrânul nu prea stătea cu noi la plajă, pentru că voia să se întoarcă la mașina sa de scris Olivetti...

...și pentru că bătutul la mașină îl ținea în formă.

De fiecare dată când mergeam în vacanță pe insula Møn, venea și micuța Lena. Erăi foarte drăgălașă...

...doar că uneori ne călcai pe nervi cu teatrul tău.

Da, din păcate, dar ce să-i faci? Doar știți că lucrurile astea se exersează din timp. Dacă ar fi fost acolo și micuța Nana, despre care pe atunci nici nu știam că exista, aș fi jucat cu siguranță mai puțin teatru.

Păcat, Taddel, că n-ai fost cu noi...

...și asta numai pentru că în Casa Gärzii, pe care Kamille o închiriasse și care se numea astfel în daneză, pentru că în realitate nu era decât o colibă de văcari, nu exista apă curentă și electricitate, doar lămpi cu petrol și lumânări.

Pentru noi n-a fost o problemă.

...și serile erau chiar plăcute.

Dar nu pentru Taddel, care aprecia mai mult confortul.

Spuneai: „E ca în SBZ¹“.

1. *Sovietische Besatzungszone* – zona de ocupație sovietică în timpul Războiului Rece.

Mie, dimpotrivă, îmi plăcea foarte mult pe insulă, chiar dacă, din păcate, plângeam adesea, pentru că îmi era dor de Rieke și Mieke, surorile mele mai mari. La început, pentru că eram încă mică, tata mă lua de la Berlin. Mai târziu, când am mers la școală, am călătorit foarte curajoasă, cum au spus cu toții, de una singură, întâi cu trenul, traversând zona răsăriteană până la Warnemünde, apoi cu feribotul peste Marea Baltică și apoi pe calea ferată daneză până la Vordingborg, unde mă așteptau tata și Kamille a voastră. De fapt, aș fi putut s-o iau și pe micuța Nana cu mine, dacă surioara mea n-ar fi fost tratată ca un secret de familie. Pur și simplu nu exista! Voi, băieții, ați fost extrem de drăguți cu mine, chiar dacă uneori, cum spunea Paul, se pare că vă „călcam pe nervi“. Jasper și cu mine ne-am spus întotdeauna bancuri înainte de culcare. Mi-au plăcut dintotdeauna bancurile bune. O, da! Mergeam mult pe jos, traversam câmpiile până la plajă, unde, la rugămintea tatei, căruia asta îi făcea o deosebită plăcere, cântam mereu câte ceva în dialect, din ce învățasem la școală: „Vino, vino pe la mine. Sunt atât de singur...“¹ Sau ne plimbam prin pădurea care începea chiar din spatele casei și care mie mi se părea un codru adânc, ca-n basme, ce mă înspăimânta, iar atunci mă împiedicam de rădăcini și cădeam. Din păcate, plângeam. „Termină cu teatrul!“, striga atunci Jasper,

1. În orig., în dialectul din nord: *Kum tau mi, kum tau mi, ick bün so alleen...*

de parcă ai fi presimțit că mai târziu voi face cursuri de actorie...

Știai încă de pe atunci, spre deosebire de oricare dintre noi, poezii întregi pe de rost...

Și aici, pe insulă, în coliba de văcari care mie mi se părea ca o casă din povești, am cunoscut-o mai bine pe bătrâna voastră Mariechen. Până atunci o întâlnisem doar rareori, când tata mă lua de la mama, de două ori pe săptămână. În mansarda lui m-am jucat cu nasturii pe care el, care, cum știți, nu era genul de tată care se joacă cu copiii lui, îi împrumutase pentru mine de la Pat...

Nu-i adevărat, Lena! Eu, fratele tău de inimă, ți-am făcut rost de ei.

Nu prea contează cine, nu? În orice caz, în timp ce eu mă jucam cu nasturii, bătrâna voastră Mariechen, care pentru mine a rămas întotdeauna un personaj un pic misterios, m-a fotografiat de mai multe ori cu aparatul ei la fel de misterios, șoptind de fiecare dată; „Pune-ți o dorință, Lena-șoricica, pune-ți repede o dorință!“. Din păcate, am uitat ce-mi doream pe atunci cu atâta ardoare. Probabil, ba nu, sigur îmi doream ca tata să vină mai des și noi doi... Mă rog! Dar cutia asta misterioasă, despre care Jasper și Paulchen îmi istorisiseră o mulțime de minunății, dar și lucruri înspăimântătoare, o avea cu ea când a petrecut câteva zile cu noi pe insulă. Mai știi, Jasper, cum ne plimbam cu toții cu bătrâna voastră Mariechen peste landă până la fortăreață, cum numea tata ridicătura aceea circulară?

Sigur! Și bătrânul a spus a nu știu câta oară povestea pe care o avea pregătită de câte ori mergea la fortăreață cu oamenii care veneau în vizită la el și la Kamille. Povestea asta, pe care probabil că o știa de la învățătorul Bagge, de la care închiriaserăm casa, avea întotdeauna o introducere istorică pe care ne-o servea nouă sau altora, și anume că pe la o mie opt sute și ceva, când Napoleon domnea pretutindeni și, prin urmare, englezii făcuseră praf Copenhaga cu tunurile lor, o corvetă englezească – sau era o fregată? – a apărut în fața insulei noastre, cu intenția de a traversa strâmtoarea până la Stege, probabil ca să tragă și asupra aceluia oraș. Dar țăranii de pe insula Møn au adunat la iuțeală, cu bătăi de tobă, un detașament de apărare format din vreo cincizeci de oameni conduși de un căpitan, care de fapt era nobil, proprietarul unei moșii. În timpul nopții, aceștia au ridicat în grabă un zid circular de pământ, iar în mijlocul lui o movilă pe care au instalat unicul tun existent pe insulă. Da, chiar așa! Au făcut totul într-o singură noapte. Iar a doua zi dimineața s-au apucat să-i bubuie pe englezi cu tunul lor îndată ce vântul era favorabil și corveta încerca să-și continue drumul spre Stege. Bineînțeles, corveta – sau era totuși o fregată? – a răspuns și ea în același fel. Și au ținut-o așa zile în șir. Aproape o săptămână. După care, sâmbătă, căpitanul danez al detașamentului de apărare a insulei a trimis la corvetă o șalupă cu un steag alb și trei oameni la bord, printre care și un țăran înstărit din Udby, care a purtat tratative nu

știu cât timp cu căpitanul englez al corvetei, pentru că a doua zi, duminică, fiica lui urma să se mărite cu fiul altor țărani înstăriți din Keldby. Și dat fiind faptul că toți membrii detașamentului de apărare erau invitați la nuntă, le-ar fi fost cu neputință să țină corveta sub foc în ziua respectivă. Prin urmare, el ar dori să-i propună căpitanului englez un armistițiu și-l invită cu multă plăcere, împreună cu trei dintre ofițerii săi, ca oaspeți de onoare la nuntă. Iar apoi, de luni, vor putea continua schimbul de focuri. După o scurtă deliberare, amândoi căzură de acord că propunerea este acceptabilă și totul decurse așa cum fusese stabilit. Îndată după nuntă, în timpul căreia, după cum se poate bănuie, s-a băut pahar după pahar și s-a mâncat pe rupte, inclusiv tort cu frișcă, tunurile au început din nou să bubuie. Și povestea asta a durat până când vasul englezesc, văzând că nu poate răzbate spre Stege sau sătul de bubuială, poate și pentru că munițiile se împuținau văzând cu ochii, a făcut stânga împrejur și a plecat cu toate pânzele sus spre Sjaelland. Cât despre fortificații și șanțul din jurul lor, ca să nu mai vorbim de movila din mijloc, pe care fusese instalat tunul, mai există și azi, atâta doar că șanțul a fost năpădit de buruieni și tufărișuri. Dar tu, Lena, pur și simplu n-ai vrut să crezi povestea pe care ne-a spus-o tatăl tău, ai strigat întruna: „Minți! Iarăși minți!”. E adevărat, Paulchen?

Cum să-și amintească? Era mult mai mică decât noi.

Dar de chioșcul de pe plajă al doamnei Türk, de unde a cumpărat punguțe întregi de bomboane de lemn-dulce și batoane de lemn-dulce pentru surorile ei Mieke și Rieke, își amintește cu siguranță...

Nu! Sau doar ca prin ceață. Dar se poate să fi fost așa, pentru că tata ne spunea adesea povești de felul ăsta, mai cu seamă înainte de culcare, după ce Kamille, care a fost întotdeauna foarte drăguță cu mine, ne mângâiasse pe toți pe cap. Însă aiurelile astea trebuie să le fi auzit și tu, Lara, și apoi micuța Nana, atunci când tata îi făcea câte o vizită, din păcate mult prea rar, și se așeza pe marginea patului ei înainte să adoarmă. O mulțime de povești mincinoase! Printre ele erau totuși unele minunate – nu-i așa, Lara? Dar de data aceea bătrâna voastră Mariechen, care venise cu noi la fortăreață cu aparatul ei misterios, Agfa Box-ul, cum îi spuneți voi, a făcut o grămadă de poze, întoarsă cu spatele, cu trunchiul aplecat înainte și fotografiind printre picioare întăriturile și apa din fața lor, ce uneori era de un albastru întunecat, pentru ca în clipa următoare să strălucească iarăși ca argintul...

A făcut vreo trei filme.

Tata nu se sătura niciodată de ele.

Dar numai mie mi-a arătat câteva mai târziu, când a trebuit să merg din nou la școală. Taddel precis n-o să creadă, și poate nici Jasper, însă ele dovedeau că măcar o dată tata spusese adevărul. Pentru că apăreau acolo o mulțime de țărani din Møn, cu siguranță mai bine de cincizeci, în uniforme lor caraghioase, în spatele fortificațiilor și-al

tunului. Se vedea și corabia, cu cele două catarge ale ei și pânzele desfășurate și cu niște norișori albi în dreptul carenei, pentru că, așa cum a spus Jasper, „bubuiala“ nu înceta o clipă. Bineînțeles că erau și fotografii de la nuntă, cu invitații care dansau într-un hambar, iar printre ei ofițerii englezi și căpitanul lor cu mireasa. Trebuie că au petrecut bine, toată lumea se veselea. Mai puțin ginerele, căruia nu se știe de ce nu-i venea să râdă. Bătrâna Mariechen mi-a arătat și un portret al căpitanului danez – în ciuda tricornului său, semăna foarte bine cu cineva, îmi vine în minte învățătorul Erling Bagge, de la care tata se pare că auzise povestea asta care e, fără îndoială, adevărată. În orice caz, de atunci am crezut aproape tot ce-mi povestea tata, cu toate că uneori îmi spuneam: uite că a revenit la vechile obiceiuri, din păcate iarăși minte de îngheață apele.

Așa ne spunem și noi, care stăm acum aici și vorbim întruna, dar nu putem fi siguri ce-o să ne facă să spunem și să credem în continuare și ce va ieși până la urmă din asta...

Ar putea fi destul de penibil...

Dar la fel de bine ar putea fi amuzant...

Sau trist...

Chiar dacă nu sunt decât povești de demult, de pe vremea când eram copii și încă mai aveam dorințe...

Pune-ți o dorință! Pune-ți repede o dorință! Dar cutia lui Mariechen făcea și altceva pe lângă împlinirea dorințelor. Dacă era supărată pe voi, sau vântul sufla din direcția nepotrivită, sau o rodea altceva –

dintele războiului care nu piere, scoți unul, crește altul în loc¹ – mai ții minte, Paulchen? – în două-trei filme ne transfera pe toți în epoca de piatră. Clic-clac : și gata, dispăream departe, în negura timpului, alungați în ținuturi mlăștinoase...

Trebuie că ai văzut în camera ei obscură cum noi toți, copiii, mamele și cu mine, o hoardă întreagă, stăm în jurul focului, îmbrăcați în piei de animale, rozând rădăcini și ronțăind la oase. Un trib lăptos care-și ține întotdeauna la îndemână măciucile și toporiștile de piatră, așa încât mai târziu, adică în ultimul film, când foamea nu se mai potolea, pe bătrânul vostru tată, care oricum nu mai era bun de altceva decât să-și îndruge poveștile, l-ați...

Sau cum v-a expedit, să zicem pe Taddel și pe Jasper, care nu voiau să creadă în puterea aparatului ei, în cel mai întunecat Ev Mediu: copii osândiți la muncă silnică, puși să învârtă un scripete imens. „Puști răzgâiați“, șuiera ea și apăsa pe declanșator, o dată și încă o dată, legați cu funii cât e ziua de lungă în cușca aceea de veverițe și sub amenințarea biciului... Dar despre asta nici măcar Paulchen nu vrea să vorbească, deși a fost de față la developare ; o favoare care mie mi-a fost mereu refuzată, deși altminteri orice îmi doream ea...

1. În orig. *des Krieges nachwachsender Biberzahn* (dintele de castor al războiului).

Instantanee

Dintre cei opt copii, acum e la rând mezina. „În sfârșit“, îi spune Lena Nanei, care și-a invitat în grabă toți frații în camera ei strâmtă – parte a unei locuințe comune din cartierul hamburghez Sankt Pauli –, pentru că acum, după ce i-a ascultat îndelung pe ceilalți, a venit și vremea ei. A trebuit să împrumute de la vecini scaune, farfurii și pahare.

Pentru că au venit cu toții, e cam înghesuială în jurul mesei, pe care sunt așezate castroane cu mâncăruri vegetariene: cremă de năut înmulțită cu ulei, salată de vinete cu mirodenii, orez în foi de viță, frunze de andivă de muiat în cremă și în salată, măsline și lipie turcească. De băut, suc de mere nefiltrat. Și în mijlocul mesei, lângă florile puse în pahare, sistemul de sunet pe care tatăl l-a lăsat în seama lui Jorsch.

Afară plouă mărunț, confirmând părerea tuturor că vara a fost ploioasă, chiar prea ploioasă. Nana încă ezită, nu vrea să fie prima care „să-și golească tolba“, cum îi propune Lena. La început vorbește cu o voce stinsă și mult prea repede, astfel că Taddel – sau poate Jorsch – găsește de cuviință să-i recomande

„un ritm mai domol“. Povestește despre nașteri reușite, în câteva paranteze scurte despre stresul de la clinică, unde, ca peste tot, e lipsă de personal, deci despre cotidianul unei moașe și numai în trecere despre mult prea scurtele zile de concediu petrecute la Antwerpen: „Ah, ce bine ne-am simțit acolo, doar noi doi“.

Plină de grijă pentru surioara ei – și înainte ca Pat și Jorsch să-și dea drumul la gură sau Jasper să înceapă să vorbească despre problemele producției actuale de filme – Lara, de care ascultă cu toții, spune: „Lucrurile încep să se aranjeze, pentru că iubitul tău flamand îți face foarte bine, după părerea mea. Se vede cu ochiul liber. Ești mult mai deschisă. Hai, începe!“ și, ce minune, Nana își drege glasul.

Cum știți cu toții, în principiu prefer să ascult. Din tot ce ați trăit sau ați fost nevoiți să îndurați eu n-am știut absolut nimic. Ca și Lena, care n-a avut habar de existența mea până când tatăl nostru i-a spus – ea avea deja doisprezece sau treisprezece ani, iar eu șapte sau opt –, poate și pentru că nu-și mai putea păstra secretul doar pentru el: „Știi, ai o surioară foarte drăgălașă“ sau cam așa ceva. Era mult prea târziu când a făcut această mărturisire. Deci am crescut singură la părinți, chiar dacă știam că am mulți frați și surori și, cu toate că ne vedeam doar când și când, ați foarte drăguți cu mine, zău. Dar Pat și Jorsch erau deja plecați la școlile lor de meserii și tu la fel, Lara, pentru că voiai să devii

ceramistă, ceea ce mi s-a părut foarte frumos, fiindcă și mie îmi place să fac ceva cu mâinile... Iar tu, Taddel, pe care abia dacă te cunoșteam, trăiai la țară, cu Jasper și Paulchen, iar ei de fapt nu erau frații mei adevărați, chiar dacă în principiu voi doi – nu exista, cum spunea tata mereu, nici o diferență – făceați parte din familie. Numai eu nu, din păcate. Am fost cel mai adesea singură, dar în secret mi-am dorit o familie adevărată, una în care să-mi fie bine, vreau să spun, mai cu seamă atunci când tata venea pentru scurt timp în vizită și nu făcea altceva decât să vorbească cu mama despre cărți și despre scrierea cărților și despre cărți uitate sau interzise, până când spuneam: „Mai sunt și eu pe aici!”. Totuși mergeam adesea toți trei, iar asta îmi plăcea, undeva să mâncăm înghețată sau să cumpărăm câte ceva pentru mine, dar eu nu voiam asta, pentru că nu mi-am dorit niciodată haine sau jucării, nici măcar păpuși Barbie, ci cu totul altceva, ceva ce nu se putea cumpăra. Apoi, când am început să merg la școală, la început mi s-a părut interesant să am părinți atât de bătrâni, care aveau atâtea să-și spună, și nu unii tineri, ca restul copiilor din clasa mea. De fapt, ei doi își povesteau mereu aceleași lucruri, de parcă ar fi trăit împreună de-o veșnicie. Și de obicei era vorba despre persoane care scriau cărți sau le scriseseră odinioară sau scriau doar despre cărțile altora. O dată, îmi aduc aminte, am fost toți trei, cu mămica mea la volan, dincolo, în Berlinul de Est, de unde a luat de la cineva, în secret, ceva interzis,

ceva ce promitea să aibă succes și care mai târziu, în Vest, trebuia să devină o carte. A fost foarte palpitant, pentru că cineva ne-a urmărit imediat după controlul la graniță, și la dus, și la întors. „Ăsta-i un turnător“, a spus tata, „instituția lui îl plătește pentru ceea ce face.“ Dar adesea făceam ieșiri absolut nevinovate, pe la bâlciuri, unde erau o sumedenie de chioșcuri și carusele, pentru că tatei îi plăceau foarte mult bâlciurile. Așa am ajuns și la sărbătoarea franco-germană, cel mai mare târg dintre toate. S-a ținut la Tegel, iar eu m-am dat de nenumărate ori cu tata în caruselul cu lanțuri. Doamne, ce frumos a fost! Nu ne mai săturam. Încă o dată și încă o dată ne învârteam în aer. Doar știți că era înnebunit după caruselul cu lanțuri, ca și mine. Numai mama nu voia să vină cu noi, pentru că îi era frică. „N-o să mă urcați în el nici moartă“, spunea ea. Și nici bătrâna voastră Mariechen, pe care am văzut-o atunci pentru prima dată, fiindcă tata o adusese cu el la bâlci și de care, la fel ca și ție, Lena, îmi era puțin teamă, pentru că se ținea mereu deoparte și privea, nu a vrut sub nici un motiv – „nici măcar pentru un milion!“ – să se suie cu noi în carusel. Dar mai apoi ne-a tot fotografiat pe ascuns pe mine și pe tata, ne-a făcut o mulțime de instantanee cu aparatul ei despre care sora mea mai mare – nu-i așa, Lara? – mi-a povestit o sumedenie de minunății, dar și lucruri înspăimântătoare... Cum zburam și ne învârteam prin văzduh și eram amândoi fericiți. El în spatele meu, deasupra, dedesubt, uneori chiar alături, așa

încât, scaun lângă scaun, ne puteam ține de mână. Ne-am și învârtit unul în jurul celuilalt, o dată la stânga, și încă o dată la dreapta, pentru că nu mi-era teamă, credeți-mă, nici măcar un pic, atâta timp cât tata era acolo și-l aveam numai pentru mine. Ah, ce fericită am fost! Dar mai apoi, când mama și cu mine am văzut instantaneele aduse de tata, venit pentru scurt timp în vizită, ne-am minunat amândouă și la început nu ne-a venit să credem că în toate fotografiile era și mama cu noi, plutind prin văzduh ca prin minune, pe aripile largi ale moriștii de scaune zburătoare, așa cum mi-am dorit dintotdeauna în taină : noi trei, ca o adevărată familie. El în spatele meu, ea în fața mea și eu la mijloc, apoi invers. Ah, cât era de frumos. O senzație de căldură și protecție, pentru că eram foarte aproape unul de altul. Puteam să ne ținem de mână. Dar mama, care în toate fotografiile râdea din toată inima, ba chiar țipa de bucurie și puțin și de teamă, a devenit dintr-odată foarte serioasă și la obiect. A vorbit despre „iluzie optică“ și „realitate falsificată artistic“. Dar până la urmă tot a început să râdă : „Asta pățești dacă te învârți prea mult în caruselul cu lanțuri și nu te mai saturei...“ În schimb, despre o surioară pe care o chema Lena și care era doar cu câțiva ani mai mare ca mine bătrâna voastră Mariechen nu mi-a suflat nici o vorbă, nu știu de ce. Iar mama a făcut cel mult câteva aluzii. Dar mai târziu, mult mai târziu, când bătrâna Mariechen nu mai era, eu aveam paisprezece sau cincisprezece ani și noi, Lara și cu

mine, ne cunoșteam mai bine – deveniserăm chiar prietene bune –, tata m-a dus pentru prima dată la Grădina Zoologică, unde ne-am învățat în cerc cu barca o oră întreagă. Mie mi-a dat voie să vâslesc și el a vorbit, dacă mi-aduc bine aminte, despre persecutarea hughenotilor, despre noaptea Sfântului Bartolomeu, când au curs râuri de sânge și despre o mulțime de alte lucruri îngrozitoare. Apoi am trecut în Berlinul de Est, ceea ce acum, după căderea Zidului, era posibil; ne-am dus în Treptower Park în căutare de motive, cum spunea el. Ne-am distrat teribil! Ar fi trebuit să ne vedeți: acolo era un fel de bâlci și de trei ori la rând ne-am dat în montagne-russe, nu doar fiindcă tatei îi plăcea în montagne-russe la fel de mult ca și în carusel, ci și fiindcă, spunea el, avea nevoie neapărat de acest motiv pentru o carte care nu era nici pe departe terminată, dar în care apărea ca personaj principal un bătrân pe nume Fonty¹, iar acesta venea la Grădina Zoologică cu nepoata lui franțuzoică și trebuia să se dea în montagne-russe, să vâslească și să facă mai știu eu ce alte lucruri. De asta ne-am dus în Treptower Park, unde a cumpărat bilete pentru două ture, una după alta. Dar montagne-russe s-a dovedit a fi cam bătrâior. Era de pe vremea RDG-ului. Suspina și icnea la curbe, încât credeam că o să-și dea duhul din clipă

1. În orig. *Der Fall Fonty* – amplă culegere de material documentar pentru romanul *Un câmp prea departe*, apărut în 1995.

în clipă. Însă bătrâna Mariechen nu mai trăia pe atunci și deci nu putea fi de față, altminteri în principiu ar fi fost cu noi, dacă într-un mod atât inexplicabil nu și-ar fi... Ei, știți și voi ce bănuiesc... Atunci tata a spus : „Cine știe ce-ar fi văzut Mariechen cu cutia ei ...“ El se gândea, de bună seamă, la dorințele tainice care uneori se împlinesc, ca odinioară în caruselul cu lanțuri, când mama, tata și cu mine, sus, în văzduh...

Știm asta ! Nu numai cu tine, ci și cu Paulchen, cu Lena, da, și cu mine voia bătrânul să se dea în montagne-russe când eram cu toții – mai puțin Taddel – în vacanță pe insula Møn și, ca de fiecare dată, în program era și o zi petrecută la Copenhaga. Era în regulă, avea cele mai bune intenții. Atunci ne-am dus cu Kamille la Tivoli, unde era multă înghesuială și niște carusele incredibile. Dar nici unul dintre noi n-a vrut să se dea în montagne-russe.

În afară de el.

A fost foarte dezamăgit de noi.

Cum spuneam : voia neapărat să se dea în montagne-russe, care era supermodern, cu niște viraje demente și un coborâș foarte abrupt, arăta destul de periculos. Roata mare sau altceva mai liniștit n-ar fi fost nici o problemă pentru mine. Chiar și caruselul cu lanțuri, în care a vrăjit-o pe Kamille să se suie, dar în montagne-russe, am mai spus, n-a vrut să se dea nici unul dintre noi, nici măcar Paulchen, care altfel îi cânta în strună. Și când în sfârșit m-am lăsat convins și a făcut cu noi o tură în montagne-russe,

am vomitat imediat după aceea după un chioșc, în tufișuri. Din fericire, Marie nu era de față cu aparatul ei. Cine știe ce ar fi scos din asta, pentru că am vomitat îndelung.

Cu toate astea, mare păcat că n-a fost cu noi la Tivoli – a rămas acasă cu câinele, care era de fapt al meu.

Dar întotdeauna când se lansa la apă un vapor din șantierul naval de la noi din sat, bătrâna Marie stătea cocoțată pe dig și, în picioare sau așezată pe vine, prindea exact momentul alunecării pe chilă.

De cele mai multe ori era cu ea și Paula noastră, pe care o îndopa pe ascuns cu gălbenuș de ou, ceea ce nu-i prea plăcea lui Kamille.

Eu aveam voie să-i car geanta cu filme. „Ești asistentul meu, Paulchen“, spunea ea.

Vapoarele care se lansau de pe șantierul nostru naval erau vase de coastă cu motor – așa e, Taddel, se numeau *kümos*.

De fiecare dată era mare sărbătoare. Se aduna o întreagă mulțime. Oameni obișnuiți din Wewelsfleth, dar și politicieni. Desigur că primarul, care se numea Sachse, stătea sus pe podium. Se țineau discursuri. Chiar și când ploua. De obicei o femeie cu pălărie, așa cum se obișnuiește la botezul navelor, arunca de pe podest o sticlă de șampanie, care se izbea de proră. Și în tot acest timp toboșarii și scripcarii satului cântau cu foc. Dar pe Mariechen n-o interesa partea asta. Era concentrată asupra navei, cum luneca încet, apoi prindea viteză și se năpustea în râul Stör,

iscând un val uriaș, apoi se oprea liniștită într-un ochi de apă chiar înainte de a atinge malul celălalt, unde stuful era des. Făcea două sau trei filme, fie cu aparatul atârnat la gât, fie stând pe vine, pe ploaie sau pe vreme bună. Numai cu vaporul. Și eu o ajutam să schimbe filmul. „Instantanee“, așa le numea ea. Apoi se ducea ață în camera obscură, în căsuța din spatele digului...

De aceea i se și spunea așa: „Casa din spatele digului“.

A cumpărat-o tata când, imediat după cartea cea groasă, a fost gata și cea subțire. Așa făcea întotdeauna când noua lui carte era un succes și intra în librării.

Nu înțeleg, nici unul dintre noi nu înțelege, cum de reușea să scrie un bestseller după altul, indiferent ce comentau criticaștrii la adresa lor.

„Tatăl vostru“, spunea Mariechen, „dă importanță banilor numai în măsura în care îi permit să nu depindă de nimeni. Pentru el însuși nu-i trebuie mai nimic: tutun, ceva linte, hârtie, din când în când o pereche nouă de pantaloni...“

Și când a cumpărat casa din spatele digului, mi-a spus: „Altfel o cumpără șantierul naval, o demolează și ridică în locul ei un depozit din beton cu acoperiș de tablă ondulată“.

Asta a auzit-o de la Sachse, primarul, care se preocupa de aspectul satului său.

De aceea tata a trebuit să liciteze repede peste suma pe care o oferise șantierul. „Merită să rămână

în picioare“, a spus el. „Are cu siguranță două sute de ani. Ar fi mare păcat.“

Dar probabil că a cumpărat casa din spatele digului pentru că în Casa Prefectului era prea mult zgomot. Prea multă foială pe trepte în sus și în jos. Pentru că mereu erau prieteni de-ai noștri care veneau și plecau. Sunt convins că numai din acest motiv bătrânul și-a instalat atelierul în casa din spatele digului, cu pupitrul, lădița cu lut, roțile de olar și tot calabalâcul.

Pleca dimineața la lucru, venea la cafea, apoi dispărea din nou.

Așa a fost și atunci când își ținea șobolanul în cușcă.

Voia să fie doar el singur cu șobolanul său. Chiar și Kamille îl vizita rar.

Nu e adevărat. Șobolanul a apărut mai târziu, mult mai târziu...

Dar să fie singur cu sine a vrut dintotdeauna, peste tot, chiar și în casa din Friedenau, odinioară...

Probabil că își dorea de mult un șobolan, cu care singur...

Eu am fost totuși adesea cu el la casa din spatele digului, pentru că Mariechen a noastră își avea camera obscură lângă intrarea din spate, într-un șopron, iar Kamille îi amenajase o locuință foarte plăcută în șandramaua aia veche. Și numai eu aveam voie uneori, după ce-mi spălam mâinile cu săpun, să intru în „sfânta sfintelor“, cum își numea ea camera obscură. De fiecare dată era foarte palpitant. Aici am putut

vedea ce fotografiase cu Agfa ei de pe dig, pe cuvânt, fără nici un trucaj, fără nici o păcăleală, când se lansa la apă câte un vapor nou... În orice caz, folosea o substanță de developat absolut obișnuită. Și pentru că Mariechen era de față la fiecare lansare, se putea afla după aceea, de îndată ce erau gata și apte de navigare, unde se afla fiecare dintre acele vase numite *kümos*, la Rotterdam sau în jurul Iutlandei, chiar și atunci când valurile erau foarte înalte. Și despre unul dintre ele – nu mai știu cum se chema – Agfa Box-ul a știut dinainte că în dreptul insulei Gotland acesta se va răsturna, apoi se va scufunda. În opt sau chiar mai multe fotografii se putea vedea cum containerele, pe vremea aceea de furtună, începuseră să se miște pe covertă, alunecau tot mai mult, până când nava s-a înclinat într-o parte cu containere cu tot, dintre care cel puțin două se rostogoliseră deja peste bord, și s-a răsturnat, o vreme a mai plutit cu chila în sus și dintr-odată a dispărut, lăsând în urmă doar câteva boarfe, butoaie și alte cele... Nu mă credeți? Chiar așa a fost. Se vedea clar: s-a dus naibii cu totul! Mai târziu au scris și în *Wilstersche Zeitung*. Ne-a citit Kamille cu voce tare, da, tot ce camera obscură știuse dinainte. Au fost chiar și trei morți, i-au pescuit mai târziu în Suedia... „Of, Doamne! Of, Doamne!“, a strigat Mariechen când, în timp ce developa filmele, a devenit tot mai clar ce se va întâmpla cu nava în viitor. „Nu povesti nimic despre asta în sat“, a șoptit ea, „altfel fac din mine o vrăjitoare. Nici n-a trecut așa de mult de când

oamenii îi ardeau pur și simplu pe cei de teapa mea. De lemne de foc n-au dus lipsă. Niciodată. Nici o rugă nu folosea la nimic. Se întâmpla în doi timpi și trei mișcări.“ Și după un timp a adăugat: „Nu s-a schimbat mare lucru de atunci“.

Asta auzeam de fiecare dată când făcea pentru tata „instantanee istorice“, cum le numea ea: „Nu s-a schimbat mare lucru de atunci, doar moda“.

Și într-o bună zi a făcut pentru el o serie de fotografii cu camera mare din Casa Prefectului, în care nu se afla nici un suflet de om, astfel că se puteau vedea toate dalele de gresie galben-verzui, iar după aceea – e adevărat, Paulchen? – și-a atârnat în bucătărie fotografiile proaspăt ieșite din camera obscură, în care se vedea, în mijlocul camerei, o masă lungă în jurul căreia ședeau vreo zece moșnegi îmbrăcați în ținute ciudate.

Fumau toți din niște lulele lungi de lut.

Și în capul mesei ședea tata pe post de prefect, cu surtuc și perucă buclată.

Tare aș vrea să știu cum reușea să creeze asemenea scene virtuale fără mijloacele tehnice care sunt necesare astăzi, doar cu aparatul ei...

Așa a fost, Jasper, numai cu aparatul ei. Și când Mariechen a noastră a fotografiat seria cu pietrele de mormânt înzorzionate din fața bisericii, tatăl lui Taddel apărea în chip de popă, cu un uriaș guler alb și sutană neagră, mergând în urma unui coșciug. Mai știi? Noi trei și Kamille, care arăta ca o văduvă îndurerată, ne târam greoi în urma sa...

În pantaloni negri bufanți și cu niște pieptănături, să mori de răs.

Și scena asta nici măcar nu arăta ciudat, părea un film de epocă.

Dar cine zăcea în coșciug se poate doar presupune.

Nici măcar aparatul de fotografiat n-a știut.

Poate doar șobolanul, care a dat ortul popii când tata a terminat cartea cu frățâne-său¹.

Și pe care l-a mai păstrat o vreme în frigiderul bătrânei Marie.

L-a păstrat țeapăn în congelator, cu siguranță avea de gând să-l dezghețe cândva pentru aparatul de fotografiat...

Acum mințiți cum numai tata minte...

Dar chiar așa a fost!

Aș mai putea să vă povestesc și alte lucruri trăs-nite, pentru că eram aproape întotdeauna prezent când își developa instantaneele, dintre care unele erau deosebit de simpatice. Prin ea, până și șantierul naval a intrat în istorie, pentru că așa cum casa noastră se numea Casa Junge, șantierul, înainte de a se chema Peterswerft, a purtat multă vreme numele proprietarului său, maistrul constructor Junge. Și de pe șantierul Junge s-au lansat o sumedenie de baleniere. Vasele acestea, cu un echipaj format din

1. E vorba despre romanul *Die Rättin* (Șobolanca, 1986), compus din mai multe episoade narative, în care povestitorul dialoghează cu un șobolan de sex feminin despre soarta omenirii care s-a autodistrus din pricina nerespectării principiilor de bază ale existenței.

oameni din sat, au ajuns până în Groenlanda și înapoi. Și tocmai acest tip de ambarcațiuni, care, după o lungă traversare, reveneau în port urcând pe râul Stör în momentul fluxului, au fost prinse, nu mă întrebați cum, în vizorul aparatului de fotografiat al bătrânei Marie, cocoțată pe dig, iar în pozele respective apăreai, cum nu se poate mai clar, chiar tu, Taddel; mereu am vrut să-ți povestesc despre asta, crede-mă: tu îmbrăcat în mus, purtând o bonetă cu pompon. Trebuie să-ți fi fost grozav de frică în largul mării, mai ales când era furtună cu valuri mari. Păreai complet terminat. Ca o zdreanță. Și, bineînțeles, căpitanul balenierei era chiar tăticul tău, cine altul!

Ei, și? Nu mă mir deloc. Când eram mic am fost ferm convins că, înarmat cu un harpon, el, atunci când era pe drumuri în campanie electorală, cum eu nu înțelegeam din cuvântul respectiv decât referirea la balenă, trebuie să...

Faza amuzantă e că tatăl tău, într-o altă serie de instantanee istorice, apare în postura de constructor de nave.

E logic, pentru că apare și în toate cărțile lui, ba într-un rol principal, ba într-unul secundar, costumat când așa, când altminteri, și uneori abia dacă-l poți recunoaște, dar întotdeauna de parcă ar fi vorba de el, în primul rând sau doar în treacăt.

De aceea într-una dintre fotografii, pe care Marie a mărit-o, ceea ce nu făcea niciodată, stătea la masă,

în rolul maistrului Junge, în camera mare podită cu gresie. În fața lui, pe masă, e o machetă în miniatură a celebrelor sale baleniere, semănând cu modelele pe care le poți vedea la Muzeul Naval Altona. Are o barbă neagră și răsfirată și o bonetă țuguiață pe cap.

Și, de bună seamă, o pipă.

Tot ce se poate. Și noi trei stăm împrejurul lui, de data asta ca ucenici de pe șantier. Și în spatele nostru se văd limpede toate cahlele, care, chipurile, veneau din Olanda...

Era faianță de Delft, alb-albastră, ceea ce nu se putea distinge în fotografiile făcute cu Agfa Box-ul. Dar tu n-aveai de unde să știi pe atunci, Paulchen, că plata căpitanilor de pe baleniere se făcea cu cahle de Delft. Iar ei, la rândul lor, plăteau în cahle o parte din prețul noilor baleniere. Astea erau un soi de valută. Am citit asta într-o carte despre vânătoarea de balene. Așa au ajuns cahlele în casa noastră, sau cel puțin asta cred eu.

Încă se țin bine.

Unele cu mori de vânt și fete care păzesc găște. Dar și unele cu scene din Biblie.

Pe acelea, mai știți, ni le-a explicat Kamille, pentru că ea știe totul despre poveștile din Biblie...

Și bătrâna Marie a trebuit să fotografieze pentru tata fiecare cahă cu povești biblice în parte, ca să nu ducă lipsă de material.

Erau unele cu nunta din Cana. Și cu Iacob lup-tându-se cu îngerul. Și tot ce s-a mai întâmplat:

Cain și Abel, tufișul în flăcări. Și, bineînțeles, Potopul, pentru că bătrânul avea urgent nevoie de astfel de povești de groază, anume pentru cartea sa cu șobolani, în care...

Să te tot minunezi, Atze, ce aventuri au trăit cei trei în satul lor, în timp ce eu, la ferma mea, nu aveam de-a face decât cu vaci de dimineața până seara, vaci și iar vaci...

Sau eu în Köln, la școala de meserii...

Totuși, pentru mine n-a fost deloc OK. A fost mai degrabă plicticos ce se petrecea în cotlonul nostru prăpădit...

Dar Taddel și Paulchen s-au obișnuit foarte bine cu viața de la țară. Cel puțin așa mi s-a părut mie când veneam, ceea ce se întâmpla rar, să petrec acolo sfârșitul de săptămână, căci nu se prea întâmpla ca maistrul să-mi dea liber.

Am participat la sărbătorile sătești.

În Wilster se ținea și-o chermeză.

Exista și o discotecă, în care mai târziu...

Ar fi trebuit să fii cu noi, Nana, pentru că la bălci exista chiar și un carusel cu lanțuri, unul de modă veche...

Da, chiar, de ce n-ai venit nici măcar o dată în vizită...

Pentru că...

Ai fi putut să te dai zece ture la rând cu tatăl tău...

Pentru că eu...

Și Mariechen a noastră cu siguranță v-ar fi fotografiat pe amândoi cu aparatul ei...

Nu s-a putut, pentru că...

V-ați fi ținut de mână...

Ei, Kamille...

Sau tata...

Încetați! Terminați odată!

Dar mie mi-era bine cu mama, chiar dacă mi-am dorit uneori în secret ceva ce, din păcate, nu s-a putut împlini. Cu toate astea vă ascult cu drag când povestiți ce lucruri minunate sau scamatorii făcea Mariechen a voastră, sau bătrâna Marie, cum o numește Taddel, cu aparatul ei de fotografiat: o mulțime de instantanee în care trecutul revine din nou la viață...

Ce spui, Atze? Cunoaștem! Făcea așa ceva încă de când eram noi mici. De mult, când ni s-a alăturat Taddel, și cu destulă vreme înainte ca Lara să-l primească pe Joggi al ei.

Pe atunci voi, Lena și Nana, nu existați nici măcar în proiect...

Nu era nici un fel de talmeș-balmeș și nici nu se punea problema care și cu cine a început...

Bătrâna Marie a fotografiat casa noastră în între-gime, pe dinăuntru și pe dinafară, pentru ca tata să poată vedea cine a locuit acolo odinioară și a pictat în mansardă, unde acum își instalase el atelierul. A fost un om care mai târziu a devenit celebru, și asta datorită unui tablou deosebit. Era un pictor de peisaje marine. Vapoare cu trei catarge și cu toate pânzele sus, dar și transatlantice. Apoi mai ales nave de război, cuirasate și alte ambarcațiuni asemănătoare,

iar asta când a izbucnit Primul Război Mondial, iar flota noastră și cea a englezilor s-au scufundat reciproc în Marea Nordului. Erau imagini de la Dogger Bank și din bătălia de la Skagerrak, unde s-au prăpădit o mulțime de flăcăi. Dar a pictat și un tablou despre bătălia din Insulele Falkland. Astea se află foarte departe, în sud, spre Argentina. Se puteau vedea resturile unui crucișător german; se numea „Leipzig“. În fundal pufăiau nave engleze. Iar în față, în valuri, se afla un marinar pe o chilă sau o bârnă groasă rămasă de la crucișător. Acesta flutura cu o mână sau cu amândouă un drapel care semăna cu cele pe care le fâlfâie azi capetele rase de dreapta, când vor să apară la televizor. Tabloul se numea *Ultimul matelot*.

Și exact de acest tablou și-a amintit aparatul Agfa Spezial a lui Mariechen...

Normal! Pentru că putea să privească în trecut.

Îmi aduc aminte cum Mariechen fotografia de la fereastra mare ceea ce era în față, dar în același timp privea înapoi peste umăr...

Și tot așa anapoda stătea uneori la noi în sat, pe dig, privind înapoi, dar cu aparatul îndreptat înainte, de parcă în urma ei ar fi fost trecutul, iar în față doar aer. Arăta complet aiurea.

În orice caz, tata a văzut în fotografii tabloul încă aflat pe șevalet, pentru că nu era terminat. În fața lui stătea pictorul cu o paletă și pensule în mâini. În spate se zărea fereastra mare din atelierul tatei. Și, mă credeți sau nu, alături de pictor stătea cineva

care purta o uniformă plină de decorații și avea o mustață în furculiță...

Iar când am întrebat-o pe Mariechen „Cine-i ăsta?“, mi-a spus „Bătrânul Wilhelm, împăratul de atunci“.

Apoi l-am întrebat pe tata, care a răspuns – îmi amintesc și acum – „E adevărat ceea ce v-a povestit Marie, odinioară uite-așa venea și pleca împăratul. Câte ceva stă scris și în cronica orașului Friedenau. În mansarda mea, Wilhelm al II-lea l-a vizitat pe Hans Bohrdt, pictorul de peisaje marine. Și în fața casei stătea de pază numai un singur polițist, purtând casca cu bold“.

Chiar și pe acesta l-a readus la viață cu optica ei specială. Îl vedeai luând poziție de drepti când Majestatea Sa a părăsit casa noastră.

Mult mai târziu, în timpul următorului război mondial, atunci când celălalt atelier al său, care se afla în Dahlem, a ars până-n temelii, pictorul a început să sufere de neurastenii și a murit curând după aceea, sărac și uitat de toți, într-o casă de bătrâni.

Se spune că bătrânul împărat i-ar fi dat sfaturi pictorului: „Aici mai lipsește o jerbă de spumă pe val“ sau cam așa ceva. Motiv pentru care pictorul – cum îl chema? – da, așa – s-a grăbit să-și îmbunătățească tabloul. Îți dădeai seama comparând imaginile între ele.

Atât de precisă era memoria aparatului ei.

Poate că ceea ce avea deosebit era nu numai faptul că împlinea dorințele, ci că putea înregistra, ca un

computer, tot trecutul, chiar dacă pe atunci nu existau hard-diskuri și CD-rom-uri.

De asta am sâcâit-o pe Mariechen: „Ce e așa special înăuntrul cutiei?“. Dar ea n-a suflat nici un cuvîntel de răspuns. „Nu vreau să știu, Pat. E o enigmă. Basta!“, a spus ea. „Important e că aparatul meu vede ce s-a întîmplat și ce se va întîmpla.“

Pentru că tot ceea ce s-a întîmplat după aceea cu casa noastră, Agfa Spezial a știut întocmai, și anume că în următorul război prin acoperiș au trecut bombe incendiare aruncate de englezi sau de americani, înainte de a face totul una cu pămîntul cu minele lor aeriene și bombele explozive.

Dar focul a fost stins foarte repede, așa că atunci când tata a cumpărat casa, nu erau alte urme decât niște scînduri carbonizate în mijlocul podelei atelierului său.

Dar aparatul Agfa Spezial a făcut din nou un flash-back foarte exact.

E adevărat. Se putea vedea cum bombele incendiare...

Din acelea cilindrice.

...asta ziceam, încă mai pâlpâiau și cum cineva – un alt mîzgălici, care luase locul pictorului de marine – arunca dintr-o găleată nisip peste foc...

Era prea mult fum peste tot, așa că omul cu găleata nu a putut fi recunoscut. Dar știu că tata a povestit mai apoi probabil a suta oară istoria aparatului: „Nu trebuie să te miri, Jorsch, că aparatul arată ce s-a întîmplat. A supraviețuit incendiului

care a distrus complet atelierul lui Marie. Nu numai camera obscură, ci și toate catrafusele ei și ale lui Hans pe care...”

Și continua întotdeauna: „În vremea aceea, pe front, Hans a fotografiat cu Leica lui ceea ce tocmai se întâmpla. La început războaie-fulger și înaintări victorioase, mai târziu doar retrageri...”

Leica mai există și azi. Și Hasselbladul...

Dar ele nu puteau vedea nici în urmă, nici înainte, ca aparatul ei. Doar ați fost martori, ca și mine: la început povestea cu cobaiul, apoi cu Joggi al meu. Chiar și cu Lena, când bătrâna Marie a făcut din ea o excelentă actriță de comedie. Deși tu ai fi preferat roluri tragice, cu lacrimi, disperare și altele...

Pentru Jasper și Paulchen trebuie să fi fost îngrozitor când a fotografiat vaporul care mai apoi, pe furtună...

...la fel a fost și pentru mine când mi-a prezentat viitorul sub forma unui rol de dădacă de comedie... Nu! Eu mă văd cu totul altfel... De exemplu...

Dar mama și cu mine, la fel ca voi cu vaporul scufundat, am văzut și imagini din viitor, iar asta era minunat. Un viitor pe care merita să-l trăiești, pentru că, deși am cunoscut-o pe bătrâna voastră Marie doar spre sfârșit și o vedeam numai atunci când tata venea în vizite mult prea scurte și-o aducea cu el, ne-a arătat ceea ce aparatul ei, care privea nu doar înapoi, ci și înainte, știa deja. De pildă, ne-am plimbat odată toți patru, într-o zi cu soare, de-a lungul Zidului, care pe partea noastră era deja

plin de mâzgălituri, simboluri ciudate și figuri absurde. Am mers până la locul unde, chiar în spatele Zidului, se înălța partea superioară din Poarta Brandenburg. Dar când am plecat mai departe, bătrâna voastră Mariechen ne-a așezat pe toți trei, pe mama, pe tata și pe mine la mijloc, cum mi-am dorit întotdeauna, exact în fața zidului pestriț și, ținând aparatul în brațele întinse, a făcut poză după poză, fapt care mamei i-a stârnit râsul. Și apoi? O, minune! Când, la următoarea vizită, tata ne-a arătat ceea ce aparatul făcuse posibil, am văzut că în toate instanțele – incredibil! – zidul era dărâmat. În fiecare fotografie câte puțin, până când în ultima, tot cu mine în mijloc, se vedea o deschizătură lată cât un dulap, iar din bucățile sfărâmate în zigzag ieșeau la iveală armături de fier îndoite. Prin deschizătură, dincolo de noi, puteai privi nestingherit peste zona morții până departe spre răsărit. Vă mirați, nu-i așa? Numai Taddel refuză să creadă, cu siguranță o să spună „ambalaj care-ți ia ochii“, și Jasper la fel. Nici noi n-am vrut să credem, oricât de fericiți am fi arătat în poze. Pentru că din punct de vedere politic sau pur militar, judecând doar după forțe, cum ar spune Lara, nu era nici pe departe timpul. Parcă o aud și acum pe mama: „Prea frumos să fie adevărat“. Din păcate tata a luat iar toate fotografiile cu el. „Pentru arhivă“, a afirmat el. „O să am nevoie de ele mai târziu, când va veni timpul.“ Dar după câțiva ani, când Zidul – și cu el multe altele – a dispărut de-adevăratelea și nu mai exista nici bătrâna voastră

Mariechen cu aparatul ei, tata, care încă de pe atunci plănuia cartea despre zidul dărâmat și tot ceea ce se întindea în spatele lui, mi-a spus : „Așa a fost, Nana dragă. Mariechen a noastră credea în cutia ei pentru că aceasta știa ce a fost și ce va fi și tot ce-și mai poate dori omul, de exemplu căderea Zidului...”

Cu siguranță pozele astea le-a făcut la beție.

Probabil s-a întâmplat când lucrurile o luaseră rău de tot la vale.

Dar când a început să bea?

În secret a fost întotdeauna o bețivancă...

Cred că ascundea sticlele în camera ei obscură.

Kamille spune că nu-i adevărat.

Nici mie nu-mi vine să cred că bătrâna noastră Marie era dependentă de alcool...

Dar uite că a fost.

Iar când Taddel îndrăznește să o întrebe : „Ei, Mariechen? Un păhărel în plus?“, ea spunea : „Eu, nici vorbă ! Nici un strop. Ce-ți mai trece prin minte, măi ticălosule !“.

Cu totul altfel vede lucrurile tatăl. Ea v-a iubit pe toți, nu numai pe Paulchen. Pentru suferințele lui Taddel găsea soluții în format șase pe nouă. Lena strălucea în viitoarele roluri pe marile scene, ca și pe cele mai puțin mari. Aproape adult, Pat poate fi văzut într-o serie de fotografii cum transportă în Est piese dintr-un copiator – ceea ce acolo era interzis prin lege. Sigur că da, pentru manifeste ! Și-a făcut griji pentru el, pentru voi toți. A încercat să găsească

chiar și acul perfid din piciorul Nanei, care a fost operat de câteva ori, dar în zadar, din păcate... Și când Jorsch a început să-și roadă unghiile...

Dar eu v-am protejat. I-am interzis lui Mariechen să vă arate fie și una singură din fotografiile înfiorătoare pe care ea, recunosc, la dorința mea, le-a făcut celor două paturi încastrate, așa-numitele alcovuri. Pentru că aparatul ei putea coborî în timp până în secolul șaptesprezece, ca să arate cine a adormit pe vecie în lăzile acelea puturoase, cu picioarele îndoite sau pe jumătate șezând, unii cu scufii și bonete de noapte : muieruști sfrijite, moși știrbi, chiar și copii ofiliți de timpuriu, bolnavi de oftică sau de gripă spaniolă. „Nu“, i-am spus lui Mariechen, „aceste instantanee, mulțimea de cadavre, sunt numai pentru uz intern.“

Și nici măcar Paulchen, care, ca asistent în camera obscură, știa mai multe decât e dispus acum să recunoască, n-a văzut seria alcovurilor în baia de dezvoltare. Toți cei adormiți într-o moarte : prefectii și femeile lor, constructorul de nave Junge și, la urmă, fiica lui, Alma. În prăvălia lor se găseau de cumpărat pentru câțiva pfenigi batoane de lemn-dulce și zahăr candel nu numai pentru Lena, Mieke și Rieke, ci pentru toți copiii satului...

Dar vouă nu vă ajunge asta sau vi se pare prea mult. Da, copii, știu : să fii tată e numai o afirmație care se cere mereu adevărată. Așa că trebuie să vă mint, ca să mă credeți.

Afaceri necurate

Au fost odată. Acum însă sunt iremediabil maturi și plătitori de impozite, au, ca Pat și Jorsch, părul cărunt, vor deveni, ca Lara, chiar dacă nu foarte curând, bunici, au, ca Jasper, o agendă mult prea încărcată, dar cu toate astea se află toți opt la Lena, care, de data asta – între două spectacole –, e cea care a făcut invitația: „Nu ne rămâne foarte mult timp, dacă vrem să terminăm treaba până la sfârșitul lui octombrie“.

„După care totul o să se desfășoare în regia tatei. Pur și simplu ne inventează“, strigă Nana.

„Iar mie îmi pune în gură cuvinte care categoric nu sunt ale mele“, se plânge Taddel.

S-ar zice că unii dintre frați sunt gata să refuze – Pat vorbește despre boicot –, dar apoi Jorsch spune: „Lăsați-l pe bătrân...“ și Paulchen promite „povești trăsnite din camera obscură“.

Apartamentul închiriat de Lena în Kreuzberg se află la etajul patru al unei vechi clădiri renovate. Se pare că va fi vorba despre Jasper, Paulchen și Taddel, cu toate astea Lara și Pat au venit și ei de departe. Nana și-a luat liber, pentru că, spune ea, „e frumos

să ascuți povești de demult, la care mi-ar fi plăcut să fiu de față“. Jorsch e cuprins de noi îndoieli. Înarmat cu detalii tehnice, el pune în discuție natura cutiei: „Cel mai ciudat e că bătrâna Marie n-a fotografiat toate acele lucruri cu Agfa Spezial, care avea o calitate net superioară, ci – sunt convins – cu modelul cel mai rudimentar, și anume Agfa Box-ul ieftin, cum i s-a spus. Se numea așa pentru că nu costa decât patru mărci. A apărut pe piață în 1932, în timpul crizei economice mondiale. Cu toate astea, s-au vândut aproape nouă sute de mii de bucăți“.

În prea multe cuvinte, explică strategia publicitară a firmei Agfa, conform căreia, pentru a beneficia de prețul promoțional, potențialul cumpărător trebuia să strângă monede de câte o marcă astfel încât inițialele localităților emitente să alcătuiască denumirea A-G-F-A. „Lumea făcea coadă!“

La care Taddel exprimă o serie de obiecții radicale: „Indiferent cu ce a făcut pozele, după aceea le-a trucat și le-a falsificat, până când am crezut, am fost obligați să credem“.

După cele spuse se lasă tăcerea, pe care Pat o rupe întrebând-o pe Nana de ce a schimbat școala la câțiva ani de la căderea Zidului, „din Berlinul de Vest în cel de Est. Și ca să te faci moașă, te-ai dus apoi tocmai la Dresda“. Unul dintre băieți – Taddel sau Jasper – nu se poate abține să tragă concluzia: „Ai devenit o adevărată redegistă“. Și Nana răspunde: „În principiu, da“.

Lena a pus pe masă un platou bogat cu brânzeturi, măslina și nuci și patru feluri de pâine. Paulchen scoate dopurile de la sticlele de vin alb. Toți opt, care din această clipă nu mai au chef să fie maturi, vor să înceapă în același timp.

Și când anume a primit tata în dar șobolanul?

Poate de ziua lui?

Își dorea de multă vreme unul.

A fost mai rău! Sub pomul de Crăciun, într-o cușcă.

Mie mi-a spus: „Nu încapă îndoială că șobolanii ne vor supraviețui, nouă, rasei umane” – chiar așa s-a exprimat...

„...pentru că rozătoarele astea au supraviețuit chiar și pe atolul iradiat Bikini...”

Cunoaștem zicalele lui!

Dar nu Marie, ci Kamille i-a făcut rost în cele din urmă de șobolan.

Și cu Agfa Box-ul, abia ce instalase cușca în atelierul lui, l-a...

Bine, bine, Paulchen! Șobolanul poate aștepta, chiar dacă a fost un animal de mare clasă. Lasă-l mai întâi pe Jasper să povestească cum bătrâna Marie l-a dibuit cu un șiretlic cu totul...

Nu prea-mi place să vorbesc despre asta. Mi-a fost greu să mă adaptez la țară. N-aveam cu cine să vorbesc cu-adevărat, despre cărți, filme și altele... Nici măcar cu voi. La școală mai mergea cum mai mergea, dar altfel o plictiseală de moarte. Voi aveți

o mulțime de prieteni. Unii foarte apropiați. Chiar și serbările sătești vi se păreau pline de haz.

Iar Taddel avea o logodnică, care era chiar foarte drăguță...

Și pe tine, Paulchen, în stația de autobuz care se afla chiar în fața casei noastre te așteptau mereu fete din Glücksadt, unele foarte frumoșele.

Cotcodăceau ca găinile, erau nebune după tine.

Iar lui Paulchen al nostru nici că-i păsa.

Treceai impasibil pe dinaintea lor.

Oricum erai mereu cu câinele tău la plimbare pe dig. Paulchen și Paula pe malul Störului, în direcția Uhrendorf, Beidenfleth...

Tăia tulpini de papură și le vindea excursioniștilor la debarcader, cu zece pfenigi bucata.

Sau era pitit în casa din spatele digului, la Mariechen, care îl lăsa în camera ei obscură fără prea multe comentarii.

Dar apoi s-a întâmplat nenorocirea, căci bătrâna cotoroanță a rămas să aibă grijă de noi cât timp tata voia să facă o altă călătorie lungă, prin China, Thailanda, Indonezia și Filipine, iar în cele din urmă la Singapore...

A convins-o și pe Kamille să meargă cu el...

Trebuie să fi fost înainte de a primi șobolanul.

Au fost plecați o lună întreagă, ba chiar mai mult.

Clar, nici vorbă să fi existat pe atunci șobolanul, poate doar în capul tatei.

Ce mai circ a fost înainte de plecare!

Îmi amintesc cum doamna Engel, menajera noastră, tot striga de lângă telefon: „Din China! Doamne sfinte, o convorbire directă din China!“.

Alerga foarte emoționată prin casă.

A strigat-o pe Kamille: „Repede, vă rog, veniți repede. Cineva important sună din China“.

Dar nu era decât ambasadorul, care era și el scriitor și îl ruga pe tata să-i aducă neapărat un lebervurst, pentru că în China, evident, nu existau nicăieri lebervurști adevărați.

Iar mezelarul satului, care era renumit pentru lebervurștii săi, i-a împachetat doi afumați, destul de lungi, în vid...

Și-au plecat și ei în călătorie?

Poate printre șosete și cămăși?

Chiar așa a fost. Iar măcelarul a primit mai târziu o scrisoare de mulțumire cu un antet pompos de la ambasada din Pekin.

A înrămat-o și a atârnat-o în magazin, chiar lângă certificatul de maestru.

Iar lebervurștii, chiar înainte de plecare, au fost fotografiați de Mariechen cu Agfa Box-ul ei, la dorința bătrânului...

Paulchen a trebuit să-i așeze o dată așa, o dată altminteri. Unul lângă altul, în cruce. Ea s-a apropiat foarte tare de ei cu obiectivul, s-a cățărat pe masă...

La care tata a spus: „Sunt curios ce vor avea de povestit cârnații“.

Și la declic a murmurat ceva de neînțeles. Suna de parcă era în chineză.

Dar să aibă grijă de noi trei, asta Mariechen n-a reușit.

Odată a aruncat după Taddel cu un pantof, chipurile pentru că a fost obraznic. „Ticălosule! Măi ticălosule!“, a strigat.

Așa ceva se întâmpla mereu când se certa cu tine, pentru că tu întârzi ai...

Era în stare să-și iasă cu totul din pepeni.

Începuse să bea pe ascuns.

Dar și noi ne-am făcut că nu vedem când lua trei păhărele în plus.

Iar eu oricum eram ocupat numai cu cititul în ogeacul meu, citeam orice îmi cădea în mână. Sau eram plecat în Glückstadt, unde aveam un prieten care făcea lucruri deocheate, dar altfel era absolut OK...

Cum îl chema?

Era mai în vârstă ca mine. Numele n-are importanță. M-a impresionat, pentru că nu-i era frică de nimic. Nu, Pat! Am spus doar: nu are importanță numele. În orice caz, asta a avut urmări, pentru că prietenul meu și cu mine...

Dar mai întâi s-au întors tata și Kamille din călătorie. Au adus daruri pentru fiecare. Nu mai știu ce.

Dar Mariechen nu ne-a pârât, trebuie să recunoașteți, da, cu tot ce a mers strâmb între timp. Mai ales cu mine și Taddel, probleme cu școala, cam asta.

E adevărat, a tăcut mâlc bătrâna.

A fost de treabă la faza asta.

Nici măcar aluzii ironice despre logodnica mea din sat. Părinții ei nu plecaseră niciodată în călătorie, erau oameni normali... Cu totul altfel decât tata. A venit din China cu o idee trăsnetă care-i trecuse prin cap. Și cartea cea nouă, pe care a început-o de îndată, a numit-o *Nașterile din minte*¹. În ea se spune că noi, germanii, nu mai avem chef de făcut copii, și de aceea murim încetul cu încetul, în timp ce în China sau în alte părți de lume sunt copii destui, chiar prea mulți. Voia să fie o carte subțirică.

În tot cazul, pentru asta n-a prea avut nevoie de Marie.

Putea inventa totul singur, așa că o vreme ea n-a avut nimic de fotografiat.

Se prea poate ca fotografiile cu lebervurștii, pe care cu siguranță ea le-a dezvoltat pentru călătoria în China, să-i fi oferit suficient material pentru noua sa carte, pentru că din cârnați el a...

Fapt e că Mariechen șoma. Se tot plimba pe dig, nu făcea altceva nimic. Aparatul îi atârna la gât, a și fotografiat puțin, dar numai nori și, pe timp frumos, cerul senin, unde de altfel nu era absolut nimic de fotografiat.

Și pentru ea lucrurile au rămas așa, fiindcă tata, imediat după terminarea cărții în care lebervurștii

1. În orig. *Kopfgeburten oder die Deutschen sterben aus* (1980) – roman scris în urma călătoriei lui Grass în Asia, având în centru un cuplu care-și dorește copii, dar nu are curajul de a-i aduce pe lume.

fotografiați au jucat un foarte important rol secundar, și-a luat o lungă pauză...

Noi nu eram obișnuiți cu asta, nici Kamille.

Ni se părea ciudat că stătea tot timpul în casa din spatele digului și făcea numai figurine de lut...

Nu făcea nimic, se gândea.

Poate pentru că încă de pe atunci presimțea ce ne așteaptă în materie de climă, energie atomică sau altceva legat de viitor, cred eu...

Oricum, pauza s-a prelungit. Un an și mai bine, timp în care mie tot ce avea legătură cu școala mi-a mers anapoda. Am rămas repetent, a trebuit să mă duc la gimnaziul din Wilster, unde...

Cu toate astea te-ai făcut învățător înainte de a te apuca de filme, poate că la tine la școală...

...și Taddel voia să ne dovedească...

Ca învățător ai fost foarte iubit: sever, dar drept!

O vreme ai vrut – ceea ce a ajuns din gură-n gură până la mine la țară – să te faci polițist. Dar Kamille a voastră se pare că ți-ar fi spus: „Și ce te faci tu, Taddelică, dacă aici la noi, pentru că în imediata apropiere se va construi un reactor atomic, vom mărșălui cu toții peste câmp și vom protesta? Da, toți frații tăi: Jasper, Paulchen, cu siguranță Pat și Jorsch! Vii și ne ciomăgești cu bastonul tău de cauciuc?“.

Nu era genul meu, nici vorbă. Chiar dacă pe atunci n-aveam nimic împotriva energiei nucleare... Și atunci mi-a venit ideea să învăț management hotelier. Ba chiar am încercat.

A fost un circ întreg când Taddel a plecat la München.

Pe peron la Glückstadt se prefăcea că totul e în regulă. Marie a noastră a venit special, ceea ce nu mai făcea decât rar, cu aparatul ei și, stând pe vine, te-a fotografiat de câteva ori exact când te suiai în tren.

Și când trenul s-a pus în mișcare, a alergat după acesta și a mai făcut câteva fotografii în fugă...

Și a strigat în urma ta: „Ești un ticălos, dar o să-mi lipsești, Taddelică!“.

O mulțime de fotografii de rămas-bun!

Dar n-am văzut nici una.

Nici măcar eu. Trebuie că ceea ce a știut dinainte Agfa ei a fost ceva rău de tot, cu urmări catastrofale.

Și abia plecase Taddel al nostru de câteva zile, că au și început să sosească scrisori, tot a doua zi câte una, toate adresate lui Kamille, nici una tatăului său...

Erau mânjite de lacrimi de sus până jos, atât de dor ți-a fost de casă...

Ah, săracul de tine!

Schimbarea trebuie că a fost foarte grea.

Ia uitați-vă: Nana e gata să plângă doar așa, din povești, pentru că Taddel al nostru ...

„Vreau acasă, acasă“, te văitai, cum avea să facă mai târziu la cinema E.T. Da, extraterestrul acela șifonat care voia mereu să telefoneze.

Bătrânul însă a spus: „Nu se poate. Trebuie să reziste“, dar apoi a fost și el de acord cu ceea ce

Kamille decisese de mult : „Taddel al nostru trebuie să se întoarcă. Dorul lui de casă nu e deloc simulat. Are nevoie de familie“. Până și lui Marie, care de multe ori se certa cu tine, i s-a părut normal.

Am sărbătorit când s-a întors.

Ah, ce frumos trebuie să fi fost.

Dar eram destul de deprimat că mă întorsesem cu coada-ntre picioare...

Ah, ce tot spui! Ai fost foarte fericit că te-au primit iar la școală...

...chiar dacă destul de curând ți s-a făcut din nou de ducă...

Ca și mie. În privința asta semănăm.

Numai Jasper n-a avut probleme cu școala.

Totuși ai avut supărări.

Cum? Cu cine și de ce?

Hai, dă-i drumul cu povestea amicului tău din Glückstadt.

Mai întâi șobolanul, pentru că povestea tâmpită cu mine și cu prietenul meu s-a întâmplat oricum abia la câteva săptămâni după Crăciun. Înainte totul era bine. Taddel era din nou aici, Paulchen se învârtea prin sat sau era la Marie. Kamille se ocupa de cadouri. Trebuia să fie o surpriză. Și într-adevăr, sub pomul de Crăciun se afla, în sfârșit, ceea ce bătrânul își dorea de multă vreme și noi credeam a fi o aiureală tipică de-a lui, l-am și luat puțin peste picior, dar într-un fel simpatic, cum numai noi eram în stare – și anume, o cușcă cu un șobolan matur înăuntru.

Și de unde-a făcut Kamille rost de el?

Nu cred că dintr-un magazin obișnuit de animale, unde se găsesc hamsteri, păsări cântătoare, pești aurii, cu siguranță și cobaiul Larei, poate chiar șoareci albi cu ochi roșii, dar niciodată...

La un crescător de șerpi, așa a spus, în Giessen, care-i creștea pentru hrana șerpilor.

N-a fost decât o problemă de transport.

În tot cazul, șobolanul, care stătea foarte pașnic în cușca sa, l-a făcut pe bătrân să se întoarcă la scris. S-a terminat cu pauzele și cu statul degeaba.

Și îndată după asta Mariechen a noastră a plecat cu Agfa ei în căutare de motive.

Dar Paulchen, care acum, ca și odinioară, avea voie în camera ei obscură, n-a suflat o vorbă despre faptul că în fotografiile pe care bătrâna Marie i le-a făcut animalului mișunau tot mai mulți șobolani.

Tăticul lui Taddel a ordonat așa: informație strict secretă. Dar acum pot să spun: în toate fotografiile – erau teancuri enorme – se vedeau popoare întregi de șobolani, chiar și bestii ca în filmele de groază, jumătate șobolan, jumătate om...

...apoi bătrânul i-a desenat sau i-a gravat pe plăci cum mișunau, intrau în găuri, se ridicau pe picioarele dinapoi, din ce în ce mai mulți, și apoi se transformau în ființe jumătate șobolan, jumătate om, iar toate astea au intrat în cartea lui, care a ieșit până la urmă destul de groasă...

Dar să nu vorbim despre asta.

„Informație strict secretă“, a spus Paulchen.

În carte nu apăreau numai șobolani. Marie a fotografiat special pentru el un vas de pescuit demontat, pe care lucrătorii șantierului naval l-au andocat să-l repare. Era complet distrus. Ar fi putut la fel de bine să-l dea la reformă.

Dar în fotografiile împrăștiate prin camera obscură, vasul – cum mi-a șoptit Paulchen – arăta întreg și ca nou, iar la bord erau patru femei care navigau de ici colo prin Marea Baltică, iar până s-au oprit în fața insulei Usedom, unde erau o mulțime de meduze, ce mai și cântau...

Și una dintre femeile de la bord, care, se vedea limpede, era căpitanul ambarcațiunii, semăna cu Kamille. O alta putea fi recunoscută ca fiind mama lui Taddel. Și – sunt absolut convins, Lena și Nana – a treia și a patra femeie semănau cu mamele voastre. Una dintre ele, nu mai știu care, era responsabilă de sala mașinilor, celelalte se ocupau de cercetarea meduzelor, pentru că...

Dacă înțeleg bine, e vorba de un vapor-al-muierilor, pe care aparatul bătrânei Marie...

Repet, Paulchen : în ce privește echipajul, era alcătuit numai din femei, cu care tatăl nostru avusese sau încă mai avea...

...și mama noastră printre ele!

Aproape că nu-mi vine să cred : mama mea pe un vapor și, pe deasupra, sub comanda lui Kamille a voastră...

Ați fi putut citi în cartea despre șobolani că povestea s-a terminat din păcate foarte rău, cu cele patru femei îmbrăcându-se de sărbătoare și punându-și bijuteriile, pentru că pe fundul mării, în orașul legendar Vineta, vor...

Eu n-am știut nimic. Nici despre șobolanul de sub pomul de Crăciun, nici despre cele patru femei ale tatei navigând pe un cuter sau, din partea mea, într-o luntre pescărească. Doar eram plecat departe. Ucenicia într-o gospodărie țărănească elvețiană, cât și școala de agronomie din Celle le terminasem deja și mă aflam la o fermă ecologică din Saxonia Inferioară, responsabil cu producția de lapte și, în felul meu, angajat politic, dar habar n-am avut ce era la voi la ordinea zilei, șobolani și altele. Nici tu, Jorsch, despre șobolani clonați și oameni-șobolani, o vorbuliță nu mi-ai... Cu toate că după ucenicia ta la Köln ajunseseși de mult acolo, la câmpie, unde tatăl nostru cu Kamille a lui și cei trei băieți...

Ar trebui să înțelegi, frățioare! S-a întâmplat așa: când mi-am terminat stagiul la WDR, ăia nu m-au angajat. Blocaseră temporar posturile. Era un fapt. Un timp am umblat de colo colo. Apoi tata mi-a propus să vin la țară. „Ar fi bine pentru fratele tău mai mic“, mi-a scris el, „Taddel are nevoie de tine“. Și pentru că tata cumpăraseră încă o casă, de data asta o parte dintr-o fermă în Krempermarsch, m-am gândit: hai să încerc să schimb locul și m-am mutat în Strassendorf-Elskop, pe cealaltă parte a râului Stör, devenind acum, exact ca frate-meu, un flăcău

de la țară. În fața casei se afla un uriaș fag roșu. Și mai erau și o grămadă de grajduri goale și de șure. Stăteam împreună cu alți locatari. Șefa era o femeie care știa întotdeauna care e, sau era, treaba. A fost ca o familie pentru mine, ceea ce nu avusesem de multă vreme. Și când treceam Störul cu bacul și veneam la voi în vizită, nu voiam să te vizitez numai pe tine, Taddel, ci mă zgâiam în atelierul tatei la șobolanul din cușcă. Bineînțeles, voiam s-o văd și pe bătrâna Marie, care mi se părea mică și gârbovită, cumva intrată la apă. S-a bucurat, cred, și mi-a spus: „Ei, Jorsch, te-ai făcut ditamai bărbatul“. Și m-a fotografiat cu șobolanul, pentru că purtam părul lung până la umeri. Sunt nouăzeci și nouă la sută sigur că pozele astea le-a făcut cu aparatul Agfa ieftin cumpărat cu patru mărci în 1932... Și șobolanul era unul maroniu, nu din acela alb, de laborator. Îmi cam dădeam seama ce avea să iasă din asta. Eram obișnuiți cu așa ceva – nu, frățioare? – de mici copii. Dar nici unuia dintre noi nu ne-a povestit cum stăteau lucrurile.

Nici mie, când veneam la voi în vizită. Imediat după terminarea uceniciei mele la maestrul olar de lângă Dobersdorfer See, care le cerea ucenicilor săi să nu aibă nici un secret. Motiv pentru care a vrut să mă constrângă să citesc cu voce tare din jurnalul meu, și anume chiar la micul dejun, când stăteam cu toții în jurul mesei. M-am împotrivit, dar n-am vorbit cu nimeni despre asta, nici cu Kamille, nici măcar cu tăticul, și de aceea m-am mutat la

Kappeln-pe-Schlei, unde am găsit un alt maestru și unde ucenicia mea a continuat și s-a încheiat cât se poate de normal. Am găsit chiar și de lucru într-un sat prăpădit din Hessen, dar unde se producea prea în serie... Lucram doar în masă, motiv pentru care m-am întors la Berlin, unde m-am îndrăgostit pe loc de un student care mă ajutase la mutat. Dar despre asta – vreau să spun, ce s-a ales din asta – nu-mi place să vorbesc. Pot povesti mai târziu copiii mei, dacă vor avea chef s-o facă : cum la început căsnicia a mers foarte bine, dar a sfârșit prost – nu, Lena, categoric nu voi spune nimic despre asta – și cum m-am recăsătorit mult mai târziu, iar de data asta a fost un mariaj reușit. Dar despre șobolan și ce planuri avea tata cu el n-am știut mare lucru ; chiar dacă venea și mă vizita la Friedenau, nu mi-a suflat o vorbă. În casa noastră locuia acum o pereche cu care el scotea o revistă ce voia să militeze pentru socialism, pentru cel cu adevărat democratic. Cei doi au avut apoi copii. Poate că asta era ceva ce ținea de vechea noastră casă, nașterea copiilor, vreau să spun. Iar eu mă întâlneam într-un atelier cu alți olari și uneori chiar cu surioara mea mai mică...

Ah, ce frumos era când mă vizita Lara. Eram încă un copil și te-am admirat când îți vindeai la piața din Friedenau ceramica ta frumoasă și, cum spunea mămica mea, mult prea ieftină. Dar altfel nu aflasem prea multe despre voi, cum era viața voastră la țară. Iar din povestea cu șobolanul n-am știut decât că el și-a dorit dintotdeauna în secret așa ceva și mi-a

spus... Dar habar n-am avut de vaporul cu femei, care toate au fost odată sau sunt încă ale lui, cum e Kamille a voastră...

Nu doar tu, Nana, nici unul n-am avut habar.

Pentru că nici măcar bătrâna Marie n-a scăpat un cuvântel.

Tata mereu ascunde câte ceva.

De aceea nu știe nimeni ce zace în el...

Vorbiți tâmpenii! Chiar el o spune, când e întrebat: „Cine mă caută, mă găsește ascuns în fraze scurte și lungi...”

Se prea poate ca în fiecare carte să găsești câte ceva din ego-ul lui...

De asta au ieșit atât de groase...

...ca aceea cu șobolanul.

De la bun început am fost sigur că va fi o carte foarte groasă, pentru că Mariechen tot dispărea în camera obscură, unde aveam voie să intru și eu după ce-mi spălam mâinile cu săpun. Și ce vedeam acolo era o nebunie. Care, de fapt, nu exista. Nesfârșite migrații de șobolani, procesiuni de șobolani, înfiorătoare răstigniri de șobolani. În orice caz, nu mai existau oameni, „doar șobolani“, cum spunea Marie când scotea fotografiile din baia de dezvoltare .. Până și ea era șocată. Și de ce, ia spuneți-mi, să le fi povestit despre asta lui Taddel și Jasper? Oricum n-ar fi crezut nimeni ce putea aparatul să scoată din el. Jasper în nici un caz. El nu credea decât ce scria în cărțuliile lui. Când însă în cele din urmă afacerea lui necurată a ieșit la iveală, pentru că Mariechen a

putut dovedi cu Agfa Box-ul ei cum au mers lucrurile, a fost la început stupefiat, apoi însă...

Cum? Cum? Care afacere necurată?...

Da, e palpitant!

Hai, Jasper, nu ne mai fierbe!

Dă-i drumul odată!

Suntem sătui până peste cap de șobolani...

Bine, bine! Încep imediat. De fapt, Taddel și Paulchen știu de mult cum s-au întâmplat lucrurile: era vorba de țigări. Le țineam, erau peste treizeci de pachete, într-o pungă de plastic ascunsă sub patul meu. Mă gândeam că acolo sunt în siguranță. Dar apoi, făcând curățenie cu aspiratorul, Kamille, care oricum găsește întotdeauna totul, a dat peste ele. Și a început pe loc circul: „De unde le ai? Doar nu cumva fumezi! Hai, spune imediat, de unde le ai?“. Apoi a dus punga de plastic jos, în camera de zi și a trântit-o pe masă, iar câteva pachete au alunecat afară. Și iar au început întrebările: „De unde? De la cine? Unde?“. La început am tăcut. Stăteau toți în jurul mesei. Kamille, Taddel, Paulchen, așa e, era și Jorsch prezent și, bineînțeles, Marie a noastră. Am rămas mut. Nu voiam să-mi trădez prietenul. Pe atunci era singurul pe care-l aveam. Era, să zicem, un tip de treabă, doar că altfel decât mine. Mă impresionă cum își vedea de ale lui, fără să se teamă de nimeni și de nimic. Dar cu cât mă încăpățânam eu să tac, cu atât Kamille insista mai tare. Atunci Marie, care tot mai stătea cu voi în jurul mesei pe care se

aflau pachetele de țigări, și-a pus aparatul ei blestemat în poziție, ba chiar și într-una comică, și a tras un film întreg, însoțindu-și treaba cu chicoteli. Da, și nici n-a terminat bine cu fotografiatul, că a apărut și bătrânul, da, tatăl vostru, care a întrebat : „Ce se-ntâmplă aici?“, la care Marie zice : „O să vedem imediat“. Apoi a mai tras un film, de parcă ar mai fi fost nevoie de asta, fotografiind și din față, și cu spatele, și culcată pe masă. Și pachetele care alunecaseră din pungă, din toate unghiurile. Apoi, mai știi, Paulchen, ți-a spus ție, dar și lui Kamille, în timp ce-i făcea cu ochiul tatălui vostru : „Sunt foarte curioasă ce-o să iasă la iveală cât ai zice pește“.

Dar nu ne-a fost dat să vedem nimic din toate astea. Nimeni nu știa ce a descoperit, chipurile, cutia bătrânei Marie. Iar tu, Paulchen, ai dat-o cotită. „E tare de tot cum cei doi...“ Și tata, căruia cu siguranță i-au fost prezentate fotografiile, mai târziu râdea : „Tot respectul. Au acționat ca niște adevărați profesioniști, cu un drug de fier, noaptea. Au știut cum se face treaba“.

În tot cazul – asta era de-acum stabilit – Jasper și amicul său, căruia refuza în continuare să-i divulge numele, au spart pur și simplu un automat cu țigări de la o pompă de benzină din Glückstadt, care era închisă noaptea. Curată nebunie cum v-a reușit asta ! Cum i-a reușit amicului tău, adică, pentru că tu, se vedea clar în fotografii, doar țineai de șase. Dar n-a apărut nimeni. Și astfel, fără să vă deranjeze nimeni, ați spart automatul... Nu, nu erau monede, numai

țigări. Cinci sau șapte sortimente, nu mai știu care. Apoi le-ați împărțit pe din două. Apare și asta în poze.

Și-apoi?

Ai încasat cu siguranță câteva palme, nu?

Dar nu de la Kamille!

Vă spun, putea fi mai rău. A trebuit să plătesc paguba, luni în șir, din banii mei de buzunar, ceea ce, în principiu, a fost OK. Kamille a aranjat treaba în felul ei. Întreaga acțiune s-a petrecut anonim. Bătrânul însă, tatăl vostru, a râs doar: „Jasper al nostru sigur n-o să mai facă așa ceva niciodată. S-o ștergem cu buretele“.

Așa-i tata. Ce a fost a fost. Îmi amintesc de când locuiam încă în Friedenau, aveam unsprezece sau doisprezece ani. Pe vremea când la noi, cum zicea bătrâna Marie, era un „talmeș-balmeș“ de nedescris și eu nu știam de ce în familia mea totul o luase razna... Atunci am furat din Karstadt, împreună cu prietenul meu Gottfried, câteva lucruri: un pieptene, o oglinjoară de poșetă și încă un fleac. Dar detectivul magazinului ne-a prins și a chemat imediat poliția. Care apoi ne-a livrat pe mine și pe Gottfried, care mai luase și o forfecuță de unghii în etuiul ei, cu claxoane și girofaruri direct acasă. Gottfried a mâncat o bătaie bună de la taică-său, care altminteri era un om bun, dar sever. Iar eu, pentru că bănuiam ce va încasa Gottfried, i-am spus dintr-o suflare tatei, care nu ne-a bătut niciodată pe vreunul dintre noi: „Te rog mult, fă-te că mă bați zdravăn foarte aproape

de fereastră, pentru ca băieții care stau afară, ascunși după gard ca să vadă ce se întâmplă, să creadă că primesc o mamă de bătaie la fel ca Gottfried“. Și chiar asta a făcut. Fără comentarii. M-a pus să mă întind pe genunchii lui în fața ferestrei și s-a prefăcut că... De zece ori, ba chiar mai mult. Și pentru că noi, spre deosebire de alte familii, nu aveam perdele spre stradă, băieții de afară au crezut că încasez o chelfăneală în lege. Am și urlat ca din gură de șarpe, astfel că prietenul meu Gottfried, căruia i s-a povestit totul, a fost absolut convins că tata m-a...

Și ce s-a ales de țigările pe care Jasper, împreună cu amicul lui și un drug de fier, le-a...?

Nu știu. Am plecat curând după aceea. Aveam cincisprezece, aproape șaisprezece ani, când m-am dus pentru un an în America, într-un schimb de elevi, ceea ce pentru mine cu siguranță a fost OK, dar pentru Paulchen...

Pariem că bătrâna Marie a dat gata partea de țigări a lui Jasper?

Îți poți închipui: cu portțigaretul, chiar înainte de micul dejun.

Apropo, prietenul cu care am spart automatul a devenit mai târziu, mult mai târziu, când eu lucram în Bavaria la producția de filme și îmi întemeiasem o familie, funcționar la finanțe, în Elmshorn sau Pinneberg. Dar în America, unde am locuit într-o familie de mormoni...

Eu am rămas cu Taddel în sat și mi s-ar fi urât de atâta singurătate dacă n-aș fi avut-o pe cățelușa

noastră, care pe atunci făcuse iar pui, opt, dintre care, din păcate, numai doi au supraviețuit, pe ceilalți i-a luat veterinarul și sigur o injecție...

...la mormonii din America...

Iar tata stătea toată ziua în casa din spatele digului, voia să-și vadă terminată cartea, cea cu șobolanul și cu cele patru femei de pe vapor și cu ce se mai întâmpla în ea.

Îi chema Plisch și Plum pe ultimii doi căței de la Paula mea, ca-n istorioara lui Wilhelm Busch...

Pentru că la mormoni e obiceiul...

Și de aceea Marie a noastră nu mai avea nici o treabă. Cred că începuse iar să bea.

Pe Plisch și pe Plum i-am dăruit apoi...

Se plimba mereu pe dig înspre Hollerwettern și înapoi. Fotografia, dacă o făcea, nori și baligi uscate de vacă. Și asta pe orice vreme, indiferent dacă era ploaie, zăpadă sau furtună.

În afară de asta, lui Taddel îi mergea din ce în ce mai prost cu școala.

Și atunci Kamille a voastră a hotărât: gata! Împachetăm! Ne mutăm cu toții la Hamburg...

Ei, da, pentru că acolo, chipurile, ar fi școli mai bune, unele pentru elevi cu probleme...

Fiindcă la toți mormonii...

A fost o schimbare radicală pentru noi, pentru câinele meu în orice caz.

Iar tata, care, dacă trebuia neapărat să se mute într-un oraș, ar fi preferat de departe să se întoarcă la Berlin, și anume în casa noastră, a fost pur și

simplu învins la vot. Și ca un bun „democrat“, cum spunea el, a fost nevoit să cedeze, ceea ce siguranță nu i-a venit ușor.

Dar pentru Nana și pentru mine ar fi fost mult mai bine și poate și mai avantajos dacă acest consiliu de familie ar fi hotărât să ne întoarcem în Friedenau...

...da, sigur, aproape de noi, cum mi-am dorit mereu în taină și, din păcate, nu am cerut niciodată cu glas tare.

Pe noi oricum nu ne-a întrebat nimeni. Eram, chiar dacă nimeni nu spunea asta, nelegitimi.

Dar înainte de asta, când încă nu vă mutaserăți cu toții la Hamburg, iar Jasper în America, la mormoni, bătrâna noastră Marie a murit...

A murit în oraș...

Nu-i adevărat! A fost cu totul altfel. Doar am văzut cum s-a întâmplat, am fost de față...

Da' de unde, Paulchen! Nu faci decât să-ți imaginezi...

Ai visat.

S-a sfârșit foarte normal, ne-a povestit Kamille, care s-a dus anume la Berlin, pentru că voia să fie alături de ea când...

Atunci știți și de ce a murit, nu?

Pentru că toți am plecat din sat și ea nu voia să rămână singură în casa din spatele digului, numai cu șobolanul din congelator.

Nici vorbă, s-a sfârșit pentru că era slăbită de bătrânețe. La urmă de tot nu mai rămăsese din ea decât pielea și osul.

„O mână de oscioare mazuriene“, cum a spus tata.

De departe, când se plimba singură pe dig, arăta tot ca o fetiță.

În afară de asta, voia de mult să i se alăture lui Hans în Rai „sau în Iad, mi-e totuna“, cum destul de adesea...

Kamille a spus că i-au cedat rinichii.

Cred că vorbiți numai tâmpenii, cu toții...

Acum tatăl o mai evocă o dată pe Marie, înainte de a căuta sfârșitul potrivit pentru ea: stă la pândă cu aparatul ei, pregătită pentru ultimele instantanee.

De fapt chiar voia să lase finalul în seama copiilor, să intervină doar cu mare grijă, încercând să-i convingă, dar pentru că toate fiicele și toți fiii – cu gemenii în frunte – susțin că au văzut-o altfel pe Marie și au cunoscut-o îndeaproape, pentru că Lara e îngrijorată că ar putea ieși la lumină și alte secrete, iar Nana, care a trebuit să se țină atât de multă vreme deoparte, ar vrea să dea frâu liber unor dorințe reprimite, fiicele și fiii vor țese sfârșitul în feluri diferite: ca tată, oricum ești răspunzător doar de ceea ce rămâne.

Pentru că totul a fost, din câte se pare, mai dureros și mai mult sau mai puțin penibil. Dar un lucru e sigur: până când s-a stins, Mariechen a tot fotografiat, indiferent din ce poziție, chiar și din săritură. Și dacă n-ar fi existat aparatul ei, tatăl ar fi știut mai puține despre copiii săi, firul s-ar fi rupt mult prea des, nu și-ar mai fi regăsit dragostea intrată

prin ușa din spate, puțin întredeschisă – te rog, n-o trânti! – și dacă n-ar fi existat poveștile din camera obscură, trecute până acum sub tăcere sau abia sugerate, chiar și aceea care venea din trecutul imemorabil, din epoca de piatră, cu douăsprezece mii de ani în urmă, și care-i arată, în opt fotografii format mic, pe fiii și fiicele tribului cum, pentru că domnea foamea – și probabil la dorința lui –, l-au ucis pe tatăl lor cu topoarele de silex, cu jungherele de piatră l-au despiciat și i-au scos inima, ficatul, rinichii, splina și stomacul și, în cele din urmă, intestinalele, apoi l-au tăiat în bucăți pe care le-au ținut deasupra jarului până s-au rumenit și puteau fi văzuți în ultima dintre fotografii sătui și mulțumiți...

Din înaltul cerului

Când Paulchen i-a invitat la ultima întâlnire, au venit cu toții și au fost punctuali. Pentru că el și brazilianca sa, care învățase să creeze și să croiască modele spectaculoase, trăiesc la Madrid, deci mult prea departe, le-a propus să mănânce la un restaurant portughez din apropierea portului. În comparație cu prețurile obișnuite din Hamburg, acolo ar fi foarte ieftin. Va face o rezervare.

Acum a sosit timpul. Se servesc sardine la grătar. Pâine și salată. Cine nu dorește *vinho verde* bea bere de Sagres. Cu toții îl admiră pe Paulchen, care, din câte se pare, comandă în portugheză. Seara devreme localul e mai puțin aglomerat. Pe pereți atârnă năvoade în care au fost prinse, cu scop decorativ, stele-de-mare. În timpul mesei Nana le-a povestit despre o naștere complicată, până în detaliile cele mai înfiorătoare: „Apoi a fost totuși nevoie de o cezariană!”. La întrebările Larei, Lena se plânge de economiile care se fac peste tot în teatru. „Dar ne descurcăm cumva...”

După cafea – „*Oitos bicas, faz favor!*“, îi strigă Paulchen chelnerului – Taddel, căruia în urmă cu

câteva săptămâni i se născuse, cu ajutorul profesional al Nanei, o fiică, le reproduce expresiile hazlii ale fiului său, care, afirmă Jasper, e copia lui fidelă. Toată lumea îl bate la cap să facă numărul său cu Rudi-Perplexul, „ca pe vremuri în sat“, până când se lasă convins, deși de fapt n-are nici un chef, se conformează și primește aplauze. Chiar și Lara e dispusă, la dorința lor, să chițăie ca în anii copilăriei, „pe limba cobăiască“. Nana râde cel mai cu poftă, strigă: „Încă o dată, te rog mult!“. Doar Paulchen rămâne serios și concentrat, de parcă ar trebui să se pregătească pentru ceva care trebuie neapărat să iasă la lumină, dar încă ezită.

Din fericire, oricum vor cu toții să ia cuvântul, cu Pat în frunte. În timp ce Jorsch instalează pentru ultima dată microfoanele, în acordul tuturor, fratele său geamăn lansează întrebarea: cui i-a fost deosebit de greu să aibă un tată celebru? Dar nimeni nu vrea să se considere exagerat de defavorizat sau chiar victimă a renumelui părintesc. Lara povestește că pe când era copil i-a cerut o duzină de autografe. „Mi le-a dat scuturând din cap, pe douăsprezece foi separate, apoi a întrebat: «Ia spune-mi, inimioară, pentru ce-ți trebuie atâtea?». Și eu i-am răspuns: «Pentru douăsprezece de la tine, primesc unul al lui Heintje».“

Nu-și amintește dacă tatăl ei a fost dezamăgit sau a râs de un asemenea troc. Dar în orice caz a încercat să cânte hitul siropos al lui Heintje, *Mamatschi*. „Apoi a urcat din nou la mansardă, la pupitru și la iubita sa Olivetti...“

Cu această completare, Lara i-a dat cuvântul lui Pat.

Așa e cu el. Așa a fost mereu. „Trebuie să se decanteze“, ne spunea. Dar fiecare dintre noi și-a putut da seama că tot ce a trăit, încă de când era un băiețel în pantaloni scurți, a fost prelucrat din plin mai târziu. Rahatul nazist răscolit iarăși și iarăși. Ce a știut despre război, ce l-a înspăimântat și cum a supraviețuit. Apoi, când peste tot erau numai ruine, le-a prelucrat și pe ele și foamea de care suferea... Fie că era în casa din Friedenau sau în sat, în Casa Prefectului sau în cea din spatele digului, chiar și acum, în șopronul lui din Behlendorf, peste tot, vă spun, mângălea întruna sau ciocănea la Olivetti a lui, mereu în fața pupitrului sau plimbându-se încoace și încolo și fumând – la început țigările răsucite de el, apoi pipă –, mormăia cuvinte și fraze lungi ca o tenie, se strâmba cum mă strâmb eu acum și nici nu-și dădea seama când unul din noi, eu sau Atze sau tu, Lara, iar mai târziu în sat voi, băieții, sau Taddel, trăgea cu ochiul la el în timp ce lucra. Cu mult mai târziu, chiar și Lena și Nana și-au dat seama ce însemna la el a prelucra: o carte după alta. Și, între timp, alte îndeletniciri, atunci când nu era plecat să țină discursuri te miri unde. Sau era nevoit să se apere, pentru că de la dreapta sau din extrema stângă... Cu toate astea, când urcam la el cu vreo treabă, părea să ne asculte pe fiecare în parte. Ne dădea și răspunsuri. Dar era clar că nu

auzea decât ceea ce i se perinda neconținut prin minte. Mi-a spus mie, și cu siguranță fiecăruia dintre voi, când erați încă mici : „O să ne jucăm mai târziu, când o să am timp. Acum am de terminat ceva ce nu suferă amânare...”

De asta nici nu se sinchisea când scribălăii se năpusteau din nou asupra lui...

...aproape de fiecare dată când termina o carte.

Sau se făcea că nu-i pasă. „Asta-i deja poveste veche“, spunea el.

Dar celebru a rămas oricum, ceea ce uneori devenea supărător, când lumea de pe stradă...

Era penibil când profesorii ne pisălogeau întruna : „În această chestiune, tatăl tău, ar trebui să știi asta, e cu totul de altă părere...”

La noi în sat a fost insultat de câteva ori, nu numai de bețivi, ci chiar la cumpărături, în magazinul lui Kröger, când...

În schimb, în străinătate se pare că e iubit peste tot, chiar și la chinezi...

Și întotdeauna când haita se năpustea asupra lui, Mariechen a noastră spunea : „Javre nenorocite... lasă-i să latre ! Noi ne vedem de drum.”

De aceea a lucrat mai departe pentru el cu aparatul ei.

Până la sfârșit ! Chiar și mucerile de țigări, iar mai târziu pipele și toate scrumierele sale, bețe de chibrituri arse zăcând în dezordine, pe toate le-a fotografiat, pentru că astea, ne spunea mie și lui Jorsch, trădează mult mai multe despre tatăl nostru

decât recunoaște el sau decât vrea și poate să știe despre sine.

A trebuit să-și scoată proteza și s-o expună pe o farfurie, pentru ca ea s-o...

Iar ea s-a culcat pe burtă, ca s-o fotografieze de foarte aproape cu Agfa Spezial-ul ei sau cu aparatul ieftin ...

Odată, la Brokdorf – asta a fost înainte de a fi instalat acolo colosul atomic –, l-am văzut cum se plimba desculț după reflux pe malul Elbei și ea fotografia urmele pașilor săi în nisip. Pas cu pas. Curată nebunie.

Și când el – din dragoste, presupun – a scris numele lui Kamille cu pișat, s-a consemnat și asta.

Trage o poză, Mariechen !

Pentru că era dependentă de el, nu numai financiar, ci și...

...dar și reciproca e adevărată, tatăl nostru a avut nevoie de bătrâna Marie. Dintotdeauna.

Încă înainte de Kamille a voastră.

Poate chiar înainte de mama noastră, pe când, ca să spunem așa, vâna fără opreliști...

Doar ți-am spus, Atze. Mariechen probabil că a fost pe vremuri iubita lui. Dar ce contează !

Până aproape de sfârșit părea firavă și delicată...

El a subliniat destul de des : „Ce m-aș fi făcut fără Marie a noastră !“, așa că ne-am gândit – eu în orice caz, Jorsch mai puțin –, că ar putea avea ceva cu ea, în secret. Dar mama noastră n-a băgat de seamă nimic sau n-a dat semne că ar fi observat, ca și, mai târziu, Kamille a voastră...

De jurat, tot nu poate jura nici unul dacă a fost sau nu ceva...

Spun doar că ar fi putut să fie. Pentru că atunci când l-am întrebat, pe vremea când aveam la ferma ecologică mai bine de douăzeci de vaci în grajd și produceam brânză pe care-o vindeam direct de acasă sau în Göttingen, la piață, mi-a spus doar atât: „Acest joc al iubirii ce se petrece paralel și nu e dependent de sex se dovedește a fi de departe mai durabil...”

Și când m-a vizitat odată la Köln, poate ca să vadă ce învârteam la postul WDR, mi-a fost dat să aud: „Dintre toate femeile pe care le-am iubit sau încă le mai iubesc, Mariechen este singura care nu vrea de la mine nimic, dar care dă totul...”

Da, mulțumesc! Cu siguranță a vorbit iar pașa din el! Doar am mai spus-o: Marie a voastră a fost complet dependentă de el. Din păcate. A profitat de ea, chiar dacă între ei n-a fost nimic, vreau să spun, din punct de vedere fizic. Pentru că atunci când am avut nevoie de fotografii pentru școala de teatru, ea a recunoscut deschis: „Pentru tatăl tău, Lena, fac orice. L-aș fotografia și pe dracul în persoană cu aparatul meu, să vadă că dracul însuși nu e decât un om“. De fapt mi-a făcut doar niște fotografii normale, pentru dosarul de școală.

Dar eu am o cu totul altă imagine despre bătrâna Marie: când Kamille și tata plecaseră iar în nu știu ce călătorie și ea trebuia să aibă grijă de Jasper, de Paulchen și de mine, cu puțin înainte de a sosi

autobuzul care ne ducea la școală, mi-a trântit una la micul dejun: „Ești un ticălos, ca și dumnealui, taică-tu. Numai eu, eu, eu! Celălalt poate rămâne cu buzele umflate“.

Dar am auzit și altfel de replici. Când încă mai trăia Joggi al meu, dar nu mai era în stare să circule cu metroul, fiind foarte bătrân și pe jumătate orb, bătrâna Marie mi-a făcut o adevărată mărturisire: „Crede-mă, Lara dragă. Tatăl tău i-a promis lui Hans al meu când era pe patul de moarte că va avea grijă de mine, indiferent ce se va întâmpla, chiar dacă ar ploua cu pietre“.

Of, ce aiureală! Nu mai știu ce să cred. Fiecare povestește altceva. Noi, din păcate, am văzut-o pe bătrâna voastră Marie destul de rar, eu la carusel, ceea ce a fost foarte frumos, când zburam toți trei prin văzduh... Și mai târziu când ne-a fotografiat exact în fața Zidului, care pe atunci mai era încă în picioare. Dar în principiu nu mi-am dorit decât ca eu și tata... Nu, mai bine despre asta nu mai scot nici o vorbă. Dar mama, care crede că îl cunoaște bine pe tatăl nostru, a fost întotdeauna de părere că bătrâna Marie e pentru el ca o mamă, pentru că mama lui...

Speculațiile astea n-au nici o legătură cu realitatea. Mie mi-a spus, când eram cu ea în camera obscură și mă uitam cum developează, doar atât, scurt și cuprinzător: „Bătrânul capătă de la mine ceea ce-și dorește de la Trageopozămariechen. Dar de iubit, tot numai pe Hans al meu îl iubesc, chiar dacă și ăla a fost o lepră, ca toți ceilalți“.

Bine, bine! Din partea mea, puteți să tot pălăvrăgiți... Și când te gândești că și noi avem copii, chiar o grămadă. Lara singură are cinci. Să spună ei cum s-a desfășurat povestea mai departe, după ce Mariechen a murit. Ce e la noi în ordine sau ce între timp a luat-o razna...

Cu siguranță ar fi spus câteodată „vai, vai, vai“ sau „ce mai talmeș-balmeș!“.

Hei, astea-s numai tâmpenii, ce debitați voi aici! Habar n-aveți ce înseamnă cu adevărat un talmeș-balmeș.

La Jorsch, de exemplu, toate decurg normal cu nevasta și fetele...

În orice caz, așa pare.

Și la tine, Taddel, tot așa.

Peste tot femeile puternice conduc.

Ca și la Jasper. Acolo se ocupă o mexicană de toate.

Ca și Kamille cu bătrânul.

Șaisprezece nepoți au acum. Socotind-o și pe cea mică a lui Taddel. Și dacă și la Lena, de îndată ce face o pauză cu teatrul, apare ceva micuț, și poate că și la Paulchen și Nana, atunci puștii noștri ne pot lua la rost, ceea ce Jasper a și propus...

Nuu! Mai bine nu...

Ba da, toți laolaltă, ca noi...

Doar că ai noștri nu au o bătrână Marie care să fotografieze dorințele lor ascunse sau ce a fost și ce va fi sau, cum a vrut tatăl nostru, ca noi toți, la aniversarea sa de optzeci de ani, fără a-l menaja cu nimic, să înregistrăm, ca acum...

Nu-i adevărat! Încă dinainte, pe când avea cam șaptezeci și noi, băieții, îmbrăcați în frac și cămăși cu plastron scrobit, iar voi, fetele, cu rochii lungi de catifea și mătase eram de față la Stockholm, și-a exprimat dorința, cu care nici unul dintre noi nu a fost de acord, să trăncănim în voie despre amintirile noastre, fără a ține seama de nimic.

Dar noi n-am vrut...

Totuși cu mine a dansat, pentru că orchestra de jazz de la castel avea în repertoriu piese *dixie* demențiale și eu...

...dar și cu Kamille a...

...exact, un blues.

Am rămas cu gura căscată văzându-i că încă...

Păcat că Mariechen n-a putut fi și ea cu noi.

Exact! Cu aparatul ei punețiodorință.

Facem pariu? Ar fi ieșit niște instantanee absolut trăsnite, cu un dans macabru să te treacă fiorii și alta nu. Noi cu toții, hopa, în chip de schelete, bineînțeles, cu scheletul lui Pat în frunte.

Aș vrea să știu totuși ce s-a ales de toate acele negative și de miile de fotografii pe care le-a făcut cu aparatul ei. Dacă mă gândesc câte filme a tras numai cu noi, în Karlsbaderstrasse, apoi în casa din Friedenau...

Cred că au fost mai mult de-o mie...

Tăticul, chipurile, nu le mai are. Când i-am spus odată: „Ar ieși totuși un minunat album de familie cu ele, nu? De exemplu toate acele fotografii cu Joggi al meu călătorind cu metroul...”

...sau cele în care cu toții arătăm ca în epoca de piatră, lăptoși și rozând la oase...

...sau Taddel în chip de mus pe o balenieră prinsă de furtună...

...sau Jorsch cu planorul său, deasupra acoperișurilor din Friedenau...

Dar atunci, vă rog mult, și frumoasele fotografii în care eu sunt între tata și mama în caruselul cu lanțuri...

Sigur că da, Nana ! Pentru fiecare ceea ce își dorea sau de ce se temea.

Atunci și seria în care Marie a noastră a fotografiat vechiul tablou cu săgetatul mărului din biserica satului din Wewelsfleth. Și în care Paulchen era băiatul pe capul căruia țăranul Henning Wulf trebuia să nimerească mărul, pentru că așa voia un conte ȋicnit...

...iar acest Henning Wulf arăta, bineînțeles, ca tata și avea pregătită pentru arbaleta sa încă o săgeată, pe care o ținea între dinți...

...aceea era destinată mârșavului conte, dacă cumva prima săgeată...

Ăsta era, desigur, o variantă nordică a lui Wilhelm Tell, țăranul ăsta... cum îl chema ?

Greșit, Atze ! Cronologic vorbind, asta s-a întâmplat cu mult înainte de povestea elvețiană cu împușcătul mărului.

Și ce s-a ales de fotografiile cu șobolanii și de seria în care mamele noastre sunt toate la bordul unui cuter care navighează prin Marea Baltică în

căutarea orașului Vineta și la sfârșit și-au pus bijuteriile și s-au îmbrăcat în cele mai frumoase rochii...

Tăticul a dat doar din mână. Când mi-am dorit un album de familie, mi-a zis: „Ce a fost de folos din toate acestea, am prelucrat eu, pe cât posibil rapid, pentru că deja după scurt timp toate fotografiile deveneau din ce în ce mai palide, iar negativele dezvăluiau din ce în ce mai puțin, până nu se mai vedea nimic – păcat“.

Ba chiar s-a văicărit de-a dreptul: „Și eu mi-aș dori să mai am o fotografie sau alta. De exemplu cele de demult cu sperietorile de ciori. Sau seria cu câinele. Cum la sfârșitul războiului fuge dinspre est spre vest și nu se mai oprește. Ar fi bună pentru arhivă“.

Și când l-am zgândărit, mi-a spus: „Asta trebuie să-l întrebi pe Paulchen. El a stat până la sfârșit cu ea în camera obscură. Poate că Paulchen mai are ceva material utilizabil“.

Așa deci.

M-am gândit și eu la asta.

Și mai vrem să știm dacă e adevărat ceea ce pentru tatăl nostru a fost doar supoziție, și anume că Mariechen, în funcție de necesități, adăuga un pic de pipi în baia de dezvoltare, pentru că numai așa...

Hai, Paulchen! Dă-i drumul...

Și nu cumva să ne vii cu pretextul secretului profesional...

Nu știu. Și nici nu am nimic. Vă înșelați cu toții. Și chestia cu pișatul miraculos, doar nici voi n-o credeți. I-a trăsnet tatei prin cap pentru că vrăjitoarele

din Evul Mediu... E o mare tâmpenie. Am folosit în baia de dezvoltare o substanță absolut obișnuită. Marie a noastră se descurca fără trucuri și șiretlicuri. Iar ce mai rămăsese din negativele de demult le-a distrus. „Lucrarea dracului e asta!“, a strigat ea și apoi a hotărât să le distrugă, și anume într-o duminică, când eram singuri în casa din spatele digului. Tot ce mai exista aici din vremurile de demult, toate negativele, a aruncat pur și simplu într-o găleată, cu un chibrit peste ele – a izbucnit o vâlvătaie – și le-a lăsat să se prăjească. S-a întâmplat exact în ziua când s-a votat, pentru că așa a vrut Kamille, hotărârea să ne mutăm la Hamburg, pentru ca noi să...

În fine, afară din cătun!

Apoi, la Schwanenwik, ne-a mers cu mult mai bine. Ne-am descurcat mai bine și cu școala, în tot cazul în comparație cu Wilster.

Dar Marie n-a suportat mutarea din sat, s-a îmbolnăvit, arăta de parcă ar fi fost cașectică.

Și când mai apoi tata, din păcate, a donat și vechea Casă a Prefectului unei instituții culturale oarecare, pentru ca niscaiva scriitori să creeze ceva opere în camera podită cu frumoasele dale galben-verzui, când și asta, din păcate, s-a dus, bătrâna voastră Mariechen nu s-a putut acomoda cu noua situație și s-a refugiat înapoi în oraș, unde a trăit singură cuc în atelierul ei mult prea mare de pe Kudamm, din ce în ce mai bolnavă, și în cele din urmă...

A fost într-adevăr rău, pentru că rinichii ei...

A trebuit să fie internată în spital.

Tocmai ea, Mariechen, care n-a fost niciodată bolnavă și spunea despre sine că e o „târfă care ține la tăvăleală“...

Dar Kamille a avut grijă să primească o rezervă.

Însă pentru că în spitalul catolic unde surorile erau călugărițe, deasupra patului ei atârna pe perete un crucifix...

...bătrâna Marie se pare că l-a aruncat după o călugăriță...

...pentru că aceea, ceea ce din punctul de vedere al îngrijirii bolnavului ar fi fost OK, a vrut cu tot dinadinsul să-i spele picioarele...

De fapt, l-a aruncat pentru că sora i-ar fi spus: „Așa, așa! Doar vrem să pășim cu picioarele curate în fața Domnului“.

Numai de aceea și-a ieșit din pepeni, a smuls crucea de pe perete și aproape că a nimerit cu ea capul călugăriței...

Tipic Mariechen!

O întâmplare absolut trăsniță, pe care i-a povestit-o a doua zi, caldă încă, lui Kamille...

Și se pare că bătrâna Marie ar mai fi spus: „Ce păcat. Dacă aș fi avut aparatul cu mine, atunci cuvioasa târătură s-ar fi pomenit trasă în câteva instantanee, goală, cum a făcut-o Domnul...“

Apoi, doar după câteva zile, a murit.

...cu picioarele tot nespălate.

E înmormântată în cimitirul din Zehlendorf, lângă Hans al ei, logic.

Ah, ce trist este totul!

Ce vârstă avea, de fapt, Mariechen a noastră?

N-a știut nimeni cu exactitate, nici măcar tata.

Era în stare să se înfurie foarte tare dacă ceva o călca pe nervi sau dacă unul dintre voi, să zicem, se purta cam ca Taddel.

Dar, după cum am auzit eu și Lena, a murit foarte împăcată...

...și nu în spital, ci în propriul ei pat...

Se pare că moartă arăta ca o fetiță.

Din păcate, nici unul dintre noi n-a fost acolo când a murit, săraca...

Nici chiar tatăl nostru.

Cu totul singură a...

Nununu! S-a petrecut altfel. Nici în oraș, nici în sat. S-a întâmplat pe dig, și anume pe furtună...

Bine, Paulchen, povestește...

Am fost de față. I-am tot strigat: „Mariechen, hai să ne întoarcem!”. Dar ea mergea și mergea tot mai departe, în direcția Hollerwettern, înspre digul Elbei. Peste luncă, cerul era senin. Furtună de gradul zece, cel puțin, dacă nu de doisprezece... Venea dinspre est de data asta, nu ca de obicei, din nord-vest. „Ajunge, Mariechen!”, am strigat. Dar părea că i-ar fi făcut plăcere să meargă prin furtună. Mergea foarte aplecată. Și eu la fel. Numai câinele nu mai voia. Până în locul unde digul Störului întâlnește digul Elbei am... Dar Paula făcuse cale-ntoarsă dinainte. Era flux. Abia dacă erau vapoare pe fluviu, asta și pentru că era duminică. Am mai spus că înainte băgase toate negativele de odinioară în găleată...

A izbucnit o vâlvătaie, ziceai.

Dar aici, pe digul Elbei, furtuna mătura și mai puternic. Deși aveam vedere liberă până pe malul celălalt și în josul Elbei până la Brokdorf, unde se vedeau deja macaralele care construiau mizeria aia atomică, care era plănuită deja. Mai mult nu aveai ce vedea, pentru că vântul bătea în rafale. „Mariechen!“, am strigat, „o să te ia vântul!“, dar ea zbura deja. A ridicat-o pur și simplu. Trebuie să fi fost o rafală puternică. Și, ușoară cum era, a tras-o, nu, a plutit, s-a ridicat peste dig, aproape drept în sus, devenise numai o linie, apoi un punct, până a dispărut, înghițită de cer... Am spus doar, era senin, complet senin. Nici un nor. Albastru și curat. Și-apoi, dintr-odată, a căzut ceva. Mi-a căzut direct la picioare. Da, din cer direct la picioare. Era aparatul ei. Zăcea aici, da, căzut din cer. Nici măcar nu s-a stricat în cădere. Putea să-mi cadă în cap, cum stăteam așa pe dig și mă tot uitam în sus, unde Mariechen a noastră devenise o linie, apoi un punct, și în cele din urmă a dispărut cu totul...

Tipic Paulchen!

Numai închipuiri!

Ai inventat totul.

Sau poate ai visat iar...

Dar e o imagine frumoasă, cum bătrâna voastră Marie s-a ridicat pur și simplu la cer...

Și apoi mai cade și aparatul ei...

Îmi și imaginez cum s-o fi descurcat să se înalțe la cer pe o asemenea furtună...

Cum era ea, ușoară ca o pană.

Dă-i drumul, Paulchen, mai departe!

Nu te lăsa distras.

Da, Paulchen, te rog! Ce s-a-ntâmplat mai departe?

Pentru moment am fost buimăcit. Mă gândeam: aiurezi. A fost doar un vis. Dar nu numai Agfa ei, nu, ci și pantofii, cu șosetele înăuntru, zăceau pe dig. Am uitat că în timp ce se ridica am strigat-o, „Mariechen!“ – ea deja zbura, dar mi-a răspuns: „Cu picioarele curate!“. Am văzut, în orice caz, cum se înălța desculță, micșorându-se din ce în ce. Așa a fost. Ce să fi făcut? M-am aplecat, am luat pantofii și șosetele ei, mi-am atârnat aparatul la gât și, cu vântul în spate, m-am întors în sat, dar nu peste dig, ci prin câmpie, apoi de-a lungul drumului, drept spre turla bisericii. Și pentru că nu știam ce să fac – Taddel era cu siguranță ocupat pe undeva cu logodnica lui, Jasper plecase în America la mormonii săi, iar Kamille era cu bătrânul în Holstein, în campanie electorală – m-am dus în casa din spatele digului, în camera obscură. Voiam să văd dacă e ceva pe filmul pe care-l pusese în aparat înainte de plecare, când mi-a și spus: „Vreau să stau un pic deasupra acoperișurilor, să respir nițel aer curat. E așa de frumos afară pe furtună! Vii cu mine, Paulchen?“. Ei, da. Ce am văzut, așadar: filmul era plin. L-am dezvoltat cum am învățat de la ea. Am crezut la început că aiurez sau că am făcut ceva greșit la dezvoltare. Mariechen desculță, de sus în jos, când își luase zborul. Opt instantanee și toate foarte clare. De sus în jos și încă mai sus, dintr-o perspectivă imposibilă.

Și? Ai văzut satul, șantierul naval?

Casa cea veche, cimitirul din spatele ei?

Am văzut viitorul. Peste tot numai apă. Digurile, pentru că erau inundate, nu se mai vedeau. Nici urmă din șantierul naval. Din sat se mai zărea doar turla bisericii. Și înspre Brokdorf, ceva ce semăna cu partea de sus a unui turn de răcire. În rest doar apă, nici un vapor, nimic. Nici măcar o plută pe care să se fi putut salva câțiva oameni. Știți și voi, ca în seria de fotografii pe care Mariechen ne-a făcut-o nouă, în care toți opt – da, Lena și Nana, și voi – stăteam pe o plută și eram foarte pletoși, rodeam ciolane uriașe și sugeam oscioare de pește, pentru că ea ne exilase în epoca de piatră. Trebuie că a fost și atunci un potop asemănător, căruia i-am supraviețuit, cu puțin noroc. De data asta însă n-a scăpat nimeni. Sau cu toții – puteam doar spera – au plecat la timp, înainte de a crește și a tot crește apa – cum mai văzusem doar în filme – ce a acoperit digurile, astfel că întreaga regiune, nu numai Wilsterul, ci și Kremper, era inundată. Arăta foarte trist ceea ce a fotografiat la sfârșit Mariechen. Am plâns în camera ei obscură. Am plâns, ei, da, pentru că ea dispăruse, se înălțase la cer. Numai pantofii și șosetele rămăseseră, pe care Paula mea le-a amușinat și apoi a scâncit încetișor, pentru că puțin înainte de Hollerwettern făcuse stânga-mprejur și acum nu mai înțelegea nimic. Dar poate că am plâns și pentru că în ultimele instantanee viitorul nostru arăta atât de trist: numai apă, peste tot apă. Apoi am făcut ordine în camera obscură, pentru că

la Mariechen totul trebuia să fie în ordine. Și fotografiile le-am făcut bucățele. Și negativele. La fel ar fi făcut și ea și ar fi murmurat „E numai lucrul dracului“. Dar despre asta, despre înălțarea la cer și despre ultimele fotografii, n-am povestit nimănui, nici măcar lui Kamille, nici un cuvânt până în ziua de azi. Pentru că de fapt nu cred că a fost așa de...

...sau mai rău: nici urmă de apă și totul uscat, devenit pustiu. Deșert, numai deșert!

Sau nu e nimic adevărat. Paulchen a visat din nou.

Ca și cu înălțarea la cer.

Dar ceea ce vezi în vis poate deveni totuși realitate...

Sunteți absolut ahtiați după catastrofe.

...așa că noi, dacă se întâmplă asta, ne întoarcem în epoca de piatră...

Și unde a ajuns aparatul ei?

Hai, spune Paulchen, ce s-a ales de aparatul lui Mariechen?

Unde sunt pantofii ei?

Cine are cutia?

Tu, cumva?

Taddel vrea să știe ce s-a ales de avutul lui Mariechen după ce a murit,...

...sau cine ce a moștenit, când a fost – să presupunem doar – luată de o rafală puternică de vânt, cum vrea Paulchen al nostru să creadă, că a fost pur și simplu ridicată...

...și acum e cu Hans al ei în cer...

...sau în iad!

I-a fost totuna. Important era să fie cu Hans al ei.

Kamille a voastră a spus: „Ce a rămas de la Mariechen, mă refer strict la bunuri, a șterpelit Fiscul, pentru că ea a refuzat să lase vreun soi de testament...”

Așadar totul s-a dus pe apa sâmbetei: Leica, Hasselbladul și toate celelalte?

Dar nu și cutia!

Care oricum era o vechitură...

Hai, spune, Paulchen, poate tu...

E în ordine dacă e la tine, pentru că tu ești fotograf de meserie și cu siguranță...

Ar fi într-adevăr OK dacă tu...

Nu spun nimic. Și-așa nu mă crede nimeni.

Pariem că a pus aparatul la păstrare în siguranță, poate ascuns undeva prin Brazilia?

E adevărat, Paulchen?

Cu siguranță ai vrut să fotografiezi cu aparatul lui Mariechen ultimii indieni din pădurea tropicală și ce copaci au mai rămas.

Așadar, unde e?

Da, fir-ar să fie, unde e?

Încetați odată.

Paulchen știe el de ce păstrează secretul...

Fiecare are secrete.

Doar nici eu nu vă spun totul.

Nici unul nu spune totul.

Iar tatăl nostru cu atât mai puțin.

În afară de asta, nu mai era nimic nou de povestit din camera obscură de când nu mai exista Mariechen și nici aparatul și totul a devenit după aceea plictisitor, nu se întâmplau decât lucruri normale.

Motiv pentru care acum trebuie s-o sfârșim.
Am sfârșit-o!

Pentru mine e oricum un sfârșit, pentru că trebuie să mă întorc la clinică, și asta imediat... Sunt în gardă de noapte, ca și ieri. Când am avut cinci nașteri, toate fără complicații. Numai o singură mamă era de origine germană. Celelalte patru veneau de peste tot... Apropo, vreau să-i fotografiez pe cei cinci bebeluși. Vreau de-acum după fiecare naștere... Și cu un aparat pe care mi l-am luat de curând din talcioc. N-a fost ieftin, dar măcar arată la fel cu acela al bătrânei voastre Marie. Pe cutie scrie chiar Agfa. Mamele se vor bucura cu siguranță dacă o să le fac instantanee bebelușilor. Le fac pentru că sunt amintiri, dar și ca moașă, strict profesional, cum ar spune Lara, și poate că așa se va putea vedea ce s-a ales de bebeluși mai târziu, cu mult mai târziu...

Hai, Atze, închide aparatul, altfel o să vorbim mai departe și mai departe și nu mai terminăm niciodată...

...pentru că tatăl nostru mai vrea o încă o poveste...
...doar el, noi nu...

Dar el nu mai are nimic de spus. Copiii, deveniți adulți, îl privesc sever. Îl arată cu degetul. I se retrage cuvântul. Tare și răsunător, fiicele și fiii strigă: „Astea nu sunt decât basme, basme...” „Așa e”, obiectează el domol, „dar sunt ale voastre, pe care eu v-am lăsat să le povestiți.”

Schimb iute de priviri. Jumătăți de frază mesecate și înghițite: dragoste declarată, dar și reproșuri adunate vreme îndelungată.

Deja nu mai contează cât din acele instantanee a fost viață trăită. Deja copiii își poartă numele lor, pe cele adevărate. Deja tatăl se chircește, ar vrea să se volatilizeze. Deja pe șoptite se exprimă bănuiala că el, numai el a moștenit-o pe Marie și aparatul – ca și pe toate celelalte – și le-a ascuns: pentru mai târziu, pentru că în mintea lui tot se mai perindă ceva ce se cere prelucrat, atâta vreme cât mai e prin preajmă...

Cuprins

Ceea ce rămâne	7
Fără bliț	31
Ca prin minune	53
Talmeș-balmeș	77
Pune-ți o dorință	101
Privind în urmă	127
Instantanee	154
Afaceri necurate	178
Din înaltul cerului	202

La Editura POLIROM

au apărut:

Nick Cave – *Și a văzut asina pe înger*

Carlos Ruiz Zafón – *Marina*

Zeruya Shalev – *Thera*

Alaa al-Aswani – *Chicago*

Will Self – *Cum văd eu distracția*

John Steinbeck – *Strada Sardinelor*

Andrei Codrescu – *Contesa sângeroasă*

George Orwell – *Jurnale*

Julio Cortázar – *Pagini neașteptate*

Tracy Chevalier – *Făpturi uluitoare*

în pregătire:

Yan Lianke – *În slujba poporului*

Dubravka Ugrešić – *Ministerul durerii*

www.polirom.ro

Redactor: Anca Băicoianu

Coperta: Radu Răileanu

Tehnoredactor: Gabriela Ghețău

Bun de tipar: septembrie 2010. Apărut: 2010

Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. Box 266
700506, Iași, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;

(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro

București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33,

O.P. 37 • P.O. Box 1-728, 030174

Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

Tiparul executat la Imprimeria Arta Grafică S.A.

Contravaloarea timbrului literar se depune
în contul Uniunii Scriitorilor din România
Nr. RO44RNCB5101000001710001 BCR UNIREA

„Pentru mine, politica și literatura nu au fost niciodată contrarii care se exclud: limba în care scriu suferă de politică; țara în care scriu îndură din greu consecințele politicii sale; cititorii cărților mele sunt, ca și mine, autorul, marcați de politică. Ar avea prea puțin sens să caut idile apolitice, căci, pe nesimțite, chiar și metaforele lunii au devenit macabre.”

Günter Grass

„Oamenii au spus dintotdeauna povești. Cu mult înainte ca omenirea să fi învățat să scrie, se spuneau și se ascultau povești. În această epocă a scrisului, păstrăm încă amintirea originilor orale ale literaturii. Iar acesta este un lucru bun, pentru că, dacă rostirea ar cădea în uitare, poveștile noastre ar fi uscate ca praful.”

Günter Grass

BIBLIOTECA POLIROM
PROZĂ XXI

„**Aparatul de fotografiat** este o autobiografie deghezată, în care autorul le dă cuvântul celor opt copii ai săi, născuți de patru mame. Scriitorul se strecoară pe neobservate în acest concert de voci pentru a aduna și a înregistra anecdote și confidențe, discuții despre amorurile lui sinuoase, despre opțiunile politice, călătorii, preferințe estetice și relații de familie. În chip de comentarii la o serie de instantanee neobișnuite, copiii lui Grass recompun istoria tumultuoasă a propriei familii, aducându-l în scenă, ca niște maeștri-păpușari, pe tatăl lor și poveștile sale.“

L'Express

„Experiment ficțional și, în același timp, o continuare, la un alt nivel, a mărturisirilor începute în *Decojind ceapa*, **Aparatul de fotografiat** îl numără printre personajele sale pe scriitorul însuși, într-o ipostază inedită: aceea de tată. În acest dialog regizat cu subtilitate și măiestrie, amintirile se contrazic sau se suprapun, rivalitățile reînvie și, sub ochiul atotvăzător al magicului Agfa Box, dorințele cele mai tainice ies la iveală.“

Publishers Weekly

EDITURA POLIROM

ISBN 978-973-46-1683-1

9 789734 616831

www.polirom.ro